

Archeologische opgraving AALST KATTESTRAAT (prov. Oost-Vlaanderen)

In het kader van de geplande afbraak van een aantal panden en aansluitend de realisatie van een gedeeltelijk onderkelderde nieuwbouw met winkel- en woonfunctie ter hoogte van de Kattestraat 40-52 te Aalst (prov. Oost-Vlaanderen), voerde een team van Monument Vandekerckhove nv van 13 februari tot en met 14 maart 2012 een archeologisch onderzoek uit op een deel van het terrein. Opdrachtgever voor het onderzoek en tevens bouwheer voor de nieuwbouw was nv Penne. Het onderzoek werd uitgevoerd volgens de bijzondere voorschriften opgesteld door Onroerend Erfgoed, dat op basis van een positieve prospectie in januari 2012, uitgevoerd door Monument Vandekerckhove nv, een verdere opgraving oplegde.

Ondanks verstoringen door recente kelders werd een vrij goed beeld verkregen van de gebruiksevolutie van het terrein, met een duidelijke opdeling in een woonzone aan de straatzijde en een tuinzone meer achteraan het onderzoeksgebied. Algemeen kon een gebruiksevolutie worden vastgesteld van een agrarisch gebied in de volle middeleeuwen, een ambachtelijke zone in de 13de eeuw en mogelijk parallel hiermee het begin van bewoning in houtbouw in de 13de, maar zeker in de 14de eeuw, met een verder evolutie naar steenbouw vanaf de 15de of 16de eeuw.

ARCHEOLOGISCHE OPGRAVING

AALST KATTESTRAAT (prov. OOST-VLAANDEREN)

BASISRAPPORT

Monument
Vandekerckhove

Auteurs: Karen LAISNEZ, Nele VANHOLME
Redactie: Bert ACKE

Monument Vandekerckhove nv
Oostrozebekestraat 54
8770 INGELMUNSTER

Afdeling Archeologie
Rapport 2013/39

0. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Opgraving ☒		Prospectie ☐	
Vergunningsnummer: 2012/049			
Datum aanvraag: 03/02/2012			
Naam aanvrager: VANHOLME Nele			
Naam site: Aalst, Kattestraat 40-52			
Naam aanvrager metaaldetectie: VANHOLME Nele			
Vergunningsnummer metaaldetectie: 2012/049 (2)			
Opdrachtgever:		Penne nv Wijngaardveld 32 9300 Aalst	
Uitvoerder:		Monument Vandekerckhove nv Oostrozebekestraat 54 8770 Ingelmunster	
Bevoegde Vlaamse overheid:		Stani Vandecatsye (erfgoedconsulent, Onroerend Erfgoed)	
Bevoegde Intergemeentelijke Archeologische Dienst:		/	
Projectleider:		Bert Acke	
Leidinggevend archeoloog:		Nele Vanholme	
Archeologisch team:		Natascha Derweduwen, Nele Eggermont, Stefanie Haesebeyt, Karen Laisnez, Annelies Maenhout, Bert Mestdagh	
Plannen:		Tina Bruyninckx, Nele Vanholme	
Conservatie:		Ansje Cools	
Materiaaltekeningen:		Tina Kellner	
Start veldwerk:		13/02/2013	
Einde veldwerk:		14/03/2012	
Wetenschappelijke begeleiding:		Koen De Grootte (erfgoedonderzoeker, Onroerend Erfgoed)	
Projectcode:		AAKS012	
Provincie:		Oost-Vlaanderen	
Gemeente:		Aalst	
Deelgemeente:		Aalst	
Plaats:		Kattestraat 40-52	
Lambertcoördinaten:		X: 126664, Y: 181142 (noordoost); X: 126644, Y: 181120 (zuidwest)	
Kadastrale gegevens:		Aalst, Afdeling 1, Sectie A, Percelen 202B, 203, 204, 206L, 207, 208 en 209B	
Beheer opgravingsdata:		Monument Vandekerckhove nv Oostrozebekestraat 54 8770 Ingelmunster	
Beheer vondsten:		Penne nv Wijngaardveld 32 9300 Aalst	
Titel:		Archeologische opgraving Aalst Kattestraat (prov. Oost-Vlaanderen). Basisrapport.	
Rapportnummer:		2013/39	
Contact:		info@monument.be; T: +32 51 31 60 80	

1. INHOUDSTAFEL

0. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS.....	2
1. INHOUDSTAFEL	3
2. INLEIDING	5
3. BESCHRIJVING VAN DE VINDPLAATS	7
3.1. GEOGRAFISCHE EN TOPOGRAFISCHE SITUERING.....	7
3.2. BODEMKUNDIGE SITUERING.....	10
4. HISTORISCHE EN ARCHEOLOGISCHE KADER	11
4.1. AALST	11
4.2. KATTESTRAAT – ARCHEOLOGISCH KADER	13
4.3. KATTESTRAAT - CARTOGRAFISCH ONDERZOEK	14
4.4. GEKENDE ARCHEOLOGISCHE SITES	20
4.5. VOORONDERZOEK VAN DE KATTESTRAAT	22
5. ONDERZOEKSMETHODE	23
5.1. ALGEMEEN.....	23
5.1.1. <i>Vraagstelling</i>	23
5.1.2. <i>Raadpleging specialisten</i>	24
5.1.3. <i>Motivatatie voor selectie van het materiaal en staalname</i>	24
5.2. BESCHRIJVING	26
5.2.1. <i>Veldwerk</i>	26
5.2.2. <i>Vondstverwerking en rapportage</i>	28
6. BESCHRIJVING VAN DE AANGETROFFEN SPOREN, STRUCTUREN EN VONDSTEN	31
6.1. DE MOEDERBODEM.....	31
6.2. DE CULTUURLAAG.....	32
6.3. WERKPUT 1	35
6.3.1. <i>De oudste sporen</i>	35
6.3.2. <i>Kuilen doorheen de cultuurlaag</i>	37
6.3.3. <i>Verspitte (leef)lagen op de cultuurlaag</i>	38
6.3.4. <i>Brandlagen</i>	42
6.3.5. <i>Lagen en kuilen op en doorheen de brandlaag</i>	45
6.3.6. <i>Lagen op de brandlaag</i>	51
6.3.7. <i>De oudste kelder en structuur S164</i>	53
6.3.8. <i>Egalisatielagen van de rijhuisjes</i>	59
6.3.9. <i>Postmiddeleeuwse percelering en muurwerk binnen de woonzone</i>	62
6.3.10. <i>Postmiddeleeuwse kelder binnen de woonzone</i>	64
6.3.11. <i>Beerputten</i>	66

6.3.12. Muurstructuren in de tuinzone	69
6.3.13. Algemene stratigrafische opbouw van de tuinzone	73
6.3.14. Sporen in de tuinzone	74
6.4. WERKPUT 2	84
6.4.1. Kuilen doorheen de cultuurlaag	84
6.4.2. Loopniveaus.....	86
6.4.3. De oven S172.....	90
6.4.4. Sporen van metaalbewerking.....	94
6.4.5. Brandlagen	101
6.4.6. Postmiddeleeuwse percelering binnen de woonzone.....	102
6.4.7. Kelders binnen de woonzone.....	105
6.4.8. Algemene stratigrafische opbouw van de tuinzone	111
6.4.9. Sporen in de tuinzone.....	113
6.4.10. Een beerton.....	119
6.4.11. Beerputten in de tuinzone	123
7. DATERING EN INTERPRETATIE VAN DE VINDPLAATS	129
8. AANBEVELINGEN VOOR VERDER ONDERZOEK	133
9. SYNTHESE	135
10. LITERATUUR	137
11. BIJLAGEN	139

2. INLEIDING

In het kader van de geplande afbraak van een aantal panden en aansluitend de realisatie van een gedeeltelijk onderkelderde nieuwbouw met winkel- en woonfunctie ter hoogte van de Kattestraat 40-52 te Aalst (prov. Oost-Vlaanderen), voerde een team van Monument Vandekerckhove nv van 13 februari tot en met 14 maart 2012 een archeologisch onderzoek uit op een deel van het terrein. Opdrachtgever voor het onderzoek en tevens bouwheer voor de nieuwbouw was nv Penne. Het onderzoek werd uitgevoerd volgens de bijzondere voorschriften opgesteld door Onroerend Erfgoed, dat op basis van een positieve prospectie in januari 2012, uitgevoerd door Monument Vandekerckhove nv, een verdere opgraving oplegde. Koen De Groote, erfgoedonderzoeker bij Onroerend Erfgoed, stond in voor de wetenschappelijke begeleiding van het onderzoek.

In dit basisrapport worden de resultaten van het archeologisch onderzoek voorgesteld. In enkele inleidende hoofdstukken worden de geografische, bodemkundige, historische en archeologische situering van het terrein toegelicht, alsook de gebruikte methodologie bij het onderzoek. Vervolgens worden de resultaten besproken en wordt een interpretatie gegeven aan de aangetroffen sporen en vondsten. Als besluit volgt een synthese van de resultaten met aanbevelingen voor eventueel verdere onderzoeksdaden. Het geheel wordt verduidelijkt door middel van kaarten en foto's. Als bijlage zijn de gedigitaliseerde overzichtsplannen opgenomen. Bij het rapport hoort een digitale drager met daarop alle foto's, de plannen, de veldtekeningen, de inventarissen en de digitale versie van deze tekst.

Langs deze weg wordt eveneens dank betuigd aan volgende personen en instanties die zorgden voor een aangename samenwerking en bijdroegen tot het vlotte verloop van het onderzoek: Frans Penne, architect Wim Verdoodt, de medewerkers van Jan De Nul nv (hoofdaannemer nieuwbouwwerken), Koen De Groote, Jan Moens en Stani Vandecatsye (allen Onroerend Erfgoed), prof. dr. Patrick Degryse (Centre for Archaeological Sciences K.U.Leuven) voor de metaaldeterminatie en prof. dr. Wim De Clercq (UGent) voor de determinatie van het Romeins materiaal.

Figuur 1: Actie op het terrein: registratie van een veldoven.

3. BESCHRIJVING VAN DE VINDPLAATS¹

3.1. Geografische en topografische situering²

Het onderzoeksgebied is gesitueerd in de stad Aalst, gelegen in het oosten van de provincie Oost-Vlaanderen, tussen Gent en Brussel. Naast Aalst bestaat de fusiegemeente uit Gijzegem, Hofstade, Baarddegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, Erembodegem en Nieuwerkerken. De stad Aalst bevindt zich op de linkeroever van de rivier de Dender, op de overgang tussen de leembodems in het zuiden en de zandleembodems in het noorden. In het leemgebied ten zuiden en zuidwesten van Aalst situeren zich de getuigenheuvels van de Vlaamse Ardennen. Langs de rechteroever, tussen het dal van de Dender en dat van de Zenne, duiken de heuvels van het Pajottenland op. Het oostelijke deel van de stad, dat zich het dichtst bij de rivier bevindt, ligt op +9,30m TAW. In het westelijke stadsdeel loopt de hoogte van het looppniveau op tot +17,37m TAW.

Het plangebied bevindt zich in de Kattestraat, in het stadscentrum, en heeft volgende kadastrale gegevens: Aalst afdeling 1, sectie A, percelen 202B, 203, 204, 206L, 207, 208 en 209B (zie figuur 4). Het terrein was tot net vóór de start van het onderzoek volledig bebouwd met winkels en horecazaken. Langs de achterzijde wordt het perceel begrensd door een groot rechthoekig, industrieel pand. De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt 728,53 m². Het perceel 206L werd niet onderzocht daar er op het achterliggend gebied geen verstoring van de ondergrond was gepland, en aan de straatzijde reeds in de jaren '90 een grote kelder was uitgegraven waardoor mogelijk archeologisch erfgoed op deze plek reeds was vernietigd.

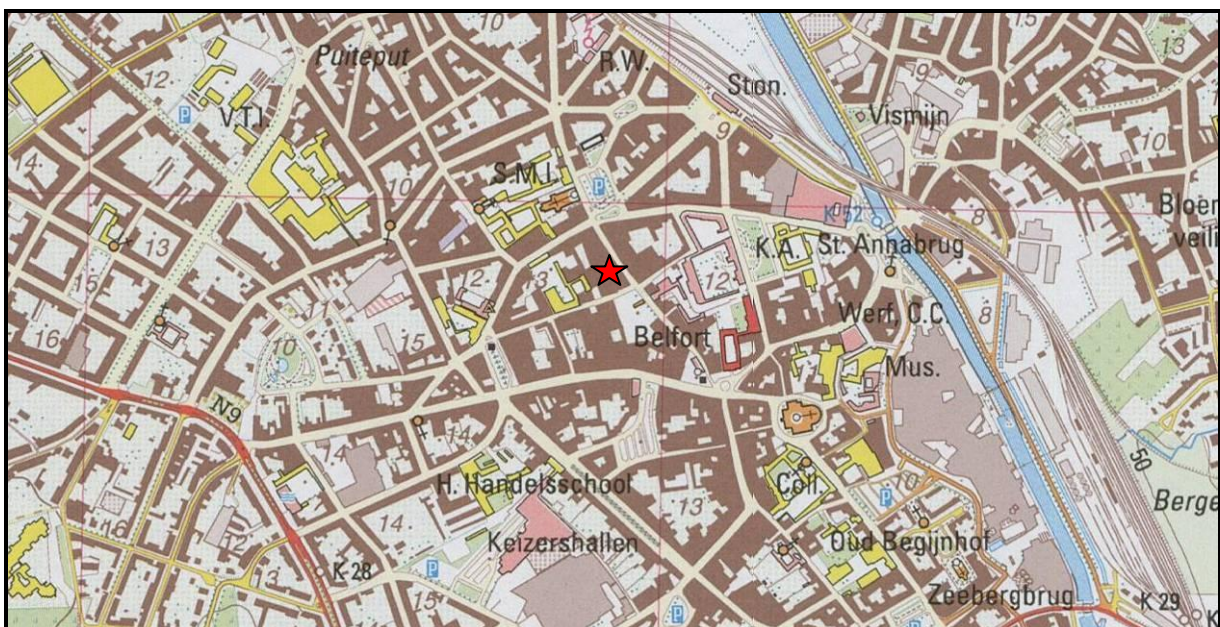
¹ Dit hoofdstuk is letterlijk overgenomen uit het rapport van het vooronderzoek (Heyvaert 2013).

² De Groote 2010, 250.

Figuur 2: Situering van Aalst (© <http://ngi.be>).

Figuur 3: Situering van het onderzoeksgebied binnen de stadskern van Aalst (© <http://ngi.be>).

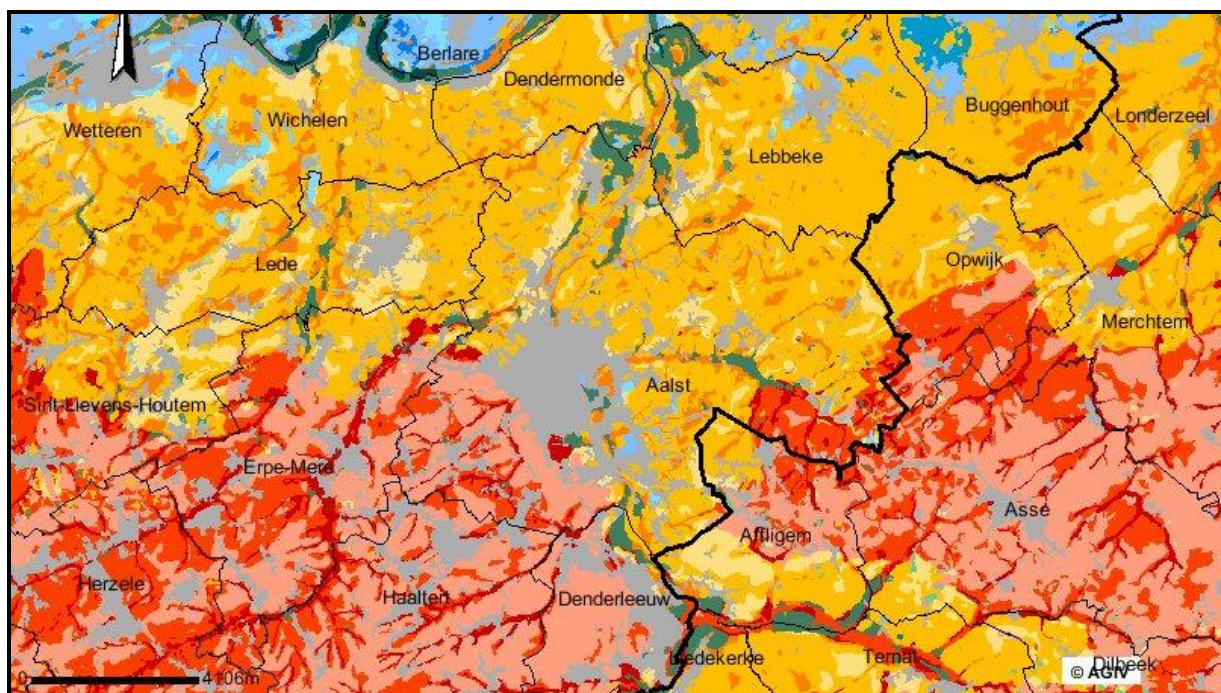
Figuur 4: Situering van de werkputten op het kadasterplan.

3.2. Bodemkundige situering

Op de bodemkaart staat Aalst, net als de meeste steden, gekarteerd als bebouwd gebied. Op basis van de directe omgeving van de stad kan een inschatting gemaakt worden van de bodems in Aalst. Zoals eerder vermeld is er een overgang merkbaar tussen enerzijds de leembodems in het zuiden en westen van de stad en anderzijds de zandleembodems ten noordwesten, noorden, oosten en zuidoosten van Aalst.

De rode zones ten zuiden en westen van Aalst (zie figuur 5) worden gekenmerkt door een droge leembodem met textuur B horizont (Aba1) en een natte leembodem zonder profielvorming (Ahp, Aep). De gele gebieden in het noordwesten tot zuidoosten duiden op een natte (Lhp) tot matig droge (Lcp) zandleembodem zonder profielvorming en een droge zandleembodem met textuur B horizont (Lba).

Figuur 5: Bodemkaart van Aalst en omstreken (© <http://geo-vlaanderen.agiv.be>).

4. HISTORISCHE EN ARCHEOLOGISCHE KADER

4.1. Aalst³

Uit verschillende onderzoeken is reeds gebleken dat de occupatiegeschiedenis van de regio Aalst aanvangt met de prehistorie, onder andere door de aanwezigheid van twee parallelle prehistorische grachten op de Hopmarkt. De Germaanse invloed blijkt uit het toponiem *Alhusta* (het latere “Aalst”), wat een Germaanse afleiding is van het woord *alkustom*, dat teruggaat op het woord *alkos*, wat heiligdom betekent.

Tijdens de metaaltijden en de Romeinse periode kent de regio Aalst bewoning op de vruchtbare leemgronden. De oudste historische bron waarin Aalst voorkomt is een 9de-eeuwse tekst waarin *Villa Alost*a vermeld wordt als eigendom van de abdij van Lobbes. Hierbij wordt melding gemaakt van het bestaan van een tweeledigheid in de structuur van landbouwuutbating, waarbij de beheerder van de gronden enerzijds een deel van het land voor zichzelf liet cultiveren en anderzijds een deel liet bewerken door boeren, die de oogst mochten behouden in ruil voor goederen en diensten aan de grondbeheerder. Bij archeologisch onderzoek zijn in de eerder vermelde prehistorische grachten aardewerk uit de Karolingische periode aangetroffen, die wijzen op een landelijke occupatie, waarbij de akkers in de 10de tot 12de eeuw samengevoegd worden tot een kouter, in dit geval de *Aalsterkouter*. Enkele verspitte vondsten, maar zeker ook bewoningssporen op site van het Sint-Jozefscollege dateren uit de Merovingische periode (5de – 7de eeuw). Deze bevinden zich opmerkelijk alle binnen de latere eerste omwalling van de stad, wat wijst op het belang van deze locatie voor de ontwikkeling van de middeleeuwse stad.⁴

In het midden van de 11de eeuw was *Villa Alost*a niet langer eigendom van de abdij van Lobbes, maar werd het tot het gebied van de Graaf van Vlaanderen gevoegd, die Aalst tot het administratieve centrum van zijn gebied maakte en er een kasteel met walgracht liet oprichten. Daarop volgde een economische uitbouw van de stad, door zijn uitstekende ligging aan twee handelsroutes, nl. de weg van Brugge naar Keulen en de waterweg die de Dender vormde. In de tweede helft van de 11de eeuw werd een eerste stadsgracht aangelegd. Het verloop van deze oudste gracht werd door verschillende archeologische onderzoeken aangetoond. Hierop volgde een periode van uitbreiding die 150 jaar

---

³ De Groote 2010, 250-254.

Dit hoofdstuk is met uitzondering van enkele aanpassingen letterlijk overgenomen uit het rapport van het vooronderzoek (Heyvaert 2013)

⁴ De Groote 2013, 9-11.

duurde. In een eerste fase (1050-1128) werden een *castrum* en een verdedigingssysteem gebouwd, gevolgd door de reorganisatie van de stad rond de Oude Vismarkt (tweede helft 12de eeuw). Er werd een tweede stadsgracht aangelegd in het begin van de 13de eeuw. Deze is zichtbaar op kaarten van Jacob Van Deventer (1558-1575) en Sanderus (1641-1644).

4.2. Kattestraat – archeologisch kader

De meest recente inzichten over de stedelijke ontwikkeling van Aalst werden gebundeld door Koen De Groote in het artikel *“De stadswording van Aalst, Of hoe een Merovingische nederzetting uitgroeide tot een laatmiddeleeuwse stad”*.⁵ Eerder verscheen door dezelfde auteur het artikel *“The contribution of archaeological sources to the research of the formation of town. The example of Aalst, a border town in the county of Flanders”*.⁶ De evolutie van de stad werd hierin beschreven vanuit een archeologische invalshoek met ruime aandacht voor het landschappelijk perspectief. De relevante informatie uit beide artikels voor het onderzoeksgebied in de Kattestraat wordt hieronder samengevat.

De middeleeuwse stad ontwikkelde zich waar de noordoostelijke uitloper van een leemrug een richel vormt met het alluviale Dendergebied. Deze leemrug wordt begrensd door de moerasvalleien van de Hoezebeek en de Siesegembeek. De percelen in de Kattestraat zijn op deze rug te situeren, afhellend naar de Siesegembeek. Archeologisch onderzoek op de Grote Markt wees uit dat de vruchtbare leemrug reeds in een pre-urbaan stadium in cultuur was. Het onderzoeksgebied kwam begin 13de eeuw binnen de tweede stadsomwalling te liggen, waarna het systematisch werd geperceleerd in een grid van 5m. Dit werd duidelijk waargenomen bij het archeologisch onderzoek in de Heilige Geestkapel (eveneens gelegen aan de Kattestraat, iets meer richting de Grote Markt), waar verschillende middeleeuwse percelen werden geïdentificeerd die min of meer deze breedte aanhielden. Een vergelijking van deze vondsten met het huidige kadaster toonde aan dat de breedte van deze percelen in de loop der jaren nauwelijks was veranderd. De percelen liepen tot zo’n 12 à 14m van de straatkant. De oudste houten gebouwen werden waarschijnlijk gebouwd op houten leggers die geen sporen nalieten in de ondergrond. Na de grote stadsbrand van 1361 werd de overgang gemaakt naar stenen huizen of huizen van hout en steen. De leem van zeer goede kwaliteit die op deze plaats de stadsondergrond vormt, was zeer in trek als bouw materiaal en werd overvloedig ontgonnen.

---

⁵ De Groote 2013.

⁶ De Groote 2010.

4.3. Kattestraat - cartografisch onderzoek⁷

De geschiedenis van de bewoning in de Kattestraat kan voor wat betreft de postmiddeleeuwse periode gereconstrueerd aan de hand van enkele cartografische bronnen.

Op de kaart van Jacob Van Deventer (1558-1575) is reeds duidelijk intensieve bebouwing te zien in de hele Kattestraat (zie figuur 6). De *Civitates Orbis Terrarum*, een atlas van stadsgezichten die tussen 1572 en 1618 werd opgemaakt en uitgegeven door Braun en Hogenberg, biedt een meer gedetailleerd beeld. Langsheen de hele straat is aaneengesloten bebouwing te zien en een groot onbebouwd achterliggend perceel.

In *Flandria Illustrata* bevindt zich eveneens een kaartblad gewijd aan Aalst (zie figuur 7). Deze atlas werd tussen 1641 en 1644 opgesteld door Sanderus, waarbij hij een groot aantal Vlaamse steden en gemeenten beschreef en karteerde. Op deze kaart is slechts één groot huis met achterliggende tuin te zien. Aan deze kant van dit gedeelte van de Kattestraat zijn slechts een drietal residentiële huizen te zien met grote achtertuinen en een doorlopende muur langsheen de straatkant.

Als volgende kartering van Aalst wordt de *Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden* door Ferraris aangehaald (zie figuur 8). Deze laat-18de-eeuwse kaart (1771-1777) wordt beschouwd als de eerste systematische en grootschalige kartering, zowel in België als in heel West-Europa. Hierop wordt een aaneengesloten bewoning getoond langsheen de Kattestraat, waarbij geen afzonderlijke huizen zichtbaar zijn (zie figuur 8). De huizen lijken echter vrij diep te zijn en haaks op de straat te staan.

De laatste kartering van Aalst die hier vermeld wordt is de midden-19de-eeuwse kadasterkaart van Popp en Vandermaelen, die de kaart van Ferraris lijkt te bevestigen (zie figuur 9). De kaart biedt een zeer duidelijk beeld, dat grote gelijkenissen vertoont met de situatie van de huizen net vóór de afbraak. De perceelsnummers zijn trouwens tot op vandaag onveranderd gebleven. In het midden van de huizenrij is een groot volume te zien (206a) met een langwerpige achterbouw. Dit volume komt overeen met huisnummer 46. Langs beide kanten van perceel 206a zijn drie lange, smalle huizen met achtererf te zien. Percelen 202, 203 en 204 komen respectievelijk overeen met huisnummers 52, 50 en 48. Aan de andere kant van 206a komen percelen 207, 208 en 209 overeen met nummers 44, 42 en 40. Achter de gebouwen bevindt zich een groot

---

⁷ Dit hoofdstuk is mits de toevoeging van meer recentere gegevens letterlijk overgenomen uit het rapport van het vooronderzoek (Heyvaert 2013).

open perceel (205) en reeds een groot rechthoekig volume dat aan de basis lijkt te liggen van het huidige gebouw dat nog in opstand bewaard is.

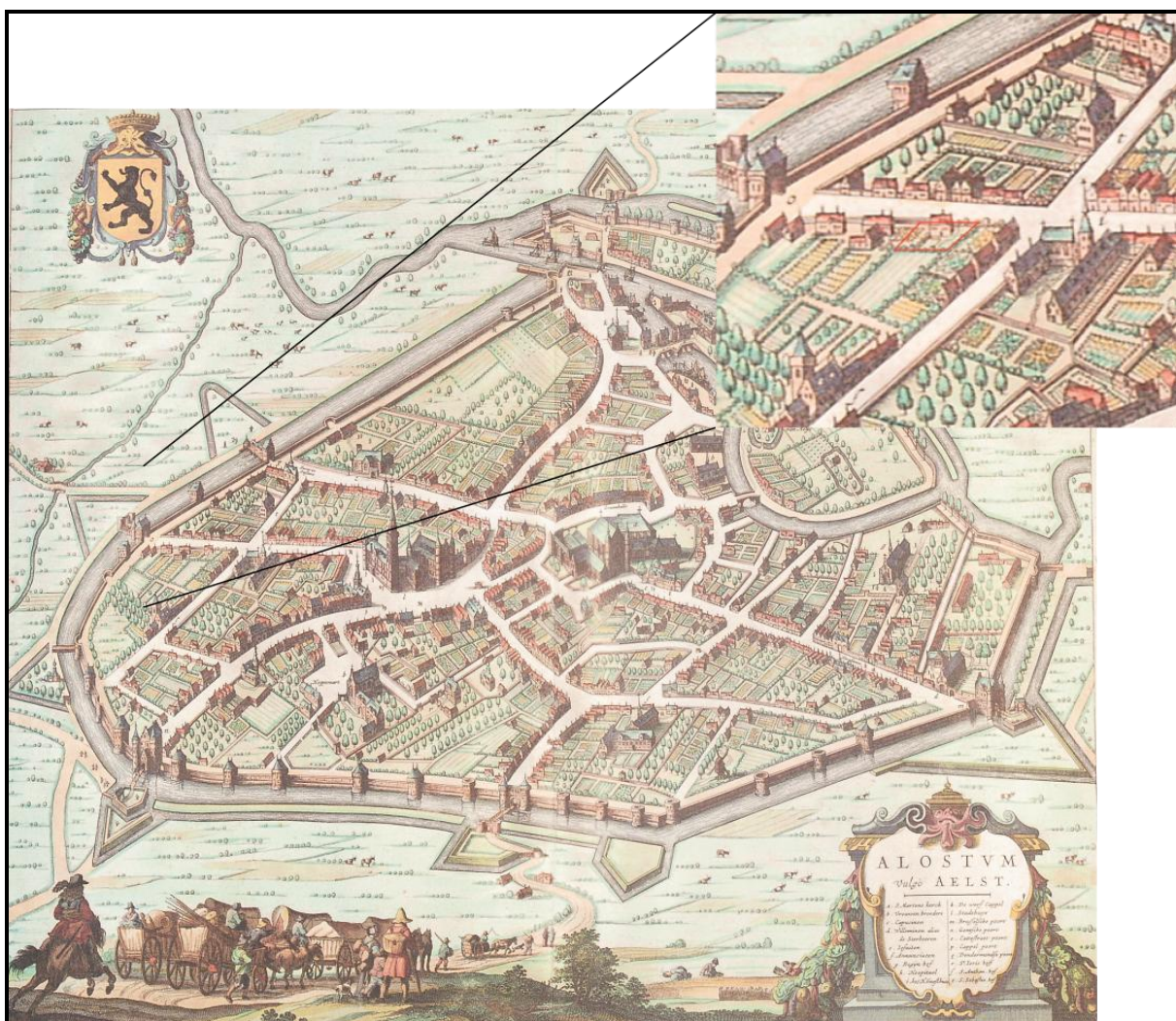
Op basis van de cartografische bronnen kan dus vastgesteld worden dat er waarschijnlijk reeds vanaf de postmiddeleeuwen bewoning was in het onderzoeksgebied. De oudste kaarten geven echter een verschillend beeld, waardoor het moeilijk vast te stellen is hoe de bewoning precies evolueerde. Een parallel tussen het grote, residentiële gebouw op de kaarten van Braun & Hoogenbergh (1572-1618) en Sanderus (1641-1644) en het huidige perceel nr. 206 (huisnummer 46) valt evenwel niet uit te sluiten.

Enkele postkaarten uit het begin van de 20ste eeuw tonen het uitzicht van de huizen op dat moment (zie figuur 10). Het grote huis nr. 46 is duidelijk identificeerbaar als een winkel van rookartikelen. De gevels van de smalle huisjes tonen telkens een deur en raam, mogelijk een vitrine.

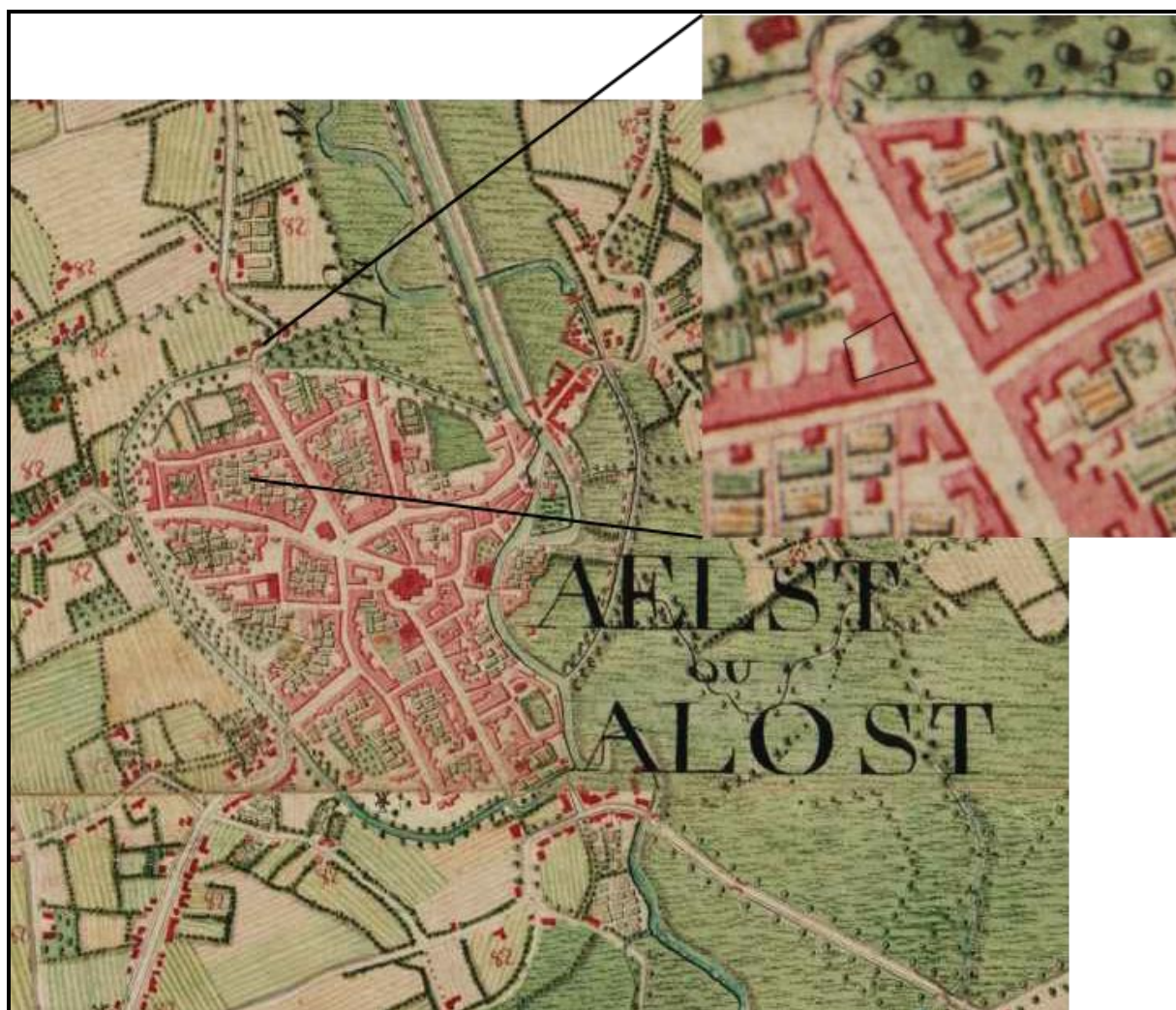

Figuur 6: Kaart van Jacob Van Deventer (1558-1575) met aanduiding van het opgravingsgebied (© <http://madeinaalst.be>).

Figuur 7: Kaart uit *Flandria Illustrata* (Sanderus, 1641-1644) met aanduiding van het onderzoeksgebied (© <http://madeinaalst.be>).

Figuur 8: Ferrariskaart (1771-1774) met aanduiding van het onderzoeksgebied (© <http://ngi.be>).

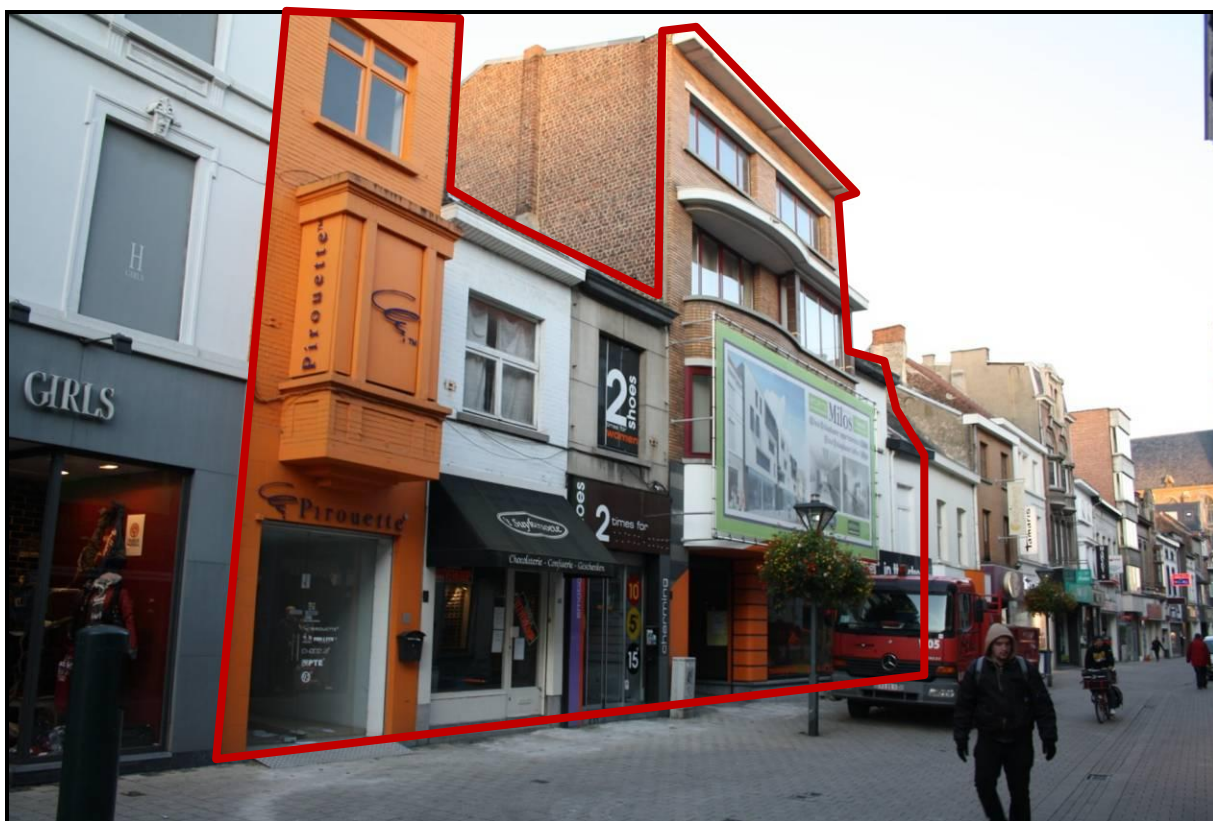

Figuur 9: Kadasterkaart van Popp & Vandermaelen (midden 19de eeuw) met aanduiding van het onderzoeksgebied (© <http://madeinaalst.be>).

Figuur 10: Straatbeeld van de Kattestraat in het begin van de 20ste eeuw. De huisnummers van het onderzoeksgebied werden aangeduid op de foto (© <http://madeinaalst.be>).

Figuur 11: Overzichtsfoto van de Kattestraat vóór de afbraak van de winkelpanden en het appartement.

4.4. Gekende archeologische sites

Wat de archeologische resultaten betreft binnen de omgeving van het opgravingsterrein te Aalst verdienen drie opgravingen bijzondere aandacht: de opgraving op de Hopmarkt⁸, de opgraving onder de vorm van twee sleuven ten zuiden van de Heilige Geestkapel⁹ en de opgraving binnen in de Heilige Geestkapel zelf¹⁰. Deze opgravingen zijn interessant aangezien deze sites op maximum 100m van het archeologisch onderzoek in de Kattestraat liggen en vergelijkingsmateriaal kunnen opleveren. De archeologische waarden die uit deze onderzoeken kwamen, kunnen op zijn minst een idee geven van wat er verwacht kan worden op de site in de Kattestraat.

Zo werden op de Hopmarkt twee greppelrestanten uit de metaaltijden aangetroffen die qua oriëntatie gelijkaardig zijn als de huidige perceelsoriëntatie (zie hoger). Daarnaast werd de middeleeuwse akkerlaag/ploeglaag aangetroffen die mogelijk al geëxploiteerd werd vanaf de prehistorische periode maar met zekerheid in de vroege en volle middeleeuwen, een aanwijzing voor het feit dat dit gebied tot het begin van de 13de eeuw als akkerland werd gebruikt. Volgens de historische bronnen werd na de tweede stadsomwalling de start van de bewoning in deze zone aangevat, hetgeen ook zichtbaar was op de Hopmarkt.

Niet alleen de Hopmarkt toont bewijzen van deze stadsontwikkeling, ook in de Kattestraat werden vóór het archeologisch onderzoek van 2012 restanten gevonden die deze evolutie van Aalst aantonen. In de twee sleuven aangelegd in de Kattestraat ten zuiden van de Heilige Geestkapel kunnen de oudste restanten gedateerd worden in de 11de/begin 13de eeuw. Het gaat om de middeleeuwse akkerlaag/cultuurlaag. Daar doorheen werd een leemwinningskuil (6,40 x 1,75m diep) aangetroffen die te dateren valt in het eerste tot derde kwart van de 13de eeuw. In de jongere vulling werden twee veldovens vastgesteld.¹¹ Opvallend was de aanwezigheid van kleine bronzen fragmentjes nabij een van de ovens, wat deed vermoeden dat er metaalbewerking plaats heeft gevonden.

De opgraving in de Heilige Geestkapel bezorgde naast de evolutie van de kapel ook inzicht in de oudere sporen. Ook hier werd de oude cultuurlaag waargenomen met

---

⁸ De Groote, De Maeyer, Moens & De Block 2006.

⁹ De Groote & Moens 1997; De Groote, Moens & Ervynck 2004.

¹⁰ Pieters, Cooremans, Ervynck & Van Neer 1994.

¹¹ De Groot & Moens 1997, p. 64; De Groote 2000, p. 24.

daarop een afdekkingslaag waarin een haardstructuurtje werd geregistreerd.¹² Dit haardje werd geassocieerd met een loopniveau waarin naast visbot ook koperhoudende fragmentjes metaal zijn aangetroffen.

In de Peperstraat, een zijstraat van de Kattestraat, vond tijdens de periode van het terreinwerk een ander archeologisch onderzoek plaats, eveneens uitgevoerd door archeologen van Monument Vandekerckhove nv. Bij dit onderzoek werden ondermeer twee grote, meerfasige pottenbakkersovens aangetroffen, te dateren tussen de 16de en 18de eeuw, alsook restanten van een woning op de hoek van de Peperstraat en de Kattestraat. De verwerking en rapportage van het onderzoek in de Peperstraat is nog lopende, hierdoor kan er niet verder ingegaan worden op details.

---

¹² Pieters *et al.* 1994, pp. 305-306.

4.5. Vooronderzoek van de Kattestraat¹³

Tijdens het vooronderzoek in de Kattestraat 40-52 werden 5 proefputten aangelegd verspreid over het terrein. Drie werkputten werden ingeplant op de noordwestelijke achtererven van de woningen aan de Kattestraat. De overige werkputten werden op het achterliggende deel van het terrein uitgegraven.

Tot de oudste sporen behoorden enkele leemextractiekuilen. In deze kuilen werd verbrand materiaal aangetroffen dat gelinkt werd aan de stadsbrand van 1361. Deze datering werd gestaafd door de vondst van 14de-eeuws gebruiks aardewerk. Er werden eveneens verschillende opeenvolgende vloerniveaus uit aangestampte leem gevonden die wezen op een intensieve bewoning vanaf de postmiddeleeuwen.

Daarnaast bevonden er zich onder de huizen met huisnummer 42, 44 en 52 telkens een kelder met tongewelf. Twee kelders werden op basis van hun opbouw gelijktijdig gedateerd en kregen een relatieve datering mee vanaf ten vroegste de late 14de eeuw. Onder de vloer van de kelders bevond er zich een leemwinningskuil die gelinkt werd met de stadsbrand van 1361, waardoor verondersteld werd dat de kelders zeker van na deze datum dateren.

Achter deze bebouwde percelen, op de achtererven, werden lagen aangetroffen die als verschillende fases binnen de tuinzone konden worden geïdentificeerd. De aanwezigheid van verschillende doorsnijdende kuilen wees op een intensieve activiteit in deze zone. Deze kuilen met bouwpuin kregen een datering in de 16de tot 18de eeuw. De bovenste lagen van deze kuilen konden gelinkt worden aan een afbraakfase in de 18de eeuw. Boven deze afbraakfase werden 18de- en 19de-eeuwse leeflagen vastgesteld. Boven sommige leemextractiekuilen werden ook ophogingen van tuingronden vastgesteld en werden weinig tot geen muurstructuren aangetroffen. Op 14 tot 15m van de straatkant werd in werkput 1 een bakstenen waterput geregistreerd.

Reeds tijdens het vooronderzoek kon dus een verschil opgemerkt worden tussen een woonzone aan de straatzijde en een tuinzone achter de huizen.

---

¹³ Heyvaert 2013.

5. ONDERZOEKSMETHODE

5.1. Algemeen

5.1.1. Vraagstelling

Afgaande op de archeologische vaststellingen op andere plaatsen in Aalst, op de archeologische prospectie en op het cartografisch onderzoek behoren volgende zaken tot de archeologische verwachtingen:

- sporen van een pre-urbane, agrarische perceelsverdeling;
- sporen van pre-urbane bewoning;
- sporen van leemontginning;
- sporen van ambachtelijke activiteiten;
- resten van oude leef/loopniveaus;
- sporen die gerelateerd zijn aan tuinbouw- en achtererfactiviteit;
- muurwerk van middeleeuwse en postmiddeleeuwse huizen dat mogelijk samenvalt met de huidige percelen.

De wetenschappelijke vraagstelling concentreert zich dan ook vooral op de evolutie van de percelen, mogelijk reeds van in het pre-urbaan stadium, en hoe deze kan ingepast worden in de ontwikkeling van de stad. De resultaten van de opgravingen bij en in de Heilige Geestkapel bieden hierbij waardevol vergelijkingsmateriaal. Ook de opbouw van het achterliggend terrein dat de functie had als tuinzone dient onder de loep te worden genomen.

De onderzoeksvragen die bij het onderzoek dienen beantwoord te worden, worden als volgt verwoord in de *Bijzondere Voorwaarden*:

- Wat is de aard en de datering van de archeologische sporen?
- Hoe staan deze structuren in onderling verband met elkaar?
- Leveren de aangetroffen archeologische resten een indicatie voor de aanwezigheid van bepaalde (artisanale) activiteiten *in situ* of in de nabije omgeving?
- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de stadsgeschiedenis/stadsontwikkeling van Aalst?¹⁴

---

¹⁴ Bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische opgraving: Aalst, Kattestraat 40-52.

5.1.2. Raadpleging specialisten

Tijdens het onderzoek werd maximaal overlegd met erfgoedonderzoekers Koen De Groote en Jan Moens van het agentschap Onroerend Erfgoed. Tijdens het terreinwerk werden de archeologische sporen en de profielopbouw bekeken en besproken, evenals de situering van de site in de ruimere archeologische context. Tijdens de verwerking werden nogmaals de resultaten voorgelegd ter evaluatie. Opmerkingen werden verwerkt in de tekst en op deze manier meegenomen in de finale versie die werd voorgelegd aan de betrokken partijen. Er werd eveneens een beroep op hen gedaan voor het raadplegen van publicaties over voorgaande onderzoeken in Aalst.

Voor de conservatie van de meest kostbare stukken en de metaalvondsten werd beroep gedaan op meester-conservator Ansje Cools van Monument Vandekerckhove nv. De grote hoeveelheid metaalbewerkingsafval werd nader onderzocht door prof. dr. Patrick Degryse (K.U. Leuven). Naast de middeleeuwse en postmiddeleeuwse vondsten werden op de site ook enkele mogelijk prehistorische en Romeinse vondsten aangetroffen. Prof. dr. Wim De Clercq (UGent) werd geraadpleegd om hierover uitsluitsel te kunnen geven.

5.1.3. Motivatie voor selectie van het materiaal en staalname

De vondsten werden tijdens de opgraving handmatig verzameld. Ze kregen een label met daarop alle nodige gegevens. Tijdens de verwerking werd het materiaal gewassen, gedroogd en gedetermineerd, waarop de vondstenensembles een inventarisnummer kregen en opgelijst werden (zie inventarislijst op bijgevoegde DVD).

Bij de determinatie van de vondsten werden deze per categorie verzameld en opgeborgen. De vondsten zitten niet samen per context, maar per materiaalsoort in een aparte box/doos, en dit onder andere in functie van de vereiste bewaringsomstandigheden. Het nummer van deze box/doos kan terug gevonden worden in de vondstenlijst. Aardewerk vormt de grootste vondstencategorie. Er werd niet overgegaan tot het puzzelen en plakken van het aardewerk, hoewel dit in de toekomst nog kan gebeuren. Het totaal aantal vondsten wijst dan ook op het aantal verschillende fragmenten en niet op gepuzzelde fragmenten. De broze en kostbare stukken werden onmiddellijk voor conservatie ter beschikking gesteld. Enkele bijzondere vondsten werden gefotografeerd om opgenomen te worden in dit rapport. Het gaat voornamelijk om enkele metalen voorwerpen en ook een fragment in dierlijk botmateriaal (cf. vondstenlijst).

Er werd steeds een weloverwogen keuze gemaakt om een spoor wel of niet te bemonsteren, alsook voor de hoeveelheid van het monster. Er werden voornamelijk stalen genomen van middeleeuwse leeflaagjes, afvalkuiltjes en een veldoventje, en van beerputten uit het midden van de 19de eeuw en uit de Eerste Wereldoorlog. Dit gebeurde om diverse redenen: de eerste sporen onder andere omwille van hun eerdere zeldzaamheid, de beerputten omwille van de afwezigheid van interdisciplinair onderzoek van dergelijke eerder jonge structuren.

De zeefstalen werden naar gelang de context allen uitgezeefd op 0,5 (beerputten) of 1mm (rest) (zie inventarislijst op de bijhorende DVD). De zeefresidu's konden niet allemaal uitgeselecteerd worden; voornamelijk deze uit de beerkuilen leverden een té grote hoeveelheid residu op om te verwerken binnen de opzet van een basisrapport. De inhoud werd slechts gescreend en op die manier verwerkt in het rapport. Toch lenen deze residu's zich voor een meer gedetailleerd onderzoek in de toekomst en dit door wetenschappelijke specialisten. Er bestaan slechts weinig studies van beerputten uit de Eerste Wereldoorlog waardoor een extra onderzoek van dergelijke vondsten heel wat nieuwe inzichten kan opleveren.

Twee grondstalen, afkomstig van premiddeleeuwse sporen, werden in functie van ¹⁴C-datering overgebracht naar het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium, waar ze door ir. Marc Van Strydonck zijn onderzocht.

De residu's afkomstig van middeleeuwse lagen met resten van metaalbewerkingsafval (zie verder) werden omwille van hun unicum wel uitgeselecteerd en meer gedetailleerd beschreven. Professor Dr. Patrick Degryse werd geraadpleegd voor het onderzoek van metaalresten uit leeflaagjes, wat heel wat informatie opleverde en zorgde voor nieuwe inzichten (zie verder).

5.2. Beschrijving

5.2.1. Veldwerk

Op het terrein in de Kattestraat in Aalst werden twee zones opgegraven, van elkaar gescheiden door een diepe omvangrijke kelder in het midden van het terrein. Deze kelder onder pand nr. 46 bleek van recente oorsprong (jaren '90) en de aanleg ervan had het volledige archeologische erfgoed op deze plek vernield, deze werd bijgevolg niet voor onderzoek weerhouden. Hoewel aanvankelijk geopteerd werd om eerst de zuidelijke kant van het terrein volledig op te graven en af te werken om daarna de noordelijke kant aan te vatten, werd wegens praktische voordelen (o.a. toegankelijkheid voor de kraan) al snel beslist om het onderzoek gelijktijdig aan te vangen in beide zones. Deze zones kregen de benaming werkput (WP) waarbij WP1 de meest zuidelijke en WP2 de meest noordelijke was (zie figuur 12).

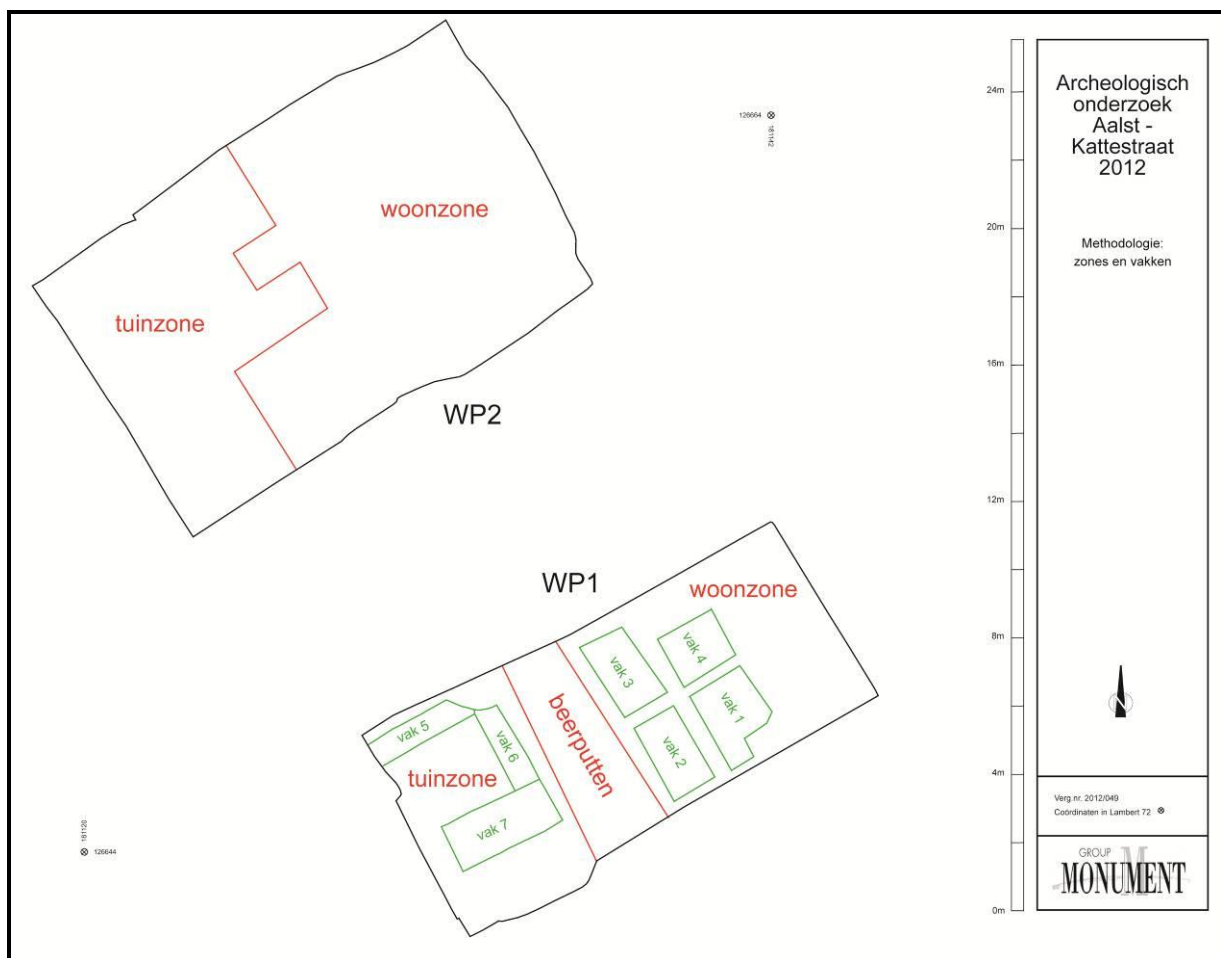
Voor de opmetingen van beide werkputten werd een aparte basislijn uitgezet, die door een landmeter werd ingemeten. De hoogtes op het terrein werden allen genomen aan de hand van een vast meetpunt op het terrein. De absolute hoogte in TAW werd door de landmeter bepaald, waarna alle gemeten hoogtes konden worden omgezet in TAW-waarden.

Het terrein werd machinaal afgegraven tot op het eerste archeologische niveau (vlak 1) aangegeven door en onder toezicht van een archeoloog. Dit gebeurde door een bandenkraan met een platte graafbak van 2 m breed.

Tijdens het terreinwerk bleek er stratigrafisch gezien een groot verschil te zijn tussen de woonzone (tegen de straatzijde) en de achterliggende tuinzone (zie figuur 12). De verdere registratie van het bodemarchief gebeurde daarom op verschillende wijzen. Omwille van de stratigrafische complexiteit drong zich in de woonzones een handmatige laagsgewijze verdieping op. In de tuinzone werd er binnen de beide werkputten 1 tot 2 keer machinaal verdiept. Er was hier een vrij groot hoogteverschil tussen vlak 1, vlak 2 en vlak 3 omwille van de aanwezigheid van een dikke tuinlaag waarin weinig sporen zichtbaar waren. Er werd steeds verdiept tot de sporen duidelijk leesbaar werden. Algemeen kon de vooropgestelde strategie om het terrein in 3 vlakken op te graven dus niet worden gevolgd. De registratie van het bodemarchief kon niet overal tot op de moederbodem gebeuren.

Bij de registratie van deze opgraving werd de code AAKS012 (**AA**lst **Katte**Straat **O**pgraving **2012**) gebruikt. Elk spoor en elke structuur kreeg een spoornummer mee en waar mogelijk kregen sporen in verschillende vlakken hetzelfde spoornummer als met zekerheid kon bevestigd worden dat het om één en hetzelfde spoor ging. Voorafgaand aan de registratie van de grondvlakken, profielen, sporen en muren werden deze eerst opgeschaafd/schoongemaakt met schop, truweel en/of Amerikaans schopje, waarna ze werden gefotografeerd (steeds voorzien van werkputnummer, vlaknummer, spoornummer, noordpijl en schaallat), ingetekend op schaal 1/20 en beschreven (met vermelding van de aard van het spoor, beschrijving van de vulling en de aflijning, textuur,...). Bij het fotograferen van de sporen werd beslist om de verschillende sporen in een vlak samen te fotograferen en niet elk apart, daar dit voor stedelijke contexten niet steeds relevant is. Slechts van enkele uitzonderlijke sporen werd dit wel gedaan. Voor de beschrijving werd gebruik gemaakt van de standaard spoorformulieren van Monument Vandekerckhove nv. Sporen werden doorlopend genummerd over de werkputten.

Figuur 12: Indeling van het opgravingsterrein in werkputten, zones en vakken.

Zowel de grondplannen als de coupes van de sporen en de profielen werden ingetekend op schaal 1/20. Bij bijzondere sporen waar een gedetailleerd beeld nodig was werd er ingetekend op schaal 1/10. Nadien werd een selectie gemaakt van de sporen die een meer gedetailleerde registratie noodzaakten. Zo werden sommige sporen gecoupeerd of uitgehaald om vervolgens weer opgekuist, gefotografeerd, ingetekend en beschreven te worden. Van elk spoor en elke structuur werden in elk nieuw vlak ook de hoogtes genomen. De TAW-waarden konden bij de verwerking dan gehanteerd worden om verschillende contexten met elkaar te vergelijken.

Wanneer verschillende sporen samen gecoupeerd werden, vormden deze een profiel. Bij de registratie ervan kregen de verschillende lagen binnen dit profiel een laagnummer, telkens gestart bij nummer 1 (= L1). Indien binnen een profiel een bepaald spoor duidelijk zichtbaar was dat reeds eerder beschreven was, werd dit spoornummer herhaald in de profieltekening. Op die manier gebeurde de interpretatie gedeeltelijk al op het terrein.

De vondsten werden op het terrein zoveel mogelijk per context ingezameld en voorzien van een label met vindplaats, werkput- en vlaknummer, spoornummer, nummer van de stratigrafische laag, aard van het spoor, vondstnummer, identificatie van de vondstcategorie, verzamelwijze, naam van inzamelaar en datum van inzamelen.

Omwille van het feit dat de opbouw van het terrein plaatselijk complexer was dan uit het vooronderzoek kon verondersteld worden, werden er tijdens het terreinonderzoek, in overleg met Onroerend Erfgoed en de wetenschappelijke begeleiding, weloverwogen keuzes gemaakt betreffende welke sporen prioritair dienden te worden onderzocht. De keuze ging uit naar een gedetailleerde registratie van de oudste sporen. Ze zouden nieuwe of bijkomende informatie geven omtrent de ontwikkeling van Aalst. De jongere en minder relevante sporen werden mee opgenomen binnen de registratie van de andere sporen.

5.2.2. Vondstverwerking en rapportage

Na het veldwerk werd van start gegaan met de vondstverwerking en de rapportage volgens de vastgelegde richtlijnen. De spoorformulieren, de vondstenlijst, de fotolijst en de tekeningenlijst werden samengebracht in een digitale inventarislijst. De vondsten werden gewassen, gedroogd en verpakt volgens de regels van de kunst. Vervolgens werd overgegaan tot het digitaliseren van de grondplannen, de profielen en enkele

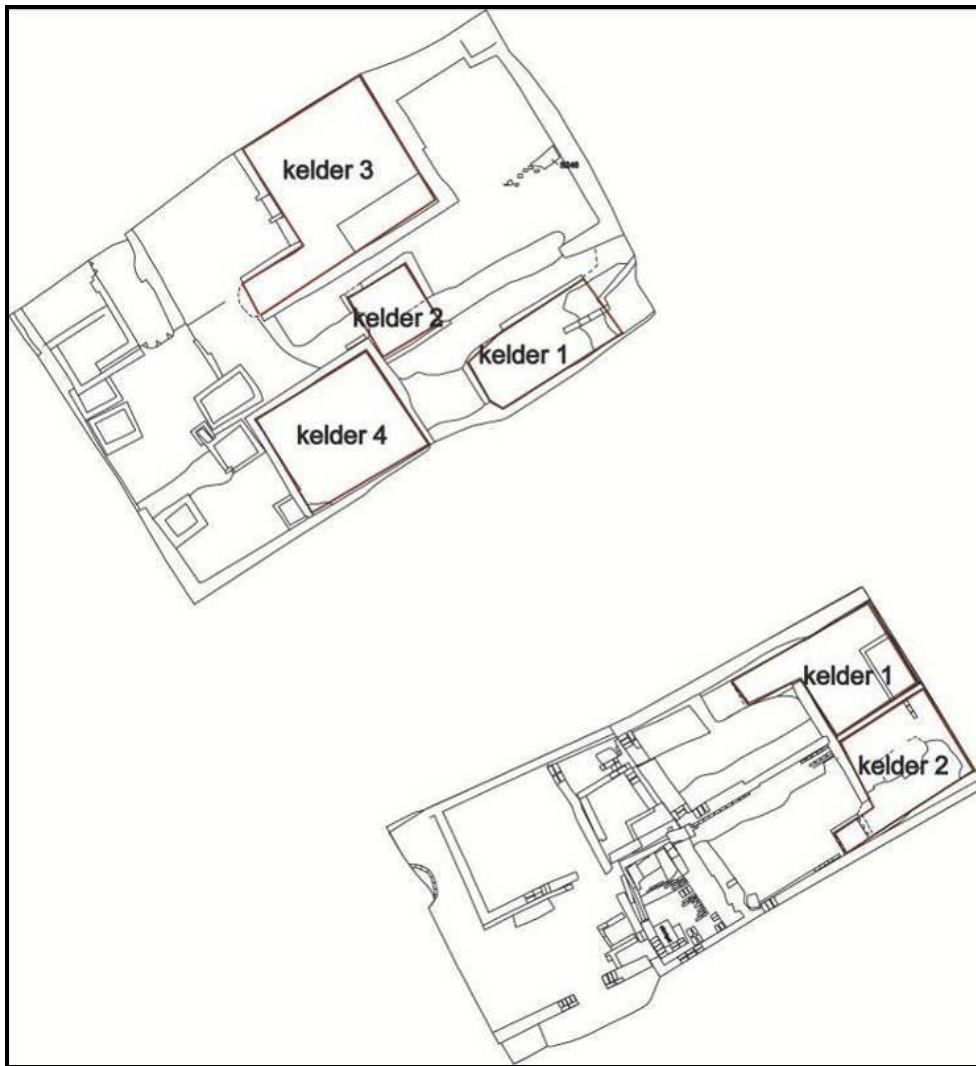
coupetekeningen met behulp van de programma's Autocad en Illustrator. Als laatste werd het rapport geschreven.

De onderverdeling in werkputten en woon- en tuinzones werd ook gehanteerd bij de beschrijving van de sporen in dit rapport. Op die manier werden de voornaamste sporen en structuren objectief weergegeven en in een overzicht gegoten. Nadien volgt een algemene samenvatting met de belangrijkste sporen en structuren in chronologische volgorde over de verschillende zones en werkputten heen.

Naast de indeling in werkputten en zones werd gekozen om in het rapport aan de plaatselijk verdiepte ruimtes in WP1 de benaming 'vakken' toe te kennen (zie figuur 12). In de woonzone werd de binnenruimte onderverdeeld in vier vakken en binnen de tuinzone werden drie zones volledig verdiept tot op de moederbodem. Er werd hier geopteerd om de vaknummers ook door te nummeren.

De kelders die werden aangetroffen werden per werkput genummerd. Zo waren er in WP1 twee kelders aanwezig en bezat WP2 er vier (zie figuur 13).

De allesporenplannen per vlak alsook de faseringsplannen per fase zijn achteraan dit rapport opgenomen als bijlage en genummerd met een plannummer. De gedigitaliseerde coupes en profielen met bijhorende foto's bevinden zich eveneens achteraan het rapport met een figuurnummer.

Figuur 13: Aanduiding van de verschillende kelders met bijhorend keldernummer.

6. BESCHRIJVING VAN DE AANGETROFFEN SPOREN, STRUCTU- REN EN VONDSTEN

Zoals besproken bij de methodologie gebeurde de opgraving in twee aparte werkputten, van elkaar gescheiden door een kelder uit de jaren '90 van vorige eeuw. Het verschil in evolutie binnen de twee werkputten verschilt dermate, dat er werd geopteerd om de resultaten per werkput te beschrijven. Aangezien in elke werkput sprake was van een woon- en tuinzone werd ook geprobeerd om deze onderverdeling aan te houden bij de bespreking. Slechts een oude ploeglaag wordt overheen de werkputten besproken, daar deze in beide werd geregistreerd. Per werkput worden de verschillende sporen min of meer chronologisch en per categorie beschreven. In hoofdstuk 7 worden de resultaten van beide werkputten samengevoegd en volgt een algemene interpretatie.

6.1. De moederbodem

De textuur van de natuurlijke bodem is algemeen licht zandig leem (zie hoger). Profiel 2 toonde een horizontale gelaagdheid in de bodem, ontstaan door migratie van mineralen. Op een diepte van +10,42m TAW kon in profiel 33 onder de leem grof zand worden waargenomen.

6.2. De cultuurlaag

De cultuurlaag is een benaming voor een oude, middeleeuwse akkerlaag. Deze laag is ontstaan door het gebruik van de gronden als akkerland. De beginfase van het in cultuur brengen van de gronden is moeilijk in te schatten. Wel wordt verondersteld dat deze reeds in de Karolingische periode in gebruik was¹⁵ en in gebruik bleef als akkerland tot de inname van de gronden binnen de 2de stadsomwalling rond 1300¹⁶. Deze ploeglaag is reeds op verschillende plaatsen in Aalst waargenomen tijdens opgravingen, zoals verderop in de Kattestraat, tijdens opgravingen in en vlakbij de Heilige Geestkapel¹⁷, maar ook op de Hopmarkt¹⁸.

Ook tijdens dit onderzoek kon deze akkerlaag op verschillende plaatsen worden geregistreerd, zowel in werkput 1 als in werkput 2 (zie figuur 14 en 15). De laag was zeer homogeen lichtbruin. De overgang tussen de moederbodem en deze laag was in de meeste gevallen vrij onduidelijk en/of onscherp. De onderzijde van de laag bevond zich algemeen op een diepte tussen +10,98 en +11,11m TAW, met plaatselijk een geregistreerde diepte van +11,26m TAW. Algemeen loopt deze laag dus vrij horizontaal overheen het terrein en is er geen sprake van een duidelijk microreliëf van het terrein. De laag werd niet in de tuinzones geregistreerd en werd enkel onder de woonzones bewaard. De dikte van de akkerlaag was gemiddeld 40cm. De cultuurlaag werd, daar waar deze goed was bewaard, afgedekt door een al dan niet verspit leefniveau (zie lager).

Uit de cultuurlaag komen voornamelijk kleine fragmentjes aardewerk. Het gaat om 26 stukjes, waarvan 15 afkomstig van grijs aardewerk. Daartoe behoren twee kogelpotranden (zie figuur 16), een derde rand is van een kogelpot of een kom. Een wandfragment vertoont kamstreepversiering op de schouder. Acht fragmenten behoren tot de categorie van de bouwmaterialen, waarvan twee duidelijk afkomstig zijn van dakpannen. Het is onduidelijk of het om Romeinse *tegulae*fragmenten gaat, of om middeleeuwse dakpannen van het Romeinse type. Daarnaast zijn er ook twee stukjes metaal aangetroffen, waartoe minstens één metaalslak. Een stukje in rood aardewerk kan wegens de sterke fragmentatiegraad niet verder worden gedetermineerd.

---

¹⁵ De Groote 2010, p. 254. Persoonlijke communicatie dr. De Groote: uit onderzoek op andere plaatsen te Aalst wordt verondersteld dat de ontginning reeds in het (laat?)-Neolithicum startte, en doorliep tot de bouw van de 2de stadsomwalling.

¹⁶ De Groote 2010, p. 258.

¹⁷ Pieters *et al.* 1994, pp. 302-303; De Groote & Moens 1997, p. 64.

¹⁸ De Groote, De Maeyer, Moens & De Block 2006, p. 48.

Door het lage aantal vondsten is het moeilijk het ensemble te dateren. Aan de hand van de randfragmenten en de quasi afwezigheid van rood aardwerk is een datering vanaf de late 12de eeuw tot de 13de eeuw echter plausibel.¹⁹ Vondsten uit deze cultuurlaag afkomstig van andere opgravingen wijzen op een gelijkaardige datering.²⁰ Het aantal aardwerkfragmenten uit de cultuurlaag, aangesneden tijdens de opgraving van de Heilige Geestkapel, lag veel hoger. De 450-tal fragmentjes uit kuilvormige verdiepingen in deze cultuurlaag worden in de 11de tot 13de eeuw gedateerd. In de Peperstraat werd ook handgevormd aardwerk aangetroffen.

De vondsten kunnen worden gelinkt aan het laatste gebruik van de gronden als akkerland²¹ en aan de omschakeling ervan naar woongebied, wanneer het gebied binnen de tweede stadsomwalling wordt ingelijfd.

Figuur 14: Werkput 2, profiel 5: Zicht op de cultuurlaag (tussen de stippellijnen), afgedekt door donkere leeflagen.

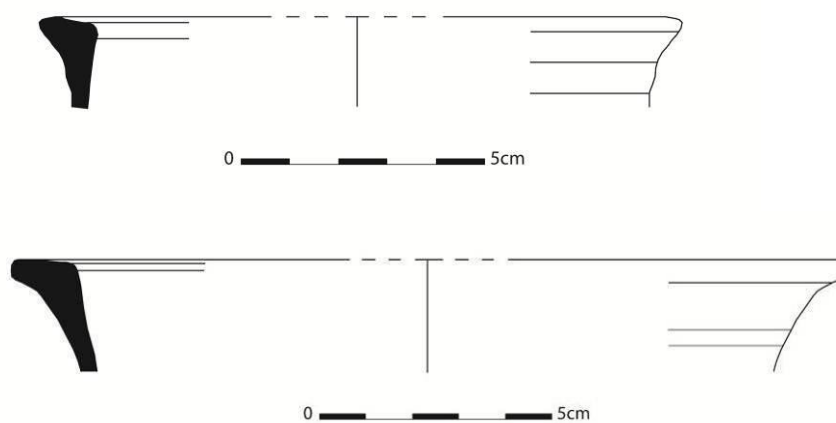
¹⁹ Het randtype komt namelijk voor vanaf de late 12de eeuw. De Groote *et al.* 2009, p. 156, 160-161.

²⁰ Pieters *et al.* 1994, p. 302-303. De Groote & Moens 1997, p. 46.

²¹ De Groote 2010, p. 254.

Figuur 15: Werkput 2, profiel 13: De cultuurlaag, afgedekt door verspitte leeflagen met daarop een houtskoolrijk laagje.

Figuur 16: Twee kogelpotranden afkomstig uit de cultuurlaag (inv.nr. 156 en 153).

6.3. Werkput 1

6.3.1. *De oudste sporen*

Tot de groep van de oudste sporen behoren deze die zich onder de cultuurlaag bevinden (zie plan 13 in de bijlage).

6.3.1.1. Gracht S23

Net onder het vloerniveau van de kelder in WP1 werd een gracht aangetroffen op een diepte van ca. +10,52m TAW (figuur 17). De gracht heeft een noord/noordoost-zuid/zuidwest verloop. De wanden zijn vrij steil en de bodem is vlak. De onderkant van de gracht bevond zich op +9,99m TAW. De lemige vulling kon worden onderverdeeld in twee pakketten, die weliswaar niet scherp van elkaar te onderscheiden waren. Of deze overeenkomen met twee verschillende opvulfases is onduidelijk. Het eerste pakket was zeer homogeen. Een centraal pakket vertoonde daarentegen meer sporen van uitloging en mangaanspikkels. De relatie met andere sporen bleef zeer beperkt daar de bovenliggende stratigrafie verdwenen was, ten gevolge van het uitgraven van de kelder. Slechts een laatmiddeleeuwse kuil (S22), rijk aan verbrande leem, doorsneed dit spoor (zie lager). De gracht kon niet met zekerheid verder worden getraceerd in het zuidwestelijke vlak, noch in de profielen.

Er werden slechts drie kleine brokjes aardewerk uit de gracht gerecupereerd. Het gaat om handgevormd aardewerk met vrij grove vershraling dat óf in de IJzertijd óf in de vroeg-Romeinse periode kan worden gedateerd²². Houtskoolfragmentjes afkomstig uit het tweede opvulpakket werden door middel van de ¹⁴C-analyse gedateerd in de eerste eeuw na Chr.²³ (zie bijlage 1 achteraan dit rapport).

Zowel het homogene karakter van het spoor alsook de vondsten getuigen van een premiddeleeuws karakter van de gracht. Door de resultaten van de ¹⁴C-datering kan deze gracht in de vroeg-Romeinse periode worden gedateerd.

Tijdens de opgraving van de Hopmarkt te Aalst werden eveneens twee prehistorische grachten aangesneden. Ze hadden een noordoost-zuidwest oriëntatie²⁴.

---

²² Met dank aan prof. dr. W. De Clercq (UGent).

²³ KIA-47784 (S23): 1955± 25BP. De analyse werd uitgevoerd door ir. M. Van Strydonck (KIK).

²⁴ De Groote 2010, p. 252.

Figuur 17: Werkput 1, vlak 2: Coupe op de gracht S23.

6.3.1.2. Kuil S438/S439/S423

In WP 1 werd een spoor onder de cultuurlaag aangesneden (P31 L50-L51, zie figuur 99 achteraan het rapport; P25 L39, zie figuur 95). Het betreft een blauwig grijs, lemig pakket onder de cultuurlaag, zonder duidelijke aflijning in de moederbodem, noch met de daarbovenliggende cultuurlaag. Het spoor was pas zichtbaar in vlak 9. Het kon zowel in vak 1 als vak 2 worden geregistreerd (in vak 1 op een diepte van ca. +11,21m TAW; in vak 2 op een diepte van ca. +10,84m TAW). Het gaat om een ondiep spoor, de onderkant bevindt zich op een diepte van ca. +10,70m TAW (in P31). Omwille van jongere oversnijdingen en de ruimtelijke beperkingen blijven vorm en mogelijke functie ervan zeer onduidelijk.

Het pakket bevat opvallend veel resten (namelijk 28 fragmenten) van zware dakpannen. Enkele vertonen opstaande randen, waardoor kan worden afgeleid dat het om *tegulae*fragmenten gaat. Daarnaast zijn wellicht ook fragmenten van *imbrices* aanwezig zijn. Het gaat hier om Romeinse exemplaren. Daarnaast is een klein randfragmentje in Pompejaans rood aardewerk ingezameld. Het zou gaan om een vorm uit een atelier van de Rue des Vignes, mogelijk van het type Blicqui 1. Hierdoor kan het gedateerd worden

tussen 60 en 150 n. Chr.²⁵. Vier andere kleine brokjes handgevormd aardewerk zijn sterk verweerd en konden niet verder worden gedetermineerd. Uit een monster werd houtskool gerecupereerd dat door middel van ¹⁴C-analyse is gedateerd (zie bijlage 1)²⁶. Hierbij werd een datering in de 2de eeuw of eerste helft van de 3de eeuw verkregen.

Rekening houdend met het gedetermineerde randje, kan het spoor eerder in de tweede eeuw n. Chr. worden geplaatst.

6.3.1.3. Kuil S427

In WP 1, vlak 7 van vak 3, was in de moederbodem een vaag lichtbeige tot lichtgrijze verkleuring zichtbaar, op een diepte van +10,86m TAW. Het blijft onduidelijk of het hier een natuurlijke verkleuring betreft, of een zwaar uitgeloogd spoor. In de profielen P32 en P33 was het spoor nauwelijks zichtbaar. Het diepste punt ligt op +10,52m TAW.

Het spoor is niet herkend in vak 2 en er is geen materiaal in teruggevonden.

6.3.2. Kuilen doorheen de cultuurlaag

6.3.2.1. Spoor S417

In profiel 25 (WP1) is een restant van een kuil zichtbaar (Laag 37 en Laag 38, zie figuur 95). De vorm van het spoor blijft door latere oversnijdingen onduidelijk. Het betreft mogelijk een kuil met erg vlakke bodem en een steile wand. Aan de andere kant van het banket tussen vak 1 en vak 2, P31 (zie figuur 99), is op eenzelfde hoogte een pakket aanwezig dat kan gelinkt worden met S417 (Laag 26 en deels Laag 15). De bodem van dit spoor ligt op +10,82m TAW. De vulling is heterogeen. Onderaan ligt een lichtgrijze, duidelijk afgelijnde laag, waarop een dikker pakket is gelegen met onderaan een grijsbeige gevlekte laag, en daarop een bruinbeige gevlekt pakket. Het spoor doorsneet in het noordwesten heel duidelijk de cultuurlaag. Aan de zuidoostzijde is de begrenzing tussen de cultuurlaag en het spoor zeer vaag. Ook in profiel 31 is er een eerder onduidelijke aflijning in de cultuurlaag. Dit spoor was ook zichtbaar in profiel 3, laag 12. Het gaat dus om een langwerpige spoor, en dus mogelijk een gracht. Uit de vulling komt slechts een wandfragment in grijs aardewerk en een tegelfragmentje. Daar deze doorheen de cultuurlaag gaat, moet deze zeker als jonger worden bestempeld.

---

²⁵ Met dank aan Wim De Clercq (UGent).

²⁶ KIA-47783 (S423): 1815±30BP. De analyse werd uitgevoerd door Marc Van Strydonck (KIK).

6.3.2.2. Kuil S412/S425

Overheen de vakken 1 en 4 kon een grote kuil worden herkend (zie figuur 18). De kuil had een lichtbruine vulling die sterk op de cultuurlaag leek. Een strikte scheiding tussen beide kon in de vlakken niet steeds worden herkend. Enkel in de profielen, en in de moederbodem, is de kuil wel duidelijk. De grootte en vorm kon niet worden bepaald door allerlei verstoringen en behouden banketten. Algemeen bleek de kuil vrij rechthoekig te zijn, waren de wanden zeer steil, en de bodem relatief vlak. De kuil reikte tot een diepte van ca. +10,40m TAW. Ze doorsneed de cultuurlaag en werd afgedekt door een verspitte laag, plaatselijk van elkaar gescheiden door een flinterdun scherp laagje (algemeen 'laag 2' in de verschillende profielen) dat zich duidelijk aftekende (zie lager). De vondsten bestaan uit twee kleine grijze wandscherven, een rand en bodem van een kogelpot (inv.nr. 135) en een bouwfragmentje, (afkomstig van een *tegula*?). De vondsten van de kogelpotten en de stratigrafische ligging dateren de kuil in de 13de eeuw.

Figuur 18: Werkput 1, vlak 9, vak 1 en 4: overzicht van kuil S412/S425.

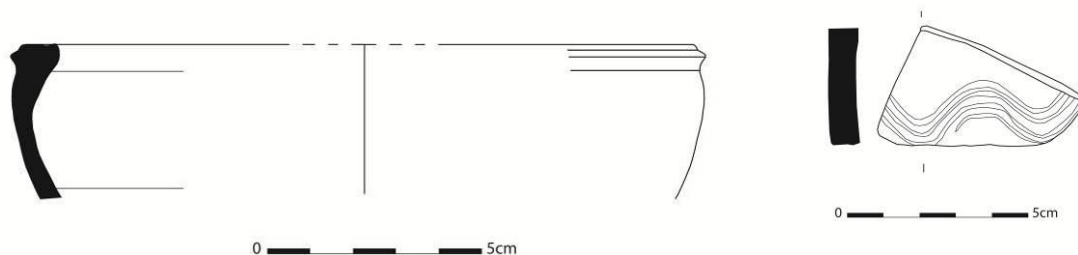
6.3.3. Verspitte (leef)lagen op de cultuurlaag

In de verschillende vakken in de woonzone was een beige lemig pakket aanwezig, vermengd met grijze vlekken (vlak 6: S317 en S354, in de verschillende profielen geregistreerd onder het laagnummer 2, zie figuren 95, 97, 98, 99). Het pakket wijst op verspitte leefniveaus waarbij de beige pakketten afkomstig zijn van de leenvloeren, en

de grijze vlekken gelinkt kunnen worden met het aangetrapte loopniveau van deze leemvloeren. Plaatselijk werd het leefniveau minder intens verspit, zoals blijkt uit profiel 24 (zie figuur 97), waar het loopniveau plaatselijk nog horizontaal *in situ* aanwezig was. Dit niveau lag op een diepte van ca. +11,48m TAW. Ook in profiel 25 blijkt het laagje nog deels aanwezig (zie figuur 95). Boven en onder deze laag bevond er zich een beige leempakket (zie figuur 97, Profiel 24, laag 15). Het onderste pakket lag op de cultuurlaag, waarbij de scheiding tussen beide heel vaag bleek. De grens tussen de kuilvulling van kuil S412 (zie hoger) en de beige leemvloer was echter zeer scherp. Dit was niet het geval in het aan profiel 24 parallelle profiel 20, waar het verspitten door de bovenste kuilvulling gebeurde (zie figuur 98). Uit deze verspitte lagen komen 10 fragmenten in grijs aardewerk, waaronder een rand van een kommetje (?) (zie figuur 19), twee halsfragmenten van een kan/kruik met draairibbels en een wandfragment met kamstreepversiering (zie figuur 19). Daarnaast werd ook een verweerd stukje Doornikse kalksteen verzameld. De algemene datering voor deze leeflaag kan in de 13de eeuw worden geplaatst.

In vak 2, profiel 29 (zie figuur 96), was er geen aanwijzing van een leefniveau net boven de cultuurlaag. Op de oude ploeglaag lag een heterogeen pakket (laag 48), dat wellicht kan aanschouwd worden als een verspitte/vermengde bodem.

De hierboven besproken verspitte pakketten liepen niet door tot in het zuidwestprofiel van vak 1 en 2 (profiel 26 (zie figuur 20) en 28). Daar bevond er zich op de cultuurlaag een grijze laag (laag 25), mogelijk ontstaan door verder gebruik van de cultuurlaag. Tussen de cultuurlaag en deze laag 25 werd een tussenlaag of uitlogingslaag geregistreerd (laag 26). Er werden geen vondsten uit deze lagen gerecupereerd.

Figuur 19: Een rand van een kommetje en een wandfragment met kamstreepversiering uit de oudste leeflagen.

Ter hoogte van noordelijke beerput S167 (zie lager) werd eveneens een verspitte bodem aangetroffen. In profiel 39 (zie figuur 100) was tussen een brandlaagje (zie lager) en de cultuurlaag een vermengde laag aanwezig (S457). Op dezelfde hoogte van dit pakket was in het noordoosten van het profiel een horizontaal laagje aanwezig, wellicht een leefniveau. Het ligt op +11,40m TAW (vergelijk met het hierboven besproken leefniveau

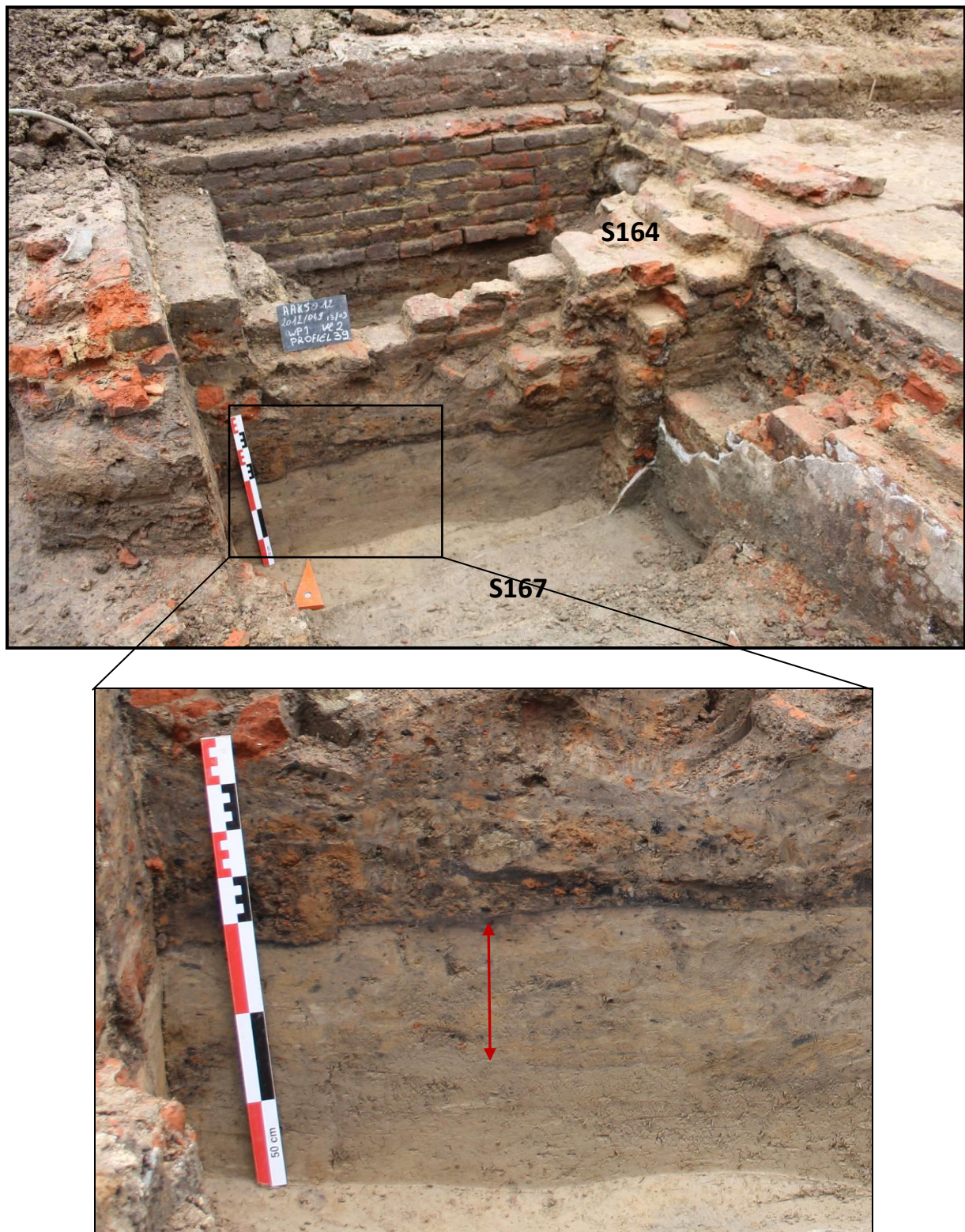
op +11,48m TAW) en vertoont geen sporen van *in situ* verbranding. Het pakket eronder (S458) en erboven (S456) verschilden enigszins van de vermengde bodem ernaast. Het onderste leek sterk op de cultuurlaag, het bovenste betrof een beige en lichtgrijs verzet leempakket. Het vermengde pakket S457 lijkt sterk op de verspitting van beide pakketten. Er kan ook een gelijkenis worden herkend tussen dit pakket, en het verspitte pakket in profiel 29, laag 48 (zie hoger). Uit het verzette pakket S457 komen slechts een klein grijs wandscherfje en een mogelijke metaalslak.

De verspitte lagen werden afgedekt door een zeer dun laagje dat zich scherp aftekende in verschillende vlakken en profielen. Het gaat om een laagje dat in relatie kan worden gebracht met een brandfase, en wordt hieronder besproken als 'brandlagen'.

Figuur 20: Werkput 1, vak 1, profiel 26: Dit zuidwestprofiel vertoont een totaal andere stratigrafische opbouw dan het noordwestprofiel 25. Op de cultuurlaag ligt geen verspit pakket, maar een grijze homogene laag (aangeduid door de rode pijl).

Figuur 21: Werkput 1, vlak2, profiel 39: Overzicht op profiel 39 met aanduiding van de verspitte laag op de moederbodem (detailfoto: rode pijl) en het uiteinde van S164.

6.3.4. Brandlagen

In vak 1, 2 en 4 van WP1 werd in vlak 5 een opvallend laagje geregistreerd (S261, S264, S266, S253, S256 - in de betreffende profielen opgenomen onder het laagnummer 16; zie figuur 96, 99, 103). Het was donkerbruin tot zwart en bevatte plaatselijk vrij veel houtskool (voornamelijk in vakken 1 en 2). Het lag op het pakket met de verspitte leeflaag (zie hoger) en bevond zich op een hoogte van +11,49m tot +11,55m TAW. Het gaat om een zeer dun loopniveau dat aanduiding gaf van *in situ* verbranding/verhitting. In profiel gaat het vaak om slechts een laagje van enkele millimeter dik. In de drie vakken was het laagje bedekt door een dunne laag met verbrand leemgruis (S225). In vak 2 was deze laag plaatselijk wat dikker en bevatte meer brokken verbrande leem (S245). Deze verdikking is ook zichtbaar in de profielen 29 en 31. In de noordoosthoek van vak 4 was deze brandlaag veel intenser *in situ* verhit (zie figuur 22). Er tekende zich een donkerbruine tot zwarte vlek af op het niveau van de leeflaag (S247). Ook in de zuidwesthoek was enige vorm van intense *in situ* verhitting zichtbaar (S223).

Dit niveau werd aan de meeste zijden doorsneden en/of verstoord, waardoor de grenzen niet konden worden bepaald. In het zuidwesten van vak 1 en 2 is er echter wel een grens aanwezig. Ondanks het feit dat deze niet scherp was, bleek het niveau niet verder door te lopen. Dit was zichtbaar in zowel de grondvlakken, als in de profielen 25, 29 en 31. Zoals zal blijken uit de bespreking van de andere pakketten in deze zone, bleek een duidelijk verschil in stratigrafie in het zuidwesten ervan, in vergelijking tot de rest van het pakket.

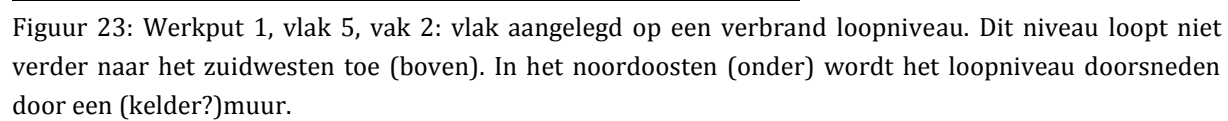
Uit de verschillende sporen, die tot het brandlaagje horen, komen een rand van een grijze kom, versierd met vingerindrukken op de rand (zie figuur 24), een grijze wandscherf, drie niet nader te bepalen stukjes dierlijk bot, waarvan één duidelijk verbrand, en een stukje Doornikse kalksteen.

Zowel van het intens *in situ* verbrande laagje uit vak 4 (S257) als van het brandlaagje S264 zijn stalen genomen. Deze zijn niet uitgezeefd en worden bewaard voor eventueel toekomstig onderzoek naar verbrande macroresten en houtskoolanalyse.

Figuur 22: Werkput 1, vlak 5, vak 4: vlak aangelegd op een vloerniveau. In het noorden is dit niveau *in situ* verhit. In het zuiden is het loopniveau verstoord door de aanleg van een afvoerbuis.

Ook in de zone van de beerkuilen is een dergelijk brandlaagje geregistreerd (profiel 39, S455; zie figuur 25). Het lag op een diepte van +11,52m TAW. Er is duidelijk sprake van *in situ* verbranding/verhitting, te zien aan de graduele verkleuring van zwart naar bruin. Dit was ook in het vlak zeer goed zichtbaar. Er is geen (nauwelijks) houtskool in aanwezig. Het brandlaagje is in feite de verhitting van de onderliggende laag, die bestaat uit een verspitte en omgewoelde cultuurlaag (zie hoger, S457). Op de brandlaag lag een dun pakket met veel verbrande leem (S455). Daarbovenop bevond zich een dikker lemig pakket, eveneens met aanwezigheid van brokken verbrande leem.

Bij het couperen van een zeer brede bakstenen structuur (S164, zie lager; zie figuur 101) werd ook een donker lensje waargenomen, tussen S485 en S486, op een hoogte van +11,58m TAW. Omwille van het korte profiel waarin het aanwezig was, was het niet duidelijk of het om een loopniveau ging, of om een brandlaagje. Er waren geen aanwijzingen van *in situ* verbranding, noch was het rijk aan houtskool. Het lag echter op de verspitte laag net boven de cultuurlaag en op quasi dezelfde hoogte als de andere vermelde leef- en brandlagen. Er bevond zich echter geen pakket/laag met verbrande leem op deze laag. Een parallel profiel ten noordoosten ervan (profiel 6) toonde een quasi gelijkaardige opbouw van lagen, al was het fijne (leef)laagje niet aanwezig.

6.3.5. Lagen en kuilen op en doorheen de brandlaag

6.3.5.1. Kuil S227/S257

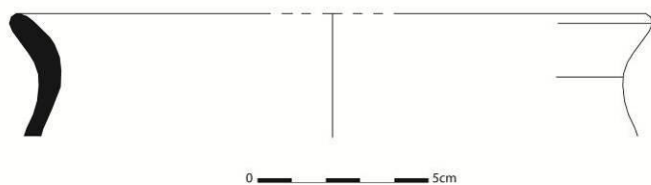
De verbrande plek in vak 4 werd door een kuil doorsneden (S227). Deze kuil was zeer goed zichtbaar in profiel 19 (zie figuur 104). In vlak 6 tot en met 9 werd deze geregistreerd onder het nummer S326. De kuil vertoonde verschillende opvulpakketten. Daartoe behoorde onder andere een pakket waarin een verspit loopniveau aanwezig was (laag 2 en laag 3), gelijkaardig met het hierboven beschreven verspitte pakket op de cultuurlaag. Het daarop liggende pakket vertoonde vermengde restanten van de brandlaag S257 (zie hoger).

Uit deze kuil komt een rand van een kogelpot in een lichtgrijs baksel (zie figuur 26) en een volledige bodem met 6 enkelvoudige standvinnen, afkomstig van een kan in grijs aardewerk. Er werd ook een metaalslak in aangetroffen. In het bovenste pakket bevond zich een koperen belletje (zie figuur 27, zie conservatiefiche in de inventarislijst).

Figuur 25: Werkput 1, vlak 4: Deel van een verbrand loopniveau. Bovenaan zicht op de afgebroken massieve bakstenen blok S164.

Figuur 26: Rand, mogelijk van een kookkan uit S326, (inv. nr. 323).

Figuur 27: Koperen veebelletje uit een laat-13de- of 14de-eeuwse kuil (na conservatie).

6.3.5.2. Grote kuil met verbrande leem

In vak 1 was een grote kuil aanwezig met verschillende opvulpakketten. De kuil werd in verschillende profielen (profiel 1, 3, 4, 27) en de vlakken 4 tot en met 9 geregistreerd. De gegevens over deze kuil zijn eerder fragmentarisch, een goed beeld van de volledige kuil is er niet. De scheiding tussen de kuil en de lagen buiten de kuil was in de verschillende vlakken vaak eerder onduidelijk. Zo was de aflijning van de kuil in vlak 5 vrij scherp, maar bleek die in vlak 6 dan weer eerder vaag. De vulling van de kuil bestond voornamelijk uit een heterogeen lemig pakket met vrij veel houtskool en verbrande leem (profiel 27).

Onder de keldervloer werd een kuil (S22) aangesneden met uitsluitend houtskool en verbrande leem. Omwille van zijn ligging is het niet uitgesloten dat deze kuil de onderkant vormt van deze die in vak 1 werd aangesneden.

Een pakket met vrij veel verbrande leem (S235 en S236 en Profiel 25 laag 35; zie figuur 28) op de hierboven besproken brandlaag (zie 6.3.4) maakt deel uit van deze kuil. Dit kan worden afgeleid van uit een klein lensje (S234) dat zichtbaar was in vlak 5. Dit lensje wijst erop dat het pakket met verbrande leem deel uit maakte van de vulling van de kuil en van het pakket met verbrande leem doorliep in de kuil. Ook het brandlaagje kon in de kuil worden geregistreerd (S260, S261, S262; zie figuur 29). Dit verbrande laagje vertoonde *in situ* verhitte (profiel 4 laag 8). Dit betekent dat de verbrande leem en houtskool die in de kuil terecht kwamen nog warm moeten zijn geweest. Door de *in situ* verhitte mag worden aangenomen dat de kuil niet lang na de brand gegraven werd.

De vondsten uit de kuil zijn eerder beperkt: een wandfragment in hoogversierd aardewerk, 5 wandscherven in grijs aardewerk, een stukje Doornikse kalksteen, 2 fragmenten in rood aardewerk, waarvan een bodem met aanzet van een standvin en een stukje met loodglazuur. Tot het importaardewerk behoort een aanzet van een oor van een buikig recipiënt in steengoed. Het ensemble kan in de eerste helft van de 14de eeuw worden gesitueerd.

Uit de kuil S22 (de kuil die mogelijk samen gaat met de hier boven besproken kuil) werd meer materiaal gehaald. Het gaat om 40 fragmenten in grijs aardewerk, waaronder de rand van een kan/kruik met geribbelde hals, een rand van een kookkan en een derde niet nader te bepalen randfragment. Een groot kruikfragment vertoont sporen van secundaire verbranding (zie figuur A).²⁷ Overigens gaat het om voornamelijk kleine wandfragmenten. Ook dit aardewerkensemble kan in de periode einde 13de – begin 14de eeuw worden gedateerd.

---

²⁷ De figuren benoemd met een hoofdletter in plaats van een volgcijfer zijn na een eerste nalezing van de tekst ingevoegd in het rapport op vraag van de bevoegde overheid. Omdat de figuurnummering dan al vast lag, werd besloten deze bijkomende figuren met een volglletter in plaats van de volgcijfer te benoemen.

Figuur A: Aardewerkfragmenten uit de kuil S22: randen van een kan/kruik en een kookkan, enkele secundair verbrande fragmenten en een oor van een kan/kruik.

De grote hoeveelheid verbrande leem en houtskool werd bemonsterd, dit in functie tot mogelijk onderzoek van de vegetale indrukken in de leem en de houtsoortbepaling. Er werd 7 à 8 liter uitgezeefd en 2 liter nat bewaard.

Dergelijke grote kuilen met verbrande leem zijn eerder regel dan uitzondering in Aalst. Vaak worden ze in relatie kan gebracht met de grote stadsbrand van Aalst in 1360.²⁸ Hier, echter, kan op basis van het aardewerk (aanwezigheid van hoogversierd aardewerk, (bijna?)steengoed, weinig rood aardewerk en voornamelijk grijs) de kuil op het eind van de 13de – eerste helft 14de eeuw worden gedateerd.

---

²⁸ De Groote 2013, p. 25.

Figuur 28: Werkput 1, vak 1, vlak 4: De 14de-eeuwse kuil tekent zich af in het vlak.

Figuur 29: Werkput 1, vak 1, vlak 5: Zicht op de laat 13de - begin 14de-eeuwse kuil. Het verbrande loopniveau loopt over in de rand van de kuil (aangeduid door de pijl).

6.3.6. *Lagen op de brandlaag*

In vakken 1, 2 en 3 bestonden de verschillende pakketten die op het verbrand loopniveau lagen in de eerste plaats uit lemige lagen, afwisselend grijs en beige van kleur (profielen 20, 24, 25, 29, 31). Het onderste pakket (laag 35) bevatte in de meeste profielen opvallend meer inclusies van verbrande leem en houtskool dan de andere. Deze lagen liepen allemaal horizontaal. Ze eindigden echter ter hoogte waar ook het brandlaagje ophield, en waren dus niet weer te vinden in de zuidwestelijke profielen. Mogelijk ging het om lemen vloerniveaus.

Bovenop dit lemig pakket lag een dunne laag houtskool die plaatselijk tot enkele centimeter dik is. Hierop bevond zich een laag met louter verbrande leem, waardoor ze uitgesproken roodoranje van kleur is. Dit pakket was reeds zichtbaar in profielen 1 (zie figuur 30) en 3, en kon duidelijk in de profielen van vak 1 en 4 worden waargenomen. In vak 2 was deze laag minder duidelijk, maar wel aanwezig (profiel 29). In vlak 3 van vak 1 werd een duidelijk beeld van deze laag verkregen (zie figuur 31). Door een lichte helling van het oude oppervlak lag de laag in het noordwesten iets hoger dan in het zuidoosten. Dit is wellicht te wijten aan de aanwezigheid van de oudere kuil op deze plaats, waardoor doorheen de tijd een lichte ingeklinkte bodem ontstond. Net als de onderliggende lagen waren deze niet terug te vinden in het zuidwestprofiel.

Uit deze lagen komen 22 fragmenten grijs aardewerk waarvan verschillende fragmenten van een secundair verbrande kogelpot en een schouderfragment van een kruik (zie figuur B). Een halsfragment van een kan of kruik is vervaardigd in protosteengoed. Daarnaast komen er twee brokjes ijzer uit dit pakket, alsook een *phalang* van een rund. Dit ensemble kan gedateerd worden in de late 13de of begin 14de eeuw.

Stratigrafisch gezien liggen ze op de verbrande laag die ook in late 13de - begin 14de eeuw wordt gedateerd (zie hoger: 6.3.4.).

Figuur B: Twee randfragmenten van kogelpotten en een schouderfragment van een kruik in proto steengoed.

De pakketten op dit pakket met verbrande leem hebben te maken met de bouw van de huisjes in baksteen en worden verder in het verslag besproken.

Figuur 30: Werkput 1, vlak 1, profiel 1. Net achter de keldermuur waren de houtskoollens en het pakket verbrande leem zeer goed zichtbaar. Deze lopen door overheen de perceelsgrens.

Figuur 31: Werkput 1, vak 1, vlak 3: In de lichte depressie van een 14de-eeuwse kuil is de laag met verbrande leem en de houtskoolrijke lens goed zichtbaar. Deze laag loopt verder door in het noordwestelijke profiel (aangeduid door een pijl).

6.3.7. De oudste kelder en structuur S164

De vele verschillende sporen die hierboven zijn besproken werden niet aangetroffen in het 3de vak van de woonzone. In dit vak bevond zich één pakket, waarbij verschillende lagen met meer of minder grof puin konden worden herkend (S163, S173, S208, S209, S210, S359; zie figuur 32). Het pakket werd laagsgewijs verdiept maar bleek in één fase te zijn ontstaan (profiel 35; zie figuur 33). Het gaat om de vulling van een ruimte, gezien de diepte wellicht een kelder, waarbij de muren slechts gedeeltelijk waren bewaard, en het geheel een lange bouwgeschiedenis kende. Hieronder worden de verschillende structuren en de vulling van de kelder een voor een besproken, waarna een kort besluit wordt geformuleerd.

Figuur 32: Werkput 1, vak 3: Zicht op puin in de dichtgeworpen kelder. De achtergevel van de huisjes (S45) is onder een scherpe hoek tegen de massieve muur S164 gebouwd, wat wijst op een heroriëntatie van de percelen.

Figuur 33: Werkput 1, vak 3, profiel 35: Zicht op de puinlagen in de kelder. Onderaan zijn resten van het vloerniveau zichtbaar (aangeduid door de pijl).

6.3.7.1. De noordoost- en zuidoostwand

In de vakken 1, 2 en 4 werden er vanaf vlak 5 muurtjes en uitbraaksporen aangetroffen (S222, S224, S255, S324, S358). Het metselwerk vormde de noordoostelijke en zuidoostelijke muur van een ruimte. Het gaat om muurwerk van slechts één baksteen breed, met zachte beige kalkmortel als metselmortel. Het metselverband was eerder slordig en er was gebruik gemaakt van baksteenfragmenten (breedte: 15cm). Het metselwerk reikte tot een diepte van ca. +11,00m TAW. Er is geen sprake van een aanleg sleuf, waardoor mag worden aangenomen dat ze tegen de uitgegraven wand zijn gezet.

De noordoostelijke muur bevond zich in de vakken 1 (vlak 7, S358) en 4 (vlak 7, S424), waarbij de oostelijke hoek zich in vak 1 bevond. De muur liep in vak 4 niet volledig door. De afwezigheid van een uitbraakspoor toont aan dat deze er nooit is geweest. De reden van deze lacune blijft onduidelijk. De noordoostelijke muur had een lengte van in het totaal 1,32m, gemeten vanaf de hoek in vak 1.

De zuidoostelijke muur was over de volledige breedte van vak 2 bewaard, en stond nog 60cm in opstand (vlak 7, S353). Het vervolg van deze muur werd geregistreerd in vlak 3 (S460), in de zone van de beerputten. Van de gebruikte bakstenen kon enkel de breedte en de dikte worden bepaald, deze maten respectievelijk 11,5 cm en 5 cm. De bewaarde muur was ca. 3 m lang, gemeten vanaf de hoek in vak 1 tot het restant in de zone van de beerputten. Een tweede hoek kon niet worden getraceerd. Deze moet zijn verwijderd bij de bouw van de beerputten (zie lager).

6.3.7.2. De noordwestwand, structuur S164

De massieve muur S164, die wellicht deel moet hebben uitgemaakt van de 'kelder', maakt het geheel vrij uitzonderlijk (zie figuur 34). Het betrof een structuur van 1,22m hoog (tussen +12,14m en +10,96m TAW) waarvan de breedte aan de bovenzijde 86cm en aan de onderkant slechts 36cm was (zie figuur 101). De muur verbreedt slechts langs één zijde. De structuur is opgetrokken in bakstenen van 25,5 x 12,0 x 6,0cm. De eerste 30cm waren met leem als mortel opgetrokken. Het metselwerk was zeer onregelmatig en hier en daar waren bakstenen op hun strek of kop gekanteld. Na 30cm heeft men een relatief horizontaal vlak gecreëerd, waarop men verder bouwde, dit maal met kalkmortel als mortelspecie. Het metselwerk bleef onregelmatig en er werden ook baksteenfragmenten en blokken zandsteen in het metselwerk verwerkt.

Deze structuur beperkte zich niet tot vak 3. Hij liep verder door in noordoostelijke en zuidwestelijke richting (zie plan 2 en 3). Beide uiteindes versmalden weliswaar en werden minder diep. Mogelijk zijn ze deels afgebroken, maar dit valt moeilijk aan te tonen. Voor de noordoostzijde gebeurde dit mogelijk in functie van het plaatsen van het trapgat voor de jongere kelder (zie lager). In profiel 39 (zie figuur 100) kon de 'uitloper' van de structuur worden geregistreerd. De diepte reikte hier slechts tot +11,61m TAW. Aan de binnenzijde van dit massief was op het parament een pleisterlaag in kalkmortel aangebracht. Dit betekent dat deze zijde van de structuur op een bepaald moment zeker als zichtbaar parament was bedoeld. Als staal werd een baksteen van S164 bewaard, alsook stukjes pleister die aan de binnenzijde waren aangebracht.

Onderaan deze muur waren enkele restanten van een vloer aanwezig, gelegd in bakstenen (profiel 35). De bovenzijde bevond zich op een diepte van +11,12m TAW. Het merendeel van de vloer moet zijn uitgebroken voor de vulling van de ruimte met puin. Onder de vloerrestanten was een dun vlijlaagje in zand aanwezig. De bodem eronder was opvallend harder, wat wijst op het belopen ervan voor enige periode. De hoogte van deze vloer kwam echter niet overeen met de diepst geplaatste stenen van de grote structuur S165.

Figuur 34: Werkput 1, vak 3, P33 en P34: Rechts de massieve bakstenen structuur S164, links de jongere fundering van de achtergevel van het rijhuisje (S46).

6.3.7.3. De zuidwestgevel (S46)

Tegen de structuur S164 was de zuidwestelijke funderingsmuur S46 opgetrokken. Deze stond duidelijk niet in verband met de muur S164 en kende een lichte oriëntatiewijziging. Ze vormden namelijk geen loodrechte maar een licht scherpe hoek. De muur/fundering vormde de basis voor de achtergevel van het huisje op dit perceel. De 48cm dikke muur was opgetrokken in bakstenen van 24,5 x 12,0 x 5,0cm en lichtbeige kalkmortel. Het metselwerk is zeer slordig. Overtollige kalkmortel is niet van het parament gehaald (zie figuur 34). Het is dus nooit de bedoeling geweest dat deze muur zichtbaar was. De fundering werd opgetrokken vanaf het hierboven besproken vloerniveau. Resten van een vloer zijn aan deze zijde niet aangetroffen.

6.3.7.4. De puinvulling

Zoals reeds vermeld bestond de vulling van de kelder uit verschillende lagen puin (zie figuur 33, en ook vlak 6: S356). De vulling bevatte enkele lagen met heel wat bouwpuin, waaronder voornamelijk dakpannen (gegolfde en platte), tegels, bakstenen en grote blokken natuursteen (zie figuur 32). Het pakket werd afgedekt door een wat geëgaliseerde laag, bestaande uit brokken baksteen en (bewerkte) natuursteen (vlak 2), waaronder een fragment van een kruisvenster.

Naast deze bouwmaterialen werd ook aardewerk verzameld. Het gaat om ca. 200 fragmenten, waarvan het merendeel (ca. 100) in rood aardewerk (zie figuur 35). Daartoe behoren fragmenten van teelvormige kommen en teilen met bandvormige rand, een papkom, grapes, een bord, een kan en een vuurklok. Een groot deel van de wandfragmenten behoren wellicht tot eenzelfde grape. Een teilfragment vertoont intern glazuur. Tot het grijs aardewerk behoren minstens twee kommen waarvan er één verschillende doorboringen vertoont in de rand (zie figuur C). Daarnaast is ook een klein scherfje in steengoed aanwezig. Het ensemble wijst op een vulling in de 15de of 16de eeuw. Opvallend is een groot fragment bewerkte natuursteen. Het gaat om een zware kom waarvan de bodem heel ruw is uitgewerkt. Mogelijk gaat het om een mortier. Het dierlijk bot is eerder schaars. Enkele grote fragmenten (een kanonbeen, een onderkaak en twee schedelfragmenten) zijn afkomstig van rund. Er zijn allerlei metalen voorwerpen uit de vulling verzameld, waaronder naalden, een vingerhoedje en een reeks niet nader te bepalen brokken.

Figuur 35: Rood geglaazuurd aardewerk uit de puinvulling S356.

Figuur C: Grijs aardewerk uit de puinvulling: rand- en oorfragmenten van kommen waarvan één met doorboringen in de rand.

6.3.7.5. Algemene vaststelling van de bouwgeschiedenis van de oudste bakstenen structuur

De volledige betekenis van deze groep structuren blijft alsnog onduidelijk. Enkel de puinvulling wijst op een samenhang van de verschillende muren.

Wellicht betreft het een kelder die behoorde tot een gebouw waarvan overigens geen resten zijn aangetroffen. De vraag kan worden gesteld of er een link is tussen deze structuur en het gebouw dat op de afbeelding van Sanderus (zie figuur 7) wordt weergegeven (zie hoger). Het verloop van de muren kwam niet overeen met de huidige perceelsgrenzen. De muren overschrijden deze perceelsgrenzen zowel naar het zuidwesten als noordwesten toe. Op een bepaald moment moet er een herverkaveling hebben plaats gevonden, waarbij het terrein in verschillende smalle perceeltjes werd opgedeeld (zie lager). In de oude kelder bouwde men een muur (S46) met een licht nieuwe oriëntatie, evenwel nadat men de vloer verwijderd had. Deze muur diende als fundering van de achtergevel van het nieuw te bouwen huisje. De bekomen ruimte werd volgestort met puin. Dit alles gebeurde in de 15de of 16de eeuw.

Wat de betekenis is van de noordwestelijke muur S164 blijft onduidelijk. Er is geen bewijs dat deze gelijktijdig is opgetrokken met de andere dunne wandjes. Ze hebben echter wel dezelfde oriëntering, en zijn dus wel met elkaar gerelateerd. Deze grote bakstenen blok werd bij de bouw van het rijhuis niet afgebroken daar deze niet in de weg zat. De zijgevel van het huis werd er vlak naast opgetrokken, enigszins met een andere oriëntatie. De kelder van het nieuwe huisje kwam aan de straatzijde te liggen (zie lager).

6.3.8. Egalisatielagen van de rijhuisjes

In de vakken 1 tot en met 4 kunnen enkele lagen in verband worden gebracht met de bouw van de bakstenen huisjes, waarvan de funderingen bewaard bleven (zie lager). Ze zijn ook zichtbaar in de profielen 25 en 31 (zie figuur 95 en 99). Bovenop de laag met houtskoolrijke lens en verbrande leem (zie hoger) lag een puinige laag (laag 10). Het betrof een pakket van ca. 10 cm met resten van bakstenen en kalkmortel. Deze laag liep tot tegen de zuidwestelijke funderingsmuur en kon als een egalisatielaag worden beschouwd. Tegen de vermelde fundering ligt op dit puinig pakket een dun laagje dat voornamelijk uit baksteenbrokjes bestaat (laag 29). Het loopt ter hoogte van de eerste insnijding van de fundering en is wellicht het overblijfsel van een werkniveau, dit is het loopoppervlak van waarop men de muren verder heeft opgetrokken.

Er werden 67 fragmenten aardewerk uit het egalisatiepakket verzameld (voornamelijk uit de aan het pakket gelinkte lagen S161, S162 en S173) (zie figuur D), het merendeel, namelijk 39 fragmenten, in rood aardewerk. Het gaat om onder andere twee randen en twee massieve pootjes van grapes, randen van teilen, een bodem op standring en een wandscherf met zowel intern als extern aangebracht wit slib. 12 scherven zijn grijs, waarvan een teil waarbij een deel van de gietopening is bewaard en een bodemfragment met standvin (zie figuur E). Een van de scherven lijkt secundair verhit. Het importaardewerk bestaat uit 10 steengoedscherven, waarvan 1 duidelijk afkomstig van een kruik (een bodem op uitgeknepen standring), en 3 faiencescherven, afkomstig van een bord. Daarnaast is ook een pijpensteeltje ingezameld. Het botmateriaal bestaat slechts uit drie fragmenten, waaronder een onderkaak van een rund en een mogelijke *metatars* (?) van schaap/geit.

Figuur D: Selectie van het rood geglazuurd aardewerk uit het egalisatiepakket.

Figuur E: Selectie van het grijs aardewerk uit het egalisatiepakket.

Als laatste zijn er ook enkele metaalfragmenten aangetroffen, waaronder een nagel werd herkend.

Het aardewerkensemble doet vermoeden dat het hier eerder een vermengde context betreft. Algemeen kan het in de 15de tot de 17de eeuw worden gedateerd. De aanwezigheid van het faïence wijst eerder op een datering vanaf 1600, en ook het pijpensteeltje wijst in die richting.²⁹

Overheen de puinige egalisatielaag en het werkvloertje ligt een 10 centimeter dik leempakket (laag 28). Het is opvallend hard en bevat nauwelijks inclusies. Dit lemen niveau deed dienst als 'ondervloer' waarop het loopniveau gelegen was. Oude loopniveaus zijn echter niet aangetroffen. Het fijn laagje baksteengruis dat hierop gelegen was, en ook werd aangetroffen bij het vooronderzoek³⁰, bleek alsnog geen vloerniveau te zijn, maar heeft wellicht te maken met het aanbrengen van latere (tegel)vloeren. Er werden geen vondsten uit dit leempakket verzameld.

---

²⁹ Mondelinge informatie Maarten Bracke (Monument Vandekerckhove nv).

³⁰ Heyvaert 2013.

6.3.9. Postmiddeleeuwse percelering en muurwerk binnen de woonzone

Hieronder volgt de beschrijving van het aangetroffen muurwerk dat in verband kan worden gebracht met de hierboven vermelde egalisatielagen uit de (15de/) 16de eeuw. Cartografische bronnen tonen reeds de perceelsbegrenzing en de inplanting van vijf huizen op het volledige opgravingsterrein. Bij het afgraven van het terrein werden deze verschillende percelen en de funderingen van de woonhuizen duidelijk zichtbaar (zie figuur 4 en 9).

In WP1 nam de woonzone vanaf de straatkant een afstand in beslag van ongeveer 7 meter. Daarachter bevond zich de zone met beerputten en de tuinzone, die in een volgend hoofdstuk besproken worden. In de noordwestelijke perceelslijn zat vanaf de beerput een lichte knik (zie figuur 43). Ter hoogte van deze knik blijkt het muurwerk niet in verband te zitten met het metselwerk van de woningen. De ommuring van de volledige tuinzone, inclusief de beerputten, behoort dus tot een latere bouwfase.

Achtereenvolgens zullen hier de verschillende aangetroffen muurstructuren van de woonzone besproken worden.

In WP1 was het verloop van de twee perceelsgrenzen goed zichtbaar. Achter elk van de twee kelders, die aan de straatkant lagen, bevond er zich een compartiment dat tot de woonzone behoorde. Deze twee ruimtes achter de kelders werden tijdens de opgraving nog eens onderverdeeld in vier vakken (vak 1, 2, 3 en 4). Een bank werd uitgespaard en niet mee verdiept om de stratigrafische opbouw binnen de woonzones te kunnen bestuderen.

De funderingen toonden, naast de buitenste perceelsgrenzen (S1 en S4), de perceelsgrens tussen beide woningen met zuidwest-noordoost as (S7 en S45), een dwarsmuur die over beide percelen loopt, namelijk S5 en S6 (keldermuur), en als laatste de buitenste perceelsgrens van de woonzone (de begrenzing tussen de woonzone en de beerputten) S44, S46 en S47. Het is niet duidelijk of er een verdeling in kamers bovengronds aanwezig was, en waar zich de scheidingsmuur bevond.

Over de hele lengte van de huisjes liep langs beide zijden van de scheidingsmuur een rioleringsbuis, dit met een grote verstoring van het bodemarchief onder vloerniveau tot gevolg. In het zuidelijke huisje liep overheen deze riolering eveneens een recent afwateringskanaaltje, opgetrokken in baksteen (zie figuur 36 en 37, plan 1).

Figuur 36: De perceelsgrenzen zichtbaar in WP1. In het groen zijn de grenzen tussen de woonzone, de beerputten en de tuinzone weergegeven. Het meest zuidelijke perceel werd omwille van stabiliteitsredenen van de naastliggende woning niet opgegraven.

Figuur 37: Overzicht van het meest zuidoostelijke opgegraven perceel, gezien vanuit de tuinzone.

6.3.10. Postmiddeleeuwse kelder binnen de woonzone

Zoals hierboven reeds aangehaald hadden beide percelen in werkput 1 een kelder, gelegen aan de straatkant. De beide kelders zijn symmetrisch qua opbouw en werden van elkaar gescheiden door een muurtje van slechts één baksteen breed (S7), dat op en tegen de wanden werd gezet. Op die manier werd de als één ruimte opgetrokken kelder in twee verdeeld. Wanneer de huisjes nog in opstand stonden, vond een onderzoek plaats in de kelder, waarbij deze in detail werden opgemeten (bij het vooronderzoek in 2011-2012). De kelders werden tijdens het archeologisch onderzoek slechts in grote lijnen geregistreerd.

De **eerste kelder** wordt gevormd door de muren met de spoornummers 1, 2, 6, 7 en 9. Het muurwerk van deze kelder is afgebroken/afgegraven op een hoogte van ongeveer +12,28m TAW. De vloer van de kelder zat op een hoogte van +10,63m TAW. De kelder was wit bepleisterd en beschilderd. De vloer van de kelder was opgebouwd uit vierkante tegels van 14,0 x 14,0cm verbonden met elkaar door middel van cement. Ze was gelegd in een correct halfsteens patroon. Opmerkelijk bij deze kelder is het feit dat de kelder onder deze betegelde vloer nog een oudere tegelvloer bezat. Daarnaast was ook een plint door middel van voorzettegels aangebracht (tot een hoogte van +11,08m TAW). Er is dus sprake geweest van een verbouwing in de kelder. Deze laag met voorzettegels lag bovenop de eerste tegelvloer. Het is mogelijk dat beide zaken te maken hebben met een verbouwing in functie van vochtproblemen. De tegelvloer was in de zuidoostelijke hoek overbouwd door een rechthoekige structuur met een deksteen in blauwe hardsteen. Deze rechthoekige structuur werd door de kraan weggegraven tijdens de graafwerken. In het westelijk deel van de kelder is het trapgat (S27 en S28) aanwezig van de kelder (zie figuur 38). Aan de straatzijde was een keldergat aanwezig. Een dichtgemetselde opening ten noorden ervan wijst op het verplaatsen ervan. De zwarte afzetting op de wanden langs de straatzijde getuigt dat de kelders als opslag van kolen zijn gebruikt. Deze werden langsheen het keldergat naar binnen gestort.

De **tweede kelder** nam de spoornummers 3, 4, 5, 7 en 8 in beslag. Het muurwerk van de kelder werd afgegraven tot op een hoogte van +12,26m TAW. De keldervloer lag op +10,61m TAW. In tegenstelling tot de eerste kelder is er hier geen sprake van een jongere tegelvloer en evenmin van voorzettegels tegen de keldermuren. Een gelijkenis met de voorgaande kelder is dat de muren wit bepleisterd waren en daarna (meermaals) overschilderd werden. De wand aan de straatzijde is ook hier zwart ten gevolge van opslag van steenkool. De keldervloer werd opgebouwd uit vierkante tegels van 14,5 x 14,5cm met een vrij zachte beige mortel. Ook hier is voor de vloer gebruik

Figuur 38: Aan de straatkant van beide percelen zaten kelders met een tongwelf gescheiden van elkaar door een bakstenen muur van 1 baksteen dik.

Figuur 39: Verstoringen van 20ste-eeuwse afvoerbuizen zichtbaar in de westelijke muren van beide kelders.

gemaakt van een correct halfsteens patroon. In een recentere periode werd de vloer deels hersteld met bakstenen (22,5 x 10,0 x 5,0cm) en cement. Ook deze kelder had een trapgat (S10 en S11) waarin de stalen trap nog aanwezig was, maar verwijderd werd door de kraan tijdens de graafwerken. De trap zat tegen een schuin gemetste helling, opgebouwd uit bakstenen van 18,0 x 8,0 x 7,0cm.

6.3.11. Beerputten

Tussen de woonzone en de tuinzone werden in WP1 twee beerputten aangetroffen, S272 en S51 (=S273). Van beide beerputten werd enkel beerput S51 volledig bemonsterd. De vulling van de tweede bevatte enkel puinlagen. S51 behoorde tot de zuidelijke woning, S272 was te situeren achter de woning van het noordelijke huis (zie figuur 40 en 41).

S272 was een beerput opgebouwd uit bakstenen van 23,0 x 11,0 x 5,5cm en verbonden met elkaar door middel van zeer zachte lichtbruine leem. Aan de binnenzijde van de beerput was een dun laagje cement aanwezig waartegen restanten van beer zaten. Bij de bouw van deze beerput werd een deel van de structuur S164 (zie hoger) afgebroken.

S51 was reeds zichtbaar in vlak 1. Op dat moment manifesteerde dit spoor zich als een tweedelig tongewelf, waarvan een deel was ingestort. Daarbij was eveneens het stortgat zichtbaar van de beerput (zie figuur 40). Het deel met ingestort gewelf bleek eerder te zijn opgegeven dan het andere deel. In dit gedeelte lagen er drie grote natuursteenblokken, ter ondersteuning van een recente afvoerbuis. De opdeling in twee compartimenten gebeurde door een bakstenen muurtje (19,0 x 9,0 x 5,0cm) waarvan de bakstenen met elkaar verbonden waren door vrij harde grijze bastaardmortel met kalkstippen. Na het registreren van dit spoor werd beslist om het tongewelf van dit spoor machinaal mee te verdiepen bij het aanleggen van vlak 2 om zo de binnenkant van de beerput te kunnen onderzoeken. Bij vlak 3 was de binnenkant van de volledige beerput zichtbaar. Op de wanden was afzetting van beer aanwezig. Beide delen van S51 bleken deels met puin te zijn gevuld (zie figuur 41).

S51 bleek, in tegenstelling tot beerput S272, een oudere voorganger te hebben gehad. Aanvankelijk was er een beerput waarvan de muur met spoornummer 277 deel uitmaakte (zie figuur 42). In een latere fase werd een recentere beerput gebouwd binnen deze oudere beerput. Door deze overbouwing was de oudere beerput nauwelijks bewaard gebleven.

Enkel het compartiment met ingestort gewelf werd wegens zijn rijke vulling onder het puin verder onderzocht. Het zuidelijke deel daarentegen bevatte enkel (bouw)puin. De onderkant van de beerput bestond uit bakstenen. In de noordwestelijke hoek van de beerput werd doorheen het vloertje een putje gemaakt om na te gaan of de oudere, overbouwde beerput nog onder de recentere zat, maar dit was niet het geval. In de noordelijke hoek van de beerput zat een lager gelegen vierkanten putje van ongeveer 5cm diep, in functie van het uitscheppen en uitkuisen van de beerput (zie figuur 42).

De noordelijk helft van S51 werd volledig leeggehaald en bemonsterd. In totaal werd 38 liter uitgezeefd op 0,5mm. De zeefresidu's werden niet verder uitgeselecteerd, maar een screening van toont echter de rijke context aan die zich leent tot meer gedetailleerd wetenschappelijk onderzoek.

Naast de stalen werd er ook heel wat materiaal ingezameld, waaronder heel wat aardewerk. In totaal werden 74 scherven industrieel wit aangetroffen, 3 pijpfragmenten en 3 scherven in rood baksel. Heel wat van de industriële fragmenten behoren tot grotere eenheden. Wat het dierlijk botmateriaal betreft is er slechts een kleine hoeveelheid verzameld, namelijk een vijftal grote botfragmenten. De kleinere fragmen-

Figuur 40: Werkput 1, vlak 1: De twee beerputten, S272 en S51, gelegen tussen de woonzone en de tuinzone.

Figuur 41: Werkput 1, vlak 3: De twee beerputten, S272 en S51, gelegen tussen de woonzone en de tuinzone.

Figuur 42: Beerput S51 kende faseringen. Op de foto zijn de dwarsmuur en een restant van een oudere fase van de beerput zichtbaar (S277, aangeduid met pijl).

ten zitten vervat binnen de zeefresidu's en worden voor een groot deel vertegenwoordigd door vis. Er werden naast dit aardewerk en dierlijk bot ook 95 glasscherven aangetroffen, waaronder drink- en ook vensterglas. Daarnaast zijn er ook nog 8 knoppen en 4 knikkers uitgehaald, waarvan 3 knikkers in witte glaspasta en één in groen glas. Verder werden nog een griffel, een kleine wetsteen en een stuk textiel gevonden.³¹

Andere specifieke vondsten kunnen gecatalogiseerd worden binnen het metaal, waaronder een munt en een drietal patronen van een Duits *Mauser Gewehr* 98. Het gaat om kogels van het kaliber 7,92mm. De patronen bevatten een bepaalde code: "S67 / DM / 5 / 17". De betekenis van de code is als volgt³²:

- S67 = de huls werd gemaakt uit 67% koper;
- DM = *Deutsche Waffen und Munitionsfabriken Karlsruhe* (Duitsland);
- 5 = de fabricagem maand mei;
- 17 = het jaar van de fabricage, in dit geval 1917.

Op basis van de industriële keramiek en vooral de aangetroffen kogelhulzen wordt de beerput gedateerd rond de Eerste Wereldoorlog.

6.3.12. Muurstructuren in de tuinzone

6.3.12.1. Vlak 1

In vlak 1 (zie figuur 43) bevond zich achter de zone met de beerputten de tuinzone die evenwel omgeven was door bakstenen muren, namelijk S68, S39 en S59. Binnenin deze zone waren echter nog twee andere muren zichtbaar die haaks op elkaar stonden, S60 en S61. Deze muren maakten deel uit van een achterbouw. S50 en S58 vormden vermoedelijk de aanzet van de tuinzone, net achter de beerputten. Opvallend is dat S50 overbouwd leek te zijn door de beerput S51. Mogelijk is S50 dan ook te linken/onderdeel aan/van de oudere beerput die overbouwd was door S51.

S59 was de meest noordwestelijke perceelsgrens van WP1 samen met S1. Deze perceelsgrens werd door de kraan afgegraven op een hoogte van +12,36m TAW. De muur was opgetrokken uit bakstenen van 23,5 x 11,0 x 5,0cm die verbonden waren door

---

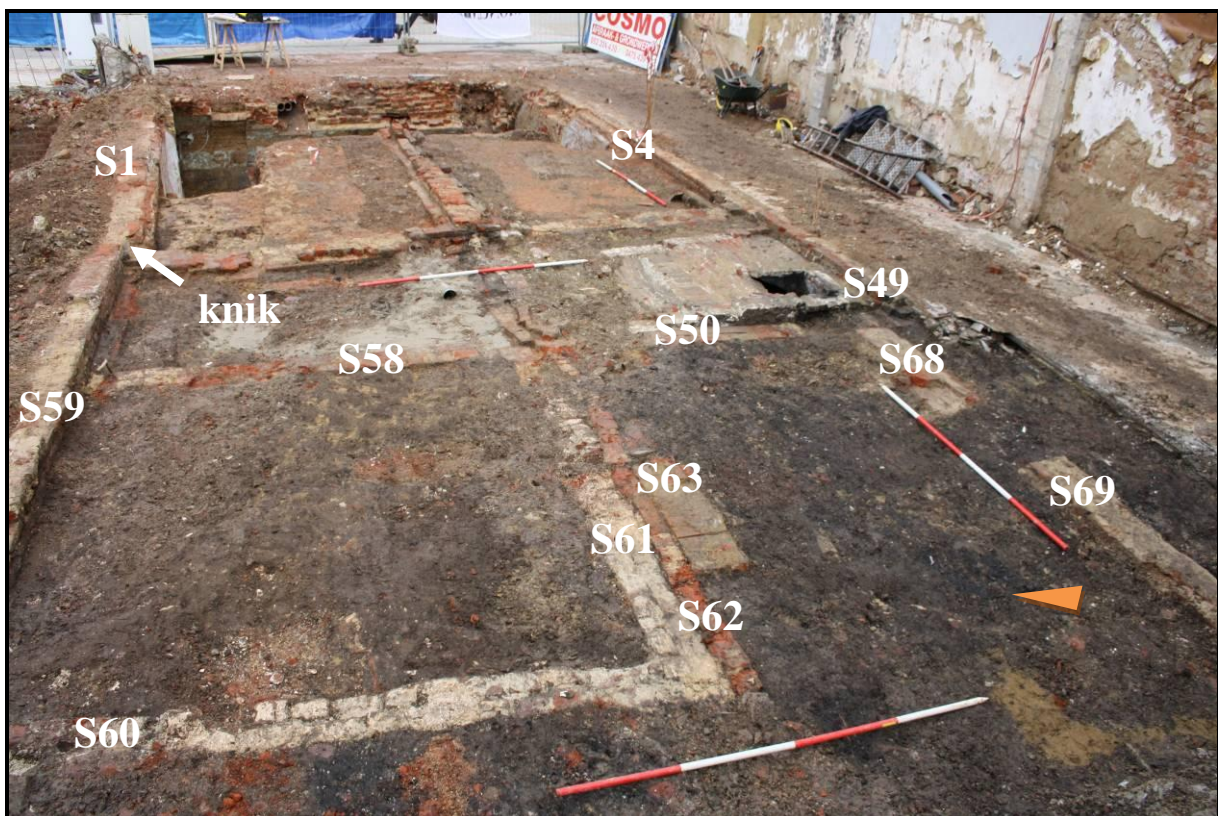
³¹ Een gedetailleerde studie werd uitgevoerd door Bracke M. en Ervynck A., en wordt gepubliceerd in de kroniek van Conflict in Contact 2014.

³² Met dank aan Maarten Bracke (Monument Vandekerckhove nv).

middel van een beige kalkmortel. De muur vormde het verlengde van S1 en vormde een rechte hoek met S60. S60 was eveneens een bakstenen muur, maar met een eerder harde, licht grijsig beige bastaardmortel. Omwille van het gebruik van een recentere mortel bij S60 wordt verondersteld dat deze muur geplaatst is tegen de oudere perceelsgrens (S59). S61 ligt wel in verband met S60 en vormt er ook een rechte hoek mee. S60 en S61 werden machinaal afgegraven op respectievelijk +12,21m TAW en +12,16m TAW. S62 (en S61?) vormde(n) samen met S54, S45 (in de woonzone) en S7 (de keldermuur) de middelste perceelsgrens van WP1. Wellicht was S62 de oudste perceelsmuur en werd S61 er in een latere fase tegen gebouwd (als muur die deel uitmaakte van een bijgebouw). Op basis van de gehanteerde mortel (vrij zachte beige kalkmortel) kan S62 alvast als ouder bestempeld worden dan S61 (licht grijsig beige bastaardmortel). Het baksteenformaat van S62 is gelijkaardig aan dat van S59 (23,5 x 11,0 x 5,0cm) waardoor beide funderingen hoogstwaarschijnlijk gelijktijdig gedateerd kunnen worden en ouder zijn dan S60 en S61.

S69 en S68 vormden met S4, S48 en S49 de meest zuidoostelijke perceelsgrens van WP1. Ze liggen niet in 1 lijn met de muur van de woning en de beerput, en vormen ook geen geheel. De functie van de brede opening tussen beiden is onduidelijk. De strook ten zuiden van deze muren behoorde reeds tot de tuinzone van het aanpalende perceel.

Figuur 43: Overzicht van de tuinzone van WP1 in vlak1.

S69 en S68 zijn opgetrokken uit bakstenen van 22,0 x 9,0 x 6,0cm en verbonden met elkaar met een vrij harde en vrij zandige, lichtbeige kalkmortel. S69 en S68 werden door de kraan afgegraven op een hoogte van +12,23m TAW. In een proefput van het vooronderzoek bleek S69 minstens 1,5 m diep te gaan. Het gaat dus niet louter om een perceelsmuurtje. De functie blijft alsnog onduidelijk

S63 behoorde tot dit meest zuidoostelijke perceel en kan deel hebben uitgemaakt van een achterbouw. Dit stuk muur werd opgebouwd met bakstenen van 17,5 x 8,0 x ?cm.

Waar de tuinzone achteraan het perceel exact eindigde, kon moeilijk worden achterhaald. Er werd achteraan het terrein een recentere muur getraceerd waaronder nog twee jongere waterputten zaten. Wegens de beperkte ouderdom van deze structuren werd geopteerd om slechts over te gaan tot enkele basisregistraties ervan. Mogelijk lag hier de achterste perceelsgrens, maar werd de muur in een recentere periode verbouwd/vernieuwd. Wegens het behouden van de stabiliteit van de omliggende gebouwen kon in de aangelegde werkput het uiteinde van de tuinzone dus slechts gedeeltelijk worden getraceerd.

6.3.12.2. Vlak 2

In vlak 2 werden slechts enkele zones binnen de tuin verdiept. Algemeen veranderde de situatie weinig tot niets (zie figuur 44). Er werd beslist om machinaal een heel stuk te verdiepen. De tijd leende zich er niet toe om handmatig laag per laag te verdiepen en bovendien ging het laagsgewijs verdiepen in de tuinlaag weinig nieuwe informatie opleveren daar het vrij homogene pakketten betrof.

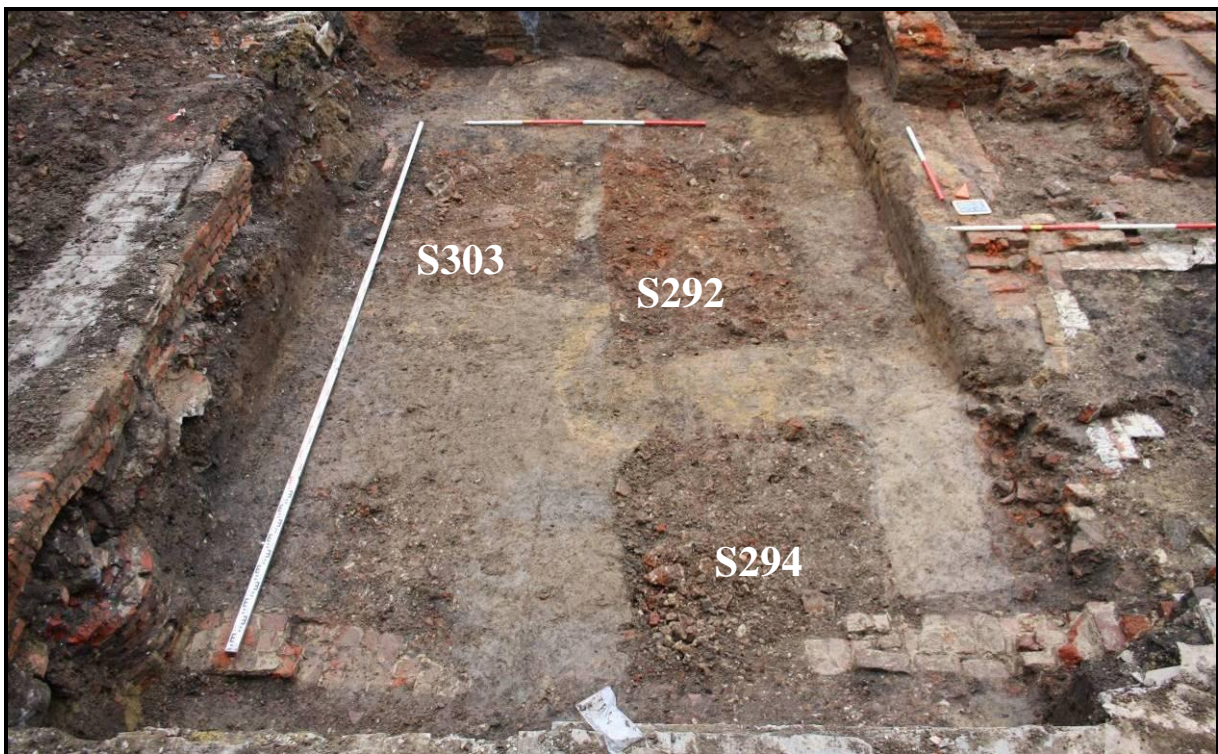
6.3.12.3. Vlak 3

Bij vlak 3 veranderde de situatie enigszins. De volledige tuinzone werd verdiept tot op +11,22m TAW. Een deel van de overgangsmuur tussen de beerputten en de tuinzone werd hierdoor uitbroken waardoor S50 en S58 voor een groot deel verdwenen. De meest zuidelijke perceelsgrens, S68 en S69 (respectievelijk S281 en S297 in vlak 3), bleef nog zichtbaar in grondvlak maar was al een deel verkleind in omvang. S60, S61, S62 en S63 waren nu volledig verdwenen waardoor er visueel geen onderscheid meer te zien was in de tuinzones van beide percelen. Binnen de meest noordelijke en meest zuidelijke perceelsgrens lagen nu puinkuilen en andere sporen die onder volgend hoofdstuk besproken zullen worden (zie figuur 45).

Figuur 44: Werkput 1, vlak 2: Overzicht van de tuinzone van WP1 in vlak 2. Rechts op de foto is de knik in de zuidelijke perceelsgrens zichtbaar.

Figuur 45: Werkput 1, vlak 3: Overzicht van de tuinzone. Drie postmiddeleeuwse puinkuilen doorsnijden oudere, mogelijk voornamelijk 14de-eeuwse kuilen.

6.3.13. Algemene stratigrafische opbouw van de tuinzone

Hieronder volgt een overzicht van de opbouw van de stratigrafische lagen in de tuinzone en dit op basis van profiel 40 (zie figuur 102).

Vanaf vlak 1, op een hoogte van +12,37m TAW (= maaiveld), werd in de zuidwesthoek van de tuinzone een profiel aangelegd om de opbouw van de tuinzone van nabij te bekijken. Op het grondplan is zichtbaar dat dit profiel net buiten de perceelsgrens van het zuidelijke perceel werd aangelegd (zie plan 1). Ondanks het feit dat dit profiel net buiten de twee onderzochte percelen lag, kon toch een zicht verkregen worden op de opbouw van de verschillende stratigrafische tuinlagen. Aan de hand van de kadasterplannen kon met zekerheid vastgesteld worden dat dit profiel binnen een ander smal perceel lag dat net buiten het opgravingsterrein lag (zie figuur 9). Bovenaan zaten twee recente tegelvloeren, gelegen op een stabilisatielaag van cement. Onder de stabilisatielaag zaten drie lagen. De drie lagen zijn humeus en homogeen donkerbruin/donkergrijs tot lichtbruin. Opvallend is de aanwezigheid van vrij veel baksteen/tegelfragmentjes en kalkmortelbrokjes. Onder deze tuinlagen zaten nog drie andere lagen. Een heterogeen lichtbeige/bruine humeuze laag met beige vlekken, een homogene grijsbruin humeuze laag en een heterogene lichtgrijze humeuze laag met beige vlekken. Aangezien deze lagen geen vondsten opleverden, kunnen ze niet absoluut worden gedateerd. Het gaat voor al deze lagen wellicht om verschillende bewerkingsfasen en ophogingspakketten die plaatsvonden vanaf het moment dat de percelen als woonerven gebruikt werden. Enkele hierboven besproken leeflagen, brandlagen en kuilen wijzen op het gebruik van de percelen als woonzone in ca. de 13de /14de eeuw. Onder al deze lagen zaten nog twee sporen in de moederbodem. Het ene spoor was heterogeen donkergrijs met lichtbruine vlekken en het andere homogeen donkergrijs. Omwille van de beperkte omvang van de coupe kan de aard van de sporen niet verder worden bepaald. Vier lagen, waarvan twee postmiddeleeuwse tuinlagen, werden doorsneden door een recente verstoring/puinlaag.

De algemene stratigrafie van de tuinzone beperkte zich dus tot enkele oudere (laatmiddeleeuwse) sporen in de moederbodem waarop een hele reeks tuinlagen lagen, die een weerspiegeling zijn van verschillende tuinfases vanaf de 13de tot de 20ste eeuw. Opvallend was de afwezigheid van de cultuurlaag. Het verder bewerken van deze zone in de late en postmiddeleeuwen is hier mogelijk een verklaring voor.

6.3.14. Sporen in de tuinzone

Vanaf vlak 3 was het mogelijk een reeks sporen te onderscheiden. Om een algemeen beeld te geven van de aanwezige sporen in deze tuinzone zal een onderscheid worden gemaakt tussen de puinkuilen en de voornaamste aangetroffen kuilen/paalsporen.

6.3.14.1. Puinkuilen

In grondvlak 3 waren drie grote puinkuilen zichtbaar. Deze werden niet op zich gecoupeerd en geregistreerd, maar mee opgenomen in de registratie van de oudere sporen.

Uit **S294** werden slechts enkele vondsten getrieerd, waaronder twee geglazuurde rode aardewerkfragmenten, te dateren in de postmiddeleeuwen, één steengoedfragment (meer bepaald afkomstig van Raeren/Aken) dat gedateerd kan worden in de 15de-16de eeuw en als laatste nog een groen vensterglasfragment (zie figuur 112 en plan 3).

S292 werd gecoupeerd (zie figuur 106), maar werd nadien omwille van zijn talrijke vondsten volledig uitgehaald om deze vondsten te recupereren. Het rood aardewerk is daarbij opvallend het sterkst aanwezig (zie figuur F en G). Het gaat om ongeveer een 300 scherven, waaronder kannen, papkommen, teilen, voorraadkommen, grapes en borden. Onder dit aardewerk komen er bodems voor met zowel standringen, standvinnen en pootjes. De technische groep die daar op volgt is het steengoed dat voornamelijk vertegenwoordigd wordt door randen van kannen en drinkkannen. Onder het steengoed zit ook één spinklosje. Daaropvolgend komt het grijs aardewerk dat slechts in beperkte mate aanwezig is. Het gaat om fragmenten van kannen en teilen die ruwweg gedateerd kunnen worden in de 14de, 15de en begin 16de eeuw. Daarnaast werden er twee fragmenten van borden in polychrome majolica aangetroffen (zie figuur H). De borden waren kleurrijk beschilderd en vallen te dateren vanaf de 16de eeuw. Wat het botmateriaal betreft zijn er in totaal 36 fragmenten verzameld. De runderen zijn hierin talrijk aanwezig met heel wat onderkaken en grote beenderen met kasporen, maar ook varkens en schapen/geiten komen aan bod met lange kanon(beenderen). Als laatste kan een fragment van een maalsteen vermeld worden waarbij de maalgroeven zichtbaar zijn (zie figuur 46). Algemeen kan deze puinkuil op basis van het aangetroffen materiaal dus gedateerd worden vanaf de 16de eeuw.

S303 werd niet nader onderzocht. De kuil was voornamelijk gevuld met daktegels.

Figuur F: Selectie randfragmenten in rood geglaazuurd aardewerk uit S292.

Figuur G: Selectie rand- en bodemfragmenten in rood geglaazuurd aardewerk uit S292, voornamelijk afkomstig van grapes en kommen.

Figuur H: Twee fragmenten uit S292 van eenzelfde bord in polychrome majolica.

Figuur I: Selectie van het steengoed uit S292 met voornamelijk fragmenten van drinkkannen en kruiken.

Figuur 46: Een maalsteenfragment in tefriet met zichtbare groeven aangetroffen in een 16de-eeuwse puinkuil S292 in WP1.

6.3.14.2. Overige kuilen

De tuinzone werd plaatselijk stelselmatig verdiept per 10cm om de evolutie van de sporen stratigrafisch op te kunnen volgen. Dit gebeurde in drie verschillende vakken. Het gaat enerzijds om de zone tussen S303 en S292 aan de ene zijde en de noordelijke profielwand aan de andere zijde (*vak 5*), anderzijds de zone tussen S294 en S292 aan de ene zijde en S280 aan de andere zijde (*vak 6*) en als laatste de zone tussen S294 aan de ene zijde en S292 en S303 aan de andere zijde (*vak 7*). Twee van de drie vakken werden vervolgens vanaf vlak 6 verdiept tot op de moederbodem zodat de voornaamste sporen ook volledig gecoupeerd waren. Aangezien op die manier profielen/coupes werden aangelegd op de voornaamste sporen zullen deze laatste ook volgens hun voorkomen in de verschillende profielen worden aangehaald.

○ *Vak 5*

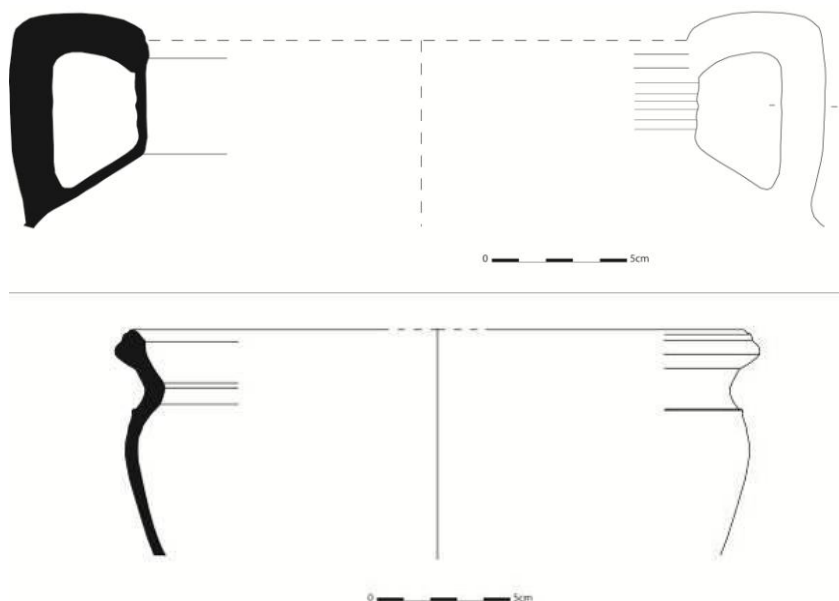
In de noordwestelijke zone werden reeds in vlak 3 een aantal donkergrijze sporen aangetroffen waaruit vrij veel grijs aardewerk verscheen en ook hoogversierd aardewerk. Deze donkergroengrijze sporen bestonden uit zeer humeuze (zand)leem en bevatten heel wat brokjes en brokken houtskool. Op basis van de opgesomde kenmerken werd beslist om deze sporen meer in detail te bekijken en deze sporen door middel van een lange coupe te doorsnijden (*vak 5*), enerzijds om de functie van deze sporen te achterhalen en anderzijds om ze op basis van de aangetroffen vondsten te kunnen dateren. De drie sporen werden in één geheel gecoupeerd en ondergebracht

onder profiel 17 (P17) (zie figuur 105 en plan 5). P17 is aangelegd vanaf vlak 4 op een hoogte van +11,10m TAW (vlak 4 van de tuinzone werd echter niet apart opgetekend, wegens het weinige verschil met vlak 3).

S406 werd gecoupeerd vanaf vlak 4. In profiel was zichtbaar dat S406 S407 oversneed. De vulling van dit spoor bestond uit donkergrijze, vrij humeuze (zand)leem en bezat een vijftal grijze scherven, waaronder een rand van een kom (zie figuur 47) en één rood geglazuurde rand van een 14de-eeuwse grape (zie figuur 47). Dit spoor was mogelijk al zichtbaar in vlak 3 en werd daar nog ondergebracht onder het spoornummer S291 (zie plan 3). In vlak 4 en vlak 5 was dit spoor nog zichtbaar in grondvlak, maar vanaf vlak 6 verscheen dit spoor enkel nog in profiel 17.

S407 was gelijkaardig aan S406. S407 was eveneens een donkergrijs vrij humeus spoor waar zowel grijs als hoogversierd aardewerk (zie figuur 48 en 49) uit kwam. Dit spoor werd pas zichtbaar vanaf vlak 4 en bleef zichtbaar in het grondvlak tot en met vlak 6 (plan 5 en 6). Het spoor werd volledig gecoupeerd en bleek door S406 doorsneden te worden en zelf S434 te doorsnijden (zichtbaar in P17).

Dit laatste spoor, **S434**, verschijnt pas in vlak 6 en was voorheen niet zichtbaar (zie plan 6). Dit spoor werd dan ook doorsneden door S407 en S406. S434 is een grijzig bruin zandlemig spoor en licht puinig. Het spoor bevatte vrij veel brokjes houtskool en verbrande leem.

Figuur 47: Een rand van een grape in rood aardewerk (midden of late 14de eeuw) uit S291 (= S406) (inv.nr. 353) (boven) en een kom in grijs aardewerk uit S406 (inv. nr. 258) (onder).

Figuur 48 (links): Rand en wandscherven van een kan in hoogversierd aardewerk (13de of eerste kwart 14de eeuw) uit het spoor 407.

Figuur 49 (rechts): Rand van de kan in hoogversierd aardewerk uit S407 (inv. nr. 323).

S435 was pas zichtbaar in grondvlak 6 (zie plan 6). Mogelijk was dit spoor reeds in voorgaande vlakken ook al zichtbaar, maar in vlak 3 kreeg dit spoor de nummers S307 en S308 (zie plan 3). In vlak 4 en 5 werd dit S410 benoemd (zie plan 5). In vlak 6 kon S410 nog verder opgesplitst worden in S436 en S435 (na couperen kon met zekerheid bevestigd worden dat S435 S436 doorsneed) (zie plan 6). Het is pas na het volledig couperen van S435 dat duidelijk werd dat het allemaal om één en hetzelfde spoor ging wat duidelijk werd in profiel 17. S435 was ook vrij humeus en donker groengrijs.

Over de functie van de besproken sporen kon, na het couperen, geen uitsluitsel gegeven worden. De vondsten daarentegen leverden meer informatie op wat de datering betreft. In tegenstelling tot het overgrote deel van de verschillende aangetroffen contexten in de tuinzone van WP1 waar voornamelijk het rood geglazuurd aardewerk het voortouw nam, was er in S406 en S407 een overwicht aan grijs aardewerk te zien en hoogversierd aardewerk aanwezig. Samen met de aanwezigheid van een rand van een grape met hoekig oor is een datering in het eerste helft van de 14de eeuw plausibel.

De kuilen kunnen wellicht in relatie worden gebracht met het begin van de woonfase van deze percelen en kunnen mogelijk als afvalkuilen worden beschouwd.

In diezelfde zone is ook profiel 18 aangevat vanaf vlak 4 op een hoogte van ongeveer +11,10m TAW. Dit profiel maakte een coupe doorheen de sporen S292, S405 en S436 (zie figuur 106 en plan 5).

De 16de-eeuwse puinkuil **S292** (zie hoger) doorsneed in grondvlak 3 S287, S289, S290, S305, S304, S302, S301 en S293 (zie plan 3). In de andere grondvlakken werd deze puinkuil niet verder verdiept omwille van tijdsdruk. In de coupe die erop werd gezet was wel zichtbaar dat dit spoor het oudere spoor S405 ook doorsneed.

S405 werd doorsneden door S436, S406 en S292. Zelf doorsneed S405 de moederbodem en leek het S434 te doorsnijden, zichtbaar in P36 (zie figuur 103 en plan 5). Het is mogelijk dat S405 reeds in vlak 3 aan het oppervlak kwam en het daar spoornummer S290 kreeg (zie plan 3). S405 was grijsbruin met gelige vlekken en bevatte twee donkergrijze tot zwarte houtskoolrijke humeuze lensjes. Het spoor zelf bevatte zowel een kleine hoeveelheid rood geglaazuurd als grijs aardewerk en steengoed, waarbij grijs het overwicht had. Er werd ook een beperkte hoeveelheid aan dierlijk botmateriaal verzameld. Gezien het overwicht aan grijs aardewerk en de aanwezigheid van steengoed kan dit spoor mogelijk vanaf het midden van de 14de eeuw worden gedateerd. De functie van het spoor blijft echter onduidelijk.

S436 doorsneed S405, S435 en de moederbodem. S410 uit vlak 5 (zie plan 5) werd in vlak 6 opgesplitst in twee nieuwe sporen (zie plan 6), namelijk S435 en S436, waarbij in profiel zichtbaar was dat S436 jonger was dan S435. S436 werd verder nog doorsneden door S311, een recente waterput aan het westelijke uiteinde van WP1 (zie figuur 45). Deze waterput was opgemetst met bakstenen van 17,5 x 8,0 x 5,0cm en verbonden met elkaar door middel van een zeer harde bruinbeige kalkmortel met kalkstippen. Aan de binnenzijde van deze waterput lag een cementlaagje op de bakstenen met daar bovenop nog een zwart vettig laagje (pek?). De mogelijkheid bestaat dat S436 de aanlegtrechter vormde van deze recente waterput.

○ Vak 6

Wat de zone betreft tussen de beerputten en S292 werd vanaf vlak 6 beslist om deze zone niet verder te verdiepen tot op de moederbodem aangezien het één grote kuil betrof en er wegens tijdsgebrek werd geopteerd om eerst de oudste sporen te onderzoeken. In profiel 38, aangelegd vanaf vlak 3 (zie figuur 50 en plan 3) en ingetekend tot op vlak 6, kon deze grote kuil eveneens vastgesteld worden, **S411** (zie figuur 50 en plan 5 en 6). Bij de verwerking werd geconstateerd dat de aanwezigheid

van verbrande leem en houtskool in de kuil mogelijk kunnen wijzen op een leemwinningskuil die na de stadsbrand van 1360 werd volgestort met het afval van de stadsbrand. Deze kuil kan dus mogelijk in de midden van de 14de eeuw worden gedateerd. Toch kan er geen uitsluitsel gegeven worden over deze datering aangezien er geen materiaal uit werd gerecupereerd.

Figuur 50: Profiel 38. De centrale grote kuil, S411, wijst mogelijk op een leemwinningskuil.

○ Vak 7

Ook de zone tussen de grote puinkuilen, S292 en S294, werd verdiept tot op vlak 6. Er werd een coupe gezet op de sporen S294, S433 en S397 en dit tot op de moederbodem (zie figuur 112, plan 3). Deze coupe werd eigenlijk gezet vanaf vlak 3, maar de sporen die besproken worden zijn terug te vinden in vlak 6 vanwaar verdiept werd tot op de moederbodem (zie plan 6).

S294 werd reeds eerder besproken bij de puinkuilen. De kuil zat ongeveer 90cm diep en werd in vlak 3 door de kraan afgegraven op een hoogte van +11,21m TAW. S294 doorsneed in vlak 3 S293, S295, S299, S300, S301, S285, S284, S283 (zie plan 3) en was ouder dan S281 (in vlak 1 en 2 nog beschreven als S68; zie plan 1 en plan 2) en S282 (de aanleg sleuf van de perceelsmuur S281). Bij de coupe doorsneed het spoor ook nog S462. **S462** zelf doorsneed S397 in profiel. In coupe is zichtbaar dat S462, S463 en S464 als drie verschillende sporen aanschouwd worden. Na verdere studie van alle plannen werd duidelijk dat het hoogstwaarschijnlijk om één en hetzelfde spoor gaat. S462 kwam overeen met S300 in vlak 3 (zie plan 3). **S463** kwam overeen met S401 in vlak 5 (zie plan 5) en **S464** is gelijkaardig aan S433 in vlak 6 (zie plan 6). Al deze sporen konden allemaal herleid worden tot S300 uit vlak 3 en S433 uit vlak 6. De vulling van de kuil was homogeen licht grijsgroen.

S397 was zichtbaar vanaf vlak 3 (toen S299?) en werd aanvankelijk beschouwd als de cultuurlaag, maar na couperen bleek dit spoor een grote kuil te zijn. Wegens het inkalven van een deel van het zuidwestprofiel van werkput 1 na een forse regenbui kon dit spoor niet in zijn geheel bestudeerd worden. Op basis van de coupe kon wel uigesloten worden dat het om een laag (de cultuurlaag) ging en werd bevestigd dat het een kuil was.

Uit deze drie sporen werden geen vondsten verzameld. Omwille van het feit dat de oude middeleeuwse cultuurlaag nergens aanwezig was, en ze wellicht door de kuilen is weggegraven kon worden verondersteld dat ook deze kuilen pas vanaf de 13de eeuw mogen worden gedateerd.

Daarnaast werd er ook een coupe gezet op S404 en S432 vanaf vlak 6 (zie figuur 111 en plan 6).

S432 werd meer in detail bekeken en gecoupeerd omdat dit spoor reeds vanaf vlak 3 (toen S293 en S301; zie plan 3) en in vlak 5 (S402, S403 en S400; zie plan 5) opvallend zichtbaar was in grondvlak. Het spoor verbreedde licht naar beneden toe. Er kwamen ook enkele grijze scherfjes uit. Dit spoor met homogeen donkerbruine grijzige kleur doorsneed in vlak 6 (zie plan 6) S431, S404 en de moederbodem en werd doorsneden door de twee puinkuilen S292, S294 en mogelijk ook door S433 (of S300 vanaf vlak 3). Onderaan dit spoor zaten meer houtskoolrijke laagjes. In een tweede coupe (zie plan 5, figuur 113) die gezet werd op S432 (vanaf vlak 4) kon vastgesteld worden dat dit spoor jonger is dan S431 (S399 in vlak 5) en dan S397 (zie hoger). De functie van S432 is nog altijd niet duidelijk. De vondsten die werden aangetroffen vertonen enkel scherven in grijs aardewerk (enkele randen van een kom en een kan) hetgeen een datering in de late middeleeuwen doet vermoeden. De vondsten uit S431 kunnen eveneens gecatalogiseerd worden onder het grijs aardewerk. De vondst van een fragment van een voorraadpot met manchetrans en van een bodem met meerledige standvin doen een algemene datering veronderstellen in de 14de eeuw, misschien zelfs late 13de eeuw (figuur 51).

Figuur 51: De rand van een voorraadpot met manchetrans (14de eeuw) uit een mogelijke kuil S431 (WP1).

S404 was reeds zichtbaar in grondvlak vanaf vlak 5 (zie plan 5) (het is niet duidelijk of dit gelijkaardig is aan het spoor S285 in vlak 3; zie plan 3). Dit licht grijsig bruine spoor met weinig gelige vlekken doorsneed in vlak 6 de moederbodem en werd doorsneden door de puinkuilen S294 en S292 en door S432 (in vlak 6) en S403 (in vlak 5). Uit dit spoor kwamen geen vondsten waardoor een datering praktisch onmogelijk was. Toch kan op basis van spoor S432 een relatieve datering toegekend worden aan S404. Aangezien S432 gedateerd werd in de late middeleeuwen, meer bepaald in de 14de eeuw (op basis van het aardewerk) en S432 het spoor S404 doorsneed, kan S404 minstens in de 14de eeuw worden gedateerd. Ondanks de onregelmatige vorm in grondvlak kan de aflijning in profiel misschien wijzen op een paalkuil, hoewel hier geen zekerheid over kan gegeven worden en het mogelijk ook om een kuil kan gaan.

6.3.14.3. Algemene vaststelling

Onder de tuinpakketten uit de 18de tot 20ste eeuw, en mogelijk zelfs 16de en 17de eeuw bevinden zich een hoog aantal sporen. Het gaat om een reeks kuilen met vrij homogene vulling en waarin nauwelijks materiaal werd teruggevonden. Het weinige aardewerk laat toe deze kuilen in de 14de eeuw te dateren. Een deel van deze kuilen kan wellicht gelinkt worden aan het winnen van leem voor de bouw van huizen in vakwerk. De kuilen zijn daarna mogelijk gebruikt als afvalkuil. De afwezigheid van de cultuurlaag in deze tuinzone wijst op het vergraven en weggraven van deze laag bij de aanleg van de kuilen. De 14de-eeuwse kuilen worden doorsneden door drie kuilen met bijna louter bouwpuin. Eén ervan kan in de 16de eeuw worden gedateerd. Deze achterliggende zone op het perceel werd duidelijk doorheen de tijd steeds gebruikt om afval te dumpen.

6.4. Werkput 2

6.4.1. Kuilen doorheen de cultuurlaag

6.4.1.1. Kuil S270

In vlak 5 in WP 2 werd op een diepte van +11,41m TAW een kuil geregistreerd (zie plan 5). De kuil heeft een minimum lengte van 1,16m, de absolute breedte kan niet worden bepaald maar is minstens 0,78m. Dit spoor werd samen met S245 en S269, beide ook zichtbaar in vlak 5, verder onderzocht in de profielen 8 en 11. De kuil had vrij steile wanden, een relatief vlakke bodem en ging tot 0,78m diep (10,63m TAW) (zie figuur 52). Het spoor tekende zich zeer duidelijk af in de moederbodem. De vulling bestaat uit een onderste homogeen grijs pakket met daarboven een gevlekt beige en lichtgrijs pakket. Beide opvulpakketten zijn duidelijk van elkaar gescheiden. De kuil doorsneed de cultuurlaag, maar werd zelf doorsneden door S245. S269 was slechts een klein laagje dat ook door S245 werd doorsneden en vormt mogelijk een derde opvullingslaag van deze kuil.

Figuur 52: Werkput 2, vlak 5: Coupe op S270, doorsneden door S245. In profiel 11 (links) zijn twee loopniveaus zichtbaar (aangeduid door de witte pijlen).

Uit de kuil zijn twaalf fragmenten van grijs aardewerk verzameld, waartoe een rand van een kom behoort. Enkele wandscherven zijn duidelijk beroet en dus wellicht afkomstig van kookpotten. Het aardewerk laat toe deze kuil in de late middeleeuwen te dateren.

De kuil kan als leemwinningskuil worden geïnterpreteerd. De aanwezigheid van dergelijke oude kuilen kan worden gekaderd binnen de periode wanneer de eerste woningen binnen de nieuwe stadsomwalling worden opgetrokken.

6.4.1.2. Kuil S245

De ondiepe kuil lag deels overheen kuil S270 (zie figuur 52). Het kuiltje is minstens 1,46m lang. De breedte kon niet worden achterhaald, daar deze door een recente kelder (S109) werd verstoord. De diepte bevond zich tussen +11,44m en 11,20m TAW. De wanden waren vrij steil en de bodem zeer vlak. De vulling was sterk gevlekt. Een donkere laag met vrij veel houtskool en brokjes verbrande leem scheidde de vulling in twee lagen. De kuil wordt afgedekt door een loopniveau (S244) dat zich door de latere licht ingezakte vulling van de kuil lensvormig aftekent in het profiel (P7 en P11).

Uit dit spoor komen 25 aardewerkfragmenten waarvan 24 in grijs aardewerk en slechts één in rood. Het gaat algemeen om vrij kleine fragmentjes. Eén ervan heeft een vrij grove zandverschraling en verschilt hiervan duidelijk met de andere. Een ander fragment is beroet. Daarnaast is ook een stukje witte kalksteen ingezameld, alsook twee stukjes metaal.

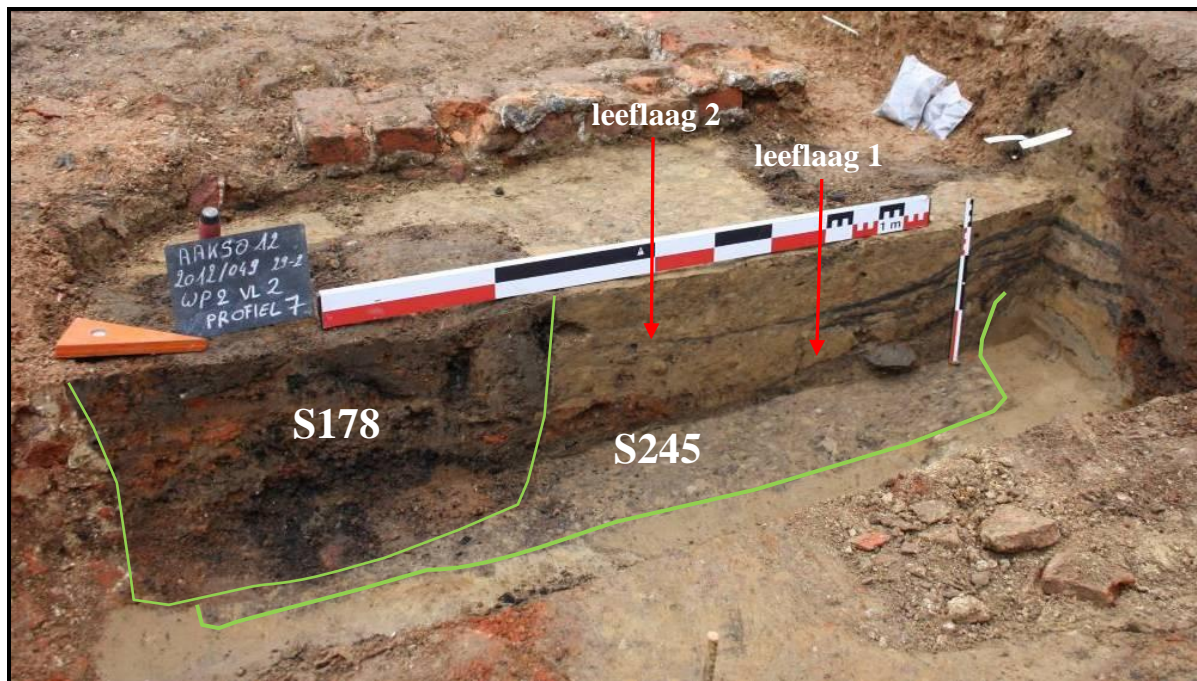
Er werd een monster genomen van 7 liter dat op 1mm werd uitgezeefd. Het zeefresidu bevat naast heel veel houtskool en verbrande en niet verbrande leembrokjes ook klein dierlijk bot, onder andere van vis, kleine fragmentjes grijs aardewerk en enkele brokjes afval van metaalbewerking.

De kuil werd doorsneden door een kuiltje gevuld met voornamelijk verbrande leem (S178) waarin een bodem van een kan met uitgeknepen standring in bijna steengoed werd aangetroffen. Bijna steengoed komt in de overgangsperiode voor van de 13de naar de 14de eeuw³³.

De afwezigheid van rood aardewerk, maar voornamelijk de stratigrafie van het spoor laten toe het in de late middeleeuwen te dateren, en niet jonger dan het begin van de 14de eeuw.

---

³³ De Groote 2008, p. 369.

Figuur 53: Werkput 2, vlak 2, profiel 7: Deel van de coupe op kuil S245, de vulling wordt afgedekt door twee loopniveautjes. Het geheel wordt doorsneden door een kuil met verbrande leem (S178).

6.4.2. Loopniveaus

In WP2 werd de bovenzijde van de cultuurlaag afgedekt door een reeks dunne pakketjes en laagjes. Algemeen zijn er op verschillende plaatsen in de 'woonzone' twee loopniveaus (ofwel leeflagen) herkend, van elkaar gescheiden door een dun pakketje verzette bodem. In één bepaalde zone (namelijk centraal in de woonzone, nabij de oven; zie onder) kon onder het oudste loopniveau een 'ingetrapte' laag worden herkend, als overgang tussen de cultuurlaag en het loopniveau. Hieronder worden deze verschillende lagen gedetailleerd besproken.

6.4.2.1. Een verspitte laag

In profiel 9 en 10 bevond er zich tussen de eerste leeflaag (S187) en de cultuurlaag (S218) een pakket bestaand uit deels verspitte leemvloeren, deels geremanieerde moederbodem (zie figuur 55). Het gaat om de lagen met nummer S268 en S217. De overgang tussen de oude ploeglaag en het pakket was eerder vaag. De laag is heterogeen en vertoont donkergrijze vlekjes (verspitte leeflagen) en vlekken. Er zijn veel meer houtskoolspikkels aanwezig dan in de cultuurlaag, en ook het aantal vondsten is veel groter.

Over sommige vondsten is het niet duidelijk of ze uit de ingetrapte laag komen, of uit de zuivere cultuurlaag. Ze werden geïnventariseerd onder beide spoornummers. Het gaat om vier kleine scherfjes in grijs aardewerk, en één in wit, mogelijk Maaslands (Andenne?), alsook stukjes koper. Dit laatste doet vermoeden dat deze eerder uit S217 komt, daar deze laag pas ontstaan is wanneer het terrein een ambachtsfunctie krijgt (zie onder).

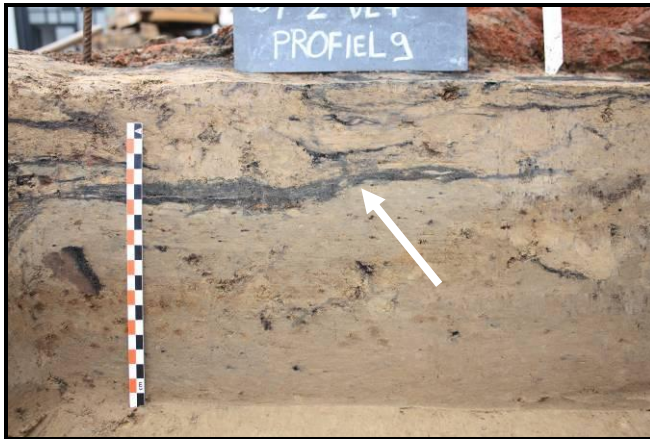
Laag S217 werd bemonsterd. 7 liter is uitgezeefd op 1mm en 2 liter wordt bewaard als nat staal (inv.nr. 60). Ook in het zeefresidu werden kleine koperen stukjes gevonden, tussen de handverzamelde vondsten zitten eveneens dergelijke metalen fragmentjes. Het zeefresidu bevat naast het metaal ook een tiental kleine fragmentjes bot, waaronder vis, een (dak)tegelfragment, heel kleine stukjes aardewerk, restjes van metaalslak en houtskool. Daarnaast zijn met de hand vier stukjes grijs aardewerk verzameld, waaronder een kogelpotrand (zie figuur 57) en een niet nader te determineren rand.

Dergelijke ingetrapte laag is niet aanwezig in profiel 5 (zie figuur 56). In profiel 42 ligt tussen de cultuurlaag en het eerste loopniveau een vrij homogene lemen laag, die geen sporen vertoont van intense verspitting (zie figuur 109 en 54). Uit deze laag komt een wandscherf met kamstreepversiering (zie figuur 57).

Figuur 54: Werkput 2, profiel 42: Detailopname van het profiel. De twee loopniveaus tekenen zich duidelijk af.

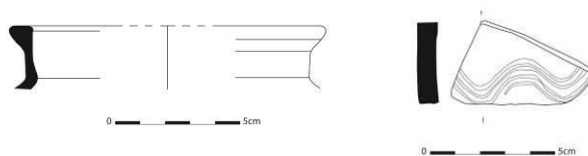

Figuur 55: Werkput 2, profiel 9: Detailopname van het profiel. Het jongste loopniveau is reeds weggegraven, het oudste is echter duidelijk aanwezig (pijl). Op het laagje ligt een vermengd pakket, onder het loopniveau is een verspitte laag (S268-S217) op de oude cultuurlaag aanwezig.

Figuur 56: Werkput 2, profiel 5: Twee vrij dikke loopniveaus worden slechts door een dun laagje leem (een leemvloertje) van elkaar gescheiden.

Figuur 57: Rand van een kogelpot in grijs aardewerk uit S217 en wandfragment met kamstreepversiering uit S220.

6.4.2.2. Een eerste leeflaag

De oudste duidelijke leeflagen werden geregistreerd met de spoornummers S244 (in profiel 7, 11 en 42), S187 (in profiel 9, 10 en vlak 7) en laag 5 (in profiel 5). Ze liggen respectievelijk op een hoogte van +11,59 m, +11,68m tot +11,61 m en +11,60m TAW. De leeflaagjes zijn dunne donkere laagjes die zich scherp aftekenen in de profielen en zijn ontstaan doordat een bepaald niveau voor een langere (ongekende) periode betreden werd.

Het materiaal uit de leeflagen blijft omwille van hun beperkte dikte beperkt. Uit S244 (zie figuur 58) komt slechts een zeer klein fragmentje grijs aardewerk. De vondsten uit S187 zijn rijker daar deze over een grotere oppervlakte werd opgegraven. Het gaat om zes fragmentjes aardewerk, een klein fragmentje dierlijk bot en een niet nader te bepalen stukje bouw materiaal. Meer opvallend is de aanwezigheid van een 10-tal fragmentjes brons.

Uit profiel 5, laag 5 zijn 14 kleine fragmentjes grijs aardewerk verzameld. Daarnaast is ook een staal van 5 à 6 liter gerecupereerd en uitgezeefd op 1mm. In het residu bevinden er zich vrij veel houtskool- en leembrokjes, maar ook kleine metaalslakjes, fragmentjes grijs aardewerk en vrij veel klein (vis)bot.

6.4.2.3. Een ophogingspakketje

Op de hierboven besproken leeflaag ligt een laagje leem. Het vormt een afdekking van het eerste loopniveau en de basis van het tweede loopniveau (zie onder). Het is 4 tot ca. 20cm dik. In profiel 7 en 42 werd de tussenlaag genoteerd als S219. De laag is vrij heterogeen beige met grijze vlekken en brokjes verbrande leem. De tussenlaag in profiel 9, namelijk S185, was reeds zichtbaar in vlak 2 van WP2. Het gaat eveneens om een heterogeen beige pakket met korte grijze lensjes, mogelijk verkregen door verspitte of ingetrapte jongere leeflagen. In profiel 5 is de tussenliggende laag nauwelijks aanwezig en bestaat ze slechts uit een dun beige laagje dat werd geregistreerd onder de laagnummers 3 en 4. Plaatselijk raakt het eerste loopoppervlak er dus het tweede (zie figuur 107 en 56).

De vondsten uit dit tussenliggend ophogingspakket blijven beperkt. Uit S185 zijn helemaal geen vondsten gerecupereerd. Uit S219 komen echter elf fragmentjes grijs aardewerk, waaronder een bodemfragment met enkelvoudige standvin, en zeven resten

dierlijk bot, waaronder een middelgrote wervel en een vogelbot. De aanwezigheid van zes stukken metaal, onder andere van nagels, vervolledigen de lijst.

Laag 3 en 4 zijn bemonsterd. Een staal van 2 liter wordt bewaard voor eventueel verder onderzoek van macroresten (inventarisnummer 62). Een monster van 5 liter werd uitgezeefd en leverde een grijs scherfje, een vijftal kleine stukjes brons, twee fragmentjes bot, een ijzerslak en veel brokjes leem op.

6.4.2.4. De tweede leeflaag

Een tweede leeflaag werd in de verschillende profielen en vlakken geregistreerd als S242 (profiel 7, 42), laag 2 (profiel 5), S184 (profiel 9), S191 (zie vlak 3 en figuur 58). Het ging net als het eerste leeflaagje om een donkere dunne laag, plaatselijk tot ca. 3cm dik. De laag bevond zich op de respectievelijke dieptes van +11,70m, +11,66m, +11,73m en +11,68m TAW.

Er zijn slechts weinig vondsten in de leeflaag aangetroffen. Uit S242 komen zeven kleine stukjes in grijs aardewerk en een fragment van een grote rib. De vondsten uit S191 bestaan uit tien stukjes natuursteen, zowel zandsteen als Doornikse kalksteen, alsook drie kleine brokjes bouw materiaal, wellicht afkomstig van (dak)tegels.

Een staal van 10 liter uit laag 2 van profiel 5 werd uitgezeefd op 1mm. Het zeefresidu bevat veel houtskoolbrokjes, brokjes (verbrande) leem en metaalslak, een heel klein scherfje grijs aardewerk, relatief veel klein dierlijk bot, onder andere een *phalang* van een rund en visbot (werveltjes en schubben). Daarnaast zijn er net zoals in de eerste leeflaag in dit profiel heel wat bronzen stukjes aangetroffen. Een staal van 2 liter bracht dezelfde resultaten op, al werden geen stukjes aardewerk in het residu herkend.

6.4.3. De oven S172

In WP2 vlak 2 werd een vlek sterk verbrande leem aangetroffen (zie figuur 59). Ze wees op de aanwezigheid van een 'stookplaats'. Na nader onderzoek bleek het om een veldoven te gaan, een stookplaats in 'open lucht', zonder opgetrokken constructie, die onmiddellijk op het leefniveau was aangebracht. Zowel in het noordwesten alsook het zuidoosten was de oven verstoord door jongere kuilen (S84, S181, S188). Hierdoor kunnen geen exacte afmetingen worden weergegeven. De resten van de structuur waren 1,80m op 2,40m. De structuur werd opgegraven volgens de kwadrantenmethode, waarbij bankjes werden uitgespaard en de vier kwadranten gelijkmatig werden verdiept. De

uitgezette coupes liepen niet overheen de lengteassen van de oven, deze waren immers niet zichtbaar door de verstoringen. De oven moet voornamelijk in zuidoostelijke richting hebben doorgelopen.

Figuur 58: Werkput 2, vlak 3, P10, coupe op S191: S191 bleek na het plaatsen van een coupe een restant te zijn van de tweede leeflaag. Rechts is een deel van profiel 9 zichtbaar.

Figuur 59: Werkput 2, vlak 2: Zicht op de oven (S172) en omliggende sporen.

Figuur 60: Werkput 2, vlak 3: De veldoven (S172) tijdens het verdiepen in kwadranten.

Figuur 61: Werkput 2, vlak 7: De veldoven (S172) tijdens het verdiepen in kwadranten. De rood verbrande leem is de laag tussen de twee fases, de zwarte band rechts is wat rest van de eerste fase. Linksonder zijn tegels zichtbaar.

Een lengtecoupe op het spoor toont duidelijk aan dat er twee stookfases waren (zie figuur 94): er zijn namelijk twee dunne zwart tot lichtgrijs verbrande lagen aanwezig. De 'ovenplaat' van de eerste fase bevond zich rechtstreeks op het oppervlak van de cultuurlaag, op een hoogte van ca. +11,60m TAW. De hitte van het vuur zorgde voor een tweelagige verkleuring van de leem, waarbij de bovenste laag oranje tot roodoranje is verkleurd. Doordat de hitte naar onder toe minder intens was, is de leem er slechts bruinrood tot donkerbruin. In het zuidwesten van de veldoven lagen een reeks brokken natuursteen en tegelfragmenten (S356/S357; zie figuur 61). Ze vormden een vloertje dat moet zijn gebruikt in functie van de oven. Het gaat voor de natuurstenen brokken zowel om zandsteen als (Doornikse?) kalksteen. Er kon één volledige tegel worden geregistreerd, een haardtegel van 20,0 x 20,0 x 3,5cm. Door hitte van de oven zijn de natuurstenen fragmenten verkleurd en gebarsten. Op de bovenzijde was roetafzetting aanwezig. In het verlengde van het vloertje loopt een dun donker laagje, een mogelijk gelijktijdig loopniveau dat in profiel 8 (S249) reeds zichtbaar was.

Op de stookplaat van de eerste fase werd een laag leem aangebracht waarop de tweede stookfase plaatsvond. Dit gaf een tweede zwarte tot lichtgrijze verhitte harde lemen niveau als resultaat. De tweede ovenfase lag op +11,63m TAW en lag afhankelijk van plaats tot plaats slechts 4 tot 8cm boven de eerste stookplaat. De leemlaag tussen beide stookniveaus verkleurde bij de tweede fase oranje tot roodoranje en werd zeer brokkelig en hard van textuur (zie figuur 61). In het noordoosten leken beide bakplaten op identieke hoogte te liggen. Bovenop de tweede stookplaat lag een laag die zowel bestond uit brokken verbrande als onverbrande leem. In coupe 1-4 (zie figuur 94) blijken de twee ovenplaten door te lopen in de hierboven vermelde leefniveaus (voornamelijk zichtbaar in profiel 9). Elke bakfase kan dus overeen worden gesteld met een leeflaag.

Bij het geleidelijk verdiepen zijn 14 kleine aardewerkfragmentjes ingezameld. Het gaat in de meeste gevallen om grijs aardewerk. Vijf ervan zijn wellicht door secundaire bakking rood geworden, maar worden als grijs gedetermineerd. Alle fragmenten die tot de vloer behoren zijn gerecupereerd. Daarbij zijn enkele niet gewassen, zodat de roetafzetting erop voor eventueel verder onderzoek van verbrand organisch materiaal kan worden gebruikt.

De oven werd bemonsterd voor later onderzoek naar onder andere verbrande macroresten, houtskool en/of een studie van de negatieven van plantenresten die in de verbrande leem zichtbaar zijn. Het gaat onder meer om de ovenplaat en verbrande leem van beide ovenfases (inventarisnummers 17, 18, 23, 28, 42).

6.4.4. Sporen van metaalbewerking

6.4.4.1. Twee kuilen met metaalbewerkingsafval

In de zuidwesthoek van werkput 2 lag op de cultuurlaag (zie hoger) een gelaagd lemig pakket. In profiel 12 liep dit over in een kuiltje met een gemengd/gelaagd beige en grijsgroene vulling (S341 t.e.m. S348; zie figuur 108). In profiel 41 (parallel met profiel 12 en 15cm meer naar het noordoosten geplaatst; zie plan 1, figuur 62) vormde het gelaagd pakket een veel diepere kuil (S461). De bodem van de kuil bevond zich op +10,89m TAW. Zowel in profiel 12 als in profiel 41 bleken zowel de kuilen als de laag gelijktijdig te zijn, daar geen oversnijdingen zichtbaar waren, en de vullingen van zowel de kuilen als de laag sterk gelijkaardig waren. Onder dit pakket was de bodem vrij hard (S349), wat wijst op intense en/of langdurige betreding van het terrein.

Uit het kuiltje met spoornummers S345 tot S328 (zie profiel 12) komen acht fragmenten aardewerk waarvan vier kleine wandfragmenten en een geribbeld halsfragment van een kan of kruik in grijs aardewerk. De drie andere fragmenten zijn afkomstig van recipiënten in bijna steengoed, waarvan er twee mogelijk nog in protosteengoed zijn vervaardigd. Eén ervan vertoont radstempelversiering. In het kuiltje werden ook een *radius* en *ulna* van een niet volgroeid varken aangetroffen en brokjes afval van metaalbewerking. De bijhorende laag (S341, S342, S343) bevat twee wandscherven in grijs aardewerk en een grote rib en een middelgroot wervelfragment.

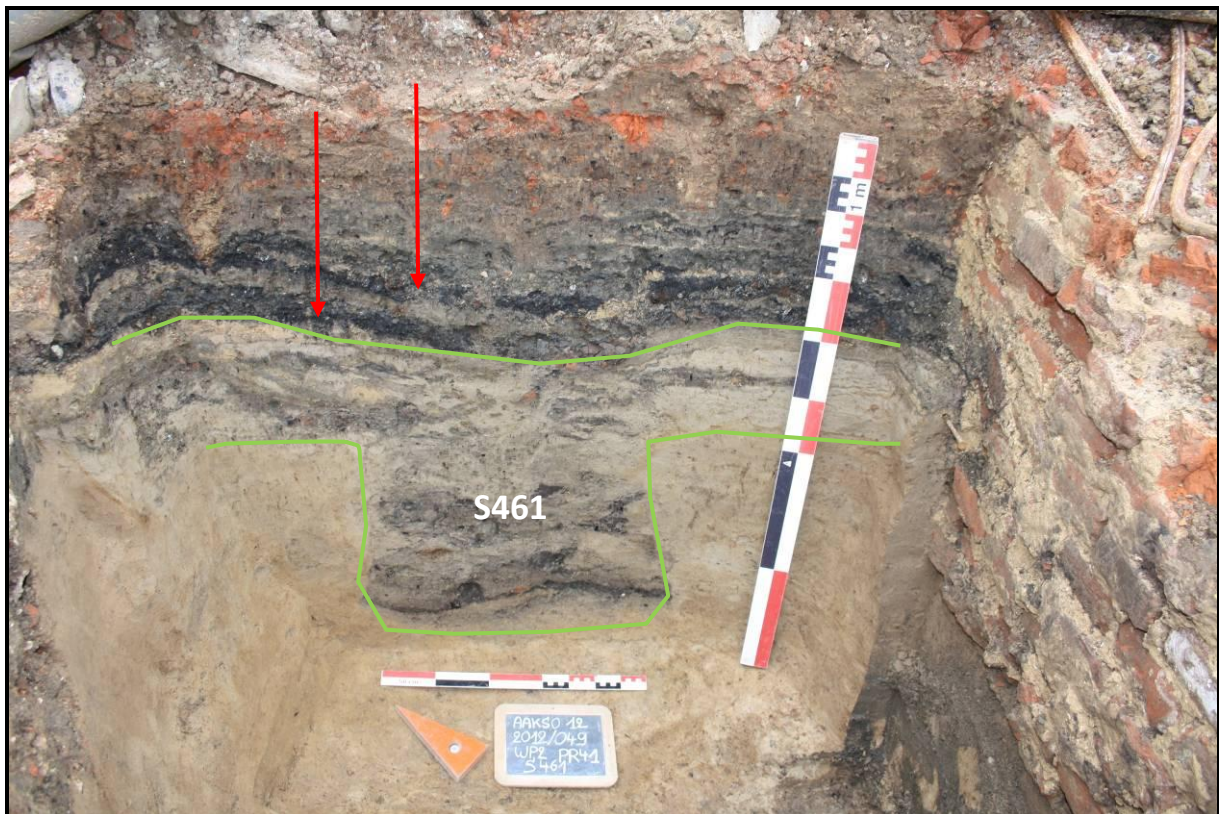
De laag en het kuiltje in profiel 12 werden samen bemonsterd (tweemaal 1 liter). Hieruit kwamen naast brokjes houtskool en (verbrande) leem ook drie fragmentjes grijs aardewerk, waaronder de schouder van een kan/kruik, twee fragmentjes brons, kleine brokjes afval van metaalbewerking en slechts een viertal stukjes klein (vis)bot. Opvallend zijn de brokjes verbrande leem waarbij een scherpe scheiding is tussen de ene helft die zwart kleurt, en de andere helft die rood is.

Ook laag S347 in het kuiltje werd bemonsterd (8 liter, uitgezeefd op 1mm). Het residu bevat grote en kleine brokjes metaalbewerkingsafval, een achttal bronzen fragmentjes, waarvan een half dichtgevouwen rechthoekje, drie kleine fragmentjes in grijs aardewerk, een vijftiental botfragmenten, waaronder een aantal grotere (twee ribfragmenten) maar ook visbot. Enkele stukjes zijn verbrand. Daarnaast is er ook houtskool aanwezig, alsook verbrande leem, waaronder ook hier brokjes waarvan de helft zwart verbrand is en dus veel intensiever aan vuur of hitte werd blootgesteld dan de andere helft.

Uit de grotere kuil S461 van profiel 41 komen drie fragmenten grijs aardewerk. Twee monsters van 3 en 8 liter leverden naast grijs aardewerk, waaronder een randje van een kogelpot, ook een klein fragmentje in wit aardewerk op. Enkele brokken rood aardewerk behoren tot niet nader te determineren bouwmaterialen. Het bot bestaat uit vrij veel klein bot, hoofdzakelijk van vis, maar ook rund. Enkele fragmenten zijn verbrand. Het aantal bronsfragmentjes ligt zeer hoog (zie figuur 63). Het gaat om kleine plaatjes, staafjes en ringetjes, maar ook enkele grotere voorwerpen, zoals een opgelapte rechthoekige plaat van 3 x 14cm. In de plaat is met krammen een halfronde aangebracht, om een lacune in de bronzen plaat te dichten. Enkele metalen stukjes zijn wellicht ijzer. Daarnaast werden er ook metaalslakken, houtskool en wat kiezels uit het zeefresidu gehaald.

De aanwezigheid van proto- en bijna steengoed laten toe deze context in de late 13de eeuw, ten laatste in het begin van de 14de eeuw te dateren. De aanwezigheid van louter grijs, en geen rood aardewerk spreekt dit alvast niet tegen.

Figuur 62: Werkput 2, vlak 1, profiel 41: Zicht op de twee lagen met metaalbewerkingsafval (rode pijlen). Daaronder bevindt zich een kuil waarin vrij veel bronzen halffabricaten werd aangetroffen (aangeduid in het groen).

Figuur 63: Bronzen resten van metaalbewerking uit kuil S461. Linksonder een opgelapt stuk.

Figuur 64: IJzeren vondst uit een metaalbewerkingsafvalkuil.

6.4.4.2. Twee lagen met metaalbewerkingsafval

In het zuidoosten van werkput 2 werden twee lagen geregistreerd die opvallend rijk waren aan afval van metaalbewerking (zie figuur 65). De lagen werden in twee parallelle profielen geregistreerd, namelijk profiel 12 (S340 en S338; zie figuur 108) en profiel 41 (zie figuur 66). De bovenzijden van deze lagen liggen op een gemiddelde hoogte van +11,69m TAW en +11,74m TAW. De dikte van de lagen varieerde tussen de 12 en 5cm. De oudste ervan, S340, was ook reeds zichtbaar in het vlak waarop profiel 5 werd uitgezet (zie figuur 107, laag 6). Daarin werd duidelijk dat de oudste afvallaag op hetzelfde niveau lag als het tweede loopniveau van profiel 5 (laag 2) (zie hoger). Tussen de beide lagen lag een lemig, grijsgroen pakket (S339). Het was slechts gemiddeld 6cm dik. In profiel 41 is deze tussenlaag plaatselijk niet meer aanwezig en raken beide lagen elkaar. Dit hierboven beschreven lagenpakket werd afgesloten door een donker lemig pakket (S337) waarop een fijn bandje lag dat ontstaan is door *in situ* verhitting/verbranding (S336) (zie lager).

De oudste afvallaag (S340) werd bemonsterd met een volume van in het totaal 20 liter. De vondsten tussen het afval bestaan uit een dertigtal kleine scherfjes in grijs aardewerk, relatief weinig klein dierlijk bot, waaronder dat van zoogdieren, vogels en vissen, en kleine stukjes brons. Daarnaast zijn er enkele brokjes natuursteen aanwezig en houtskool.

Figuur 65: Werkput 2, vlak 1, profiel 12: detail van de verschillende lagen. De twee lagen met afval van metaalbewerking zijn duidelijk te onderscheiden (de rode lijnen geven de gelaagdheid weer).

Uit S339, de laag tussen de twee afvallagen, komen twee wandscherfjes in grijs aardewerk. Uit een monster van een halve liter zijn zeven stukjes grijs aardewerk verzameld waarvan drie van dezelfde kom met blokrand. Het bot wordt slechts vertegenwoordigd door een drietal (vis)botjes. Daarnaast is de hoeveelheid metaalbewerkingsafval zeer groot, en komen er ook wat houtskool en brokjes leem in voor.

Van de tweede afvallaag (S338) werd een staal van 3 liter uitgezeefd. De laag bestond hoofdzakelijk uit afval van metaalbewerking waartussen een achttal kleine stukjes grijs aardewerk, heel weinig klein bot, vier bronzen stukjes en wat verbrande leem zaten.

Uit de laag boven de tweede afvallaag (S337) komt een aardewerkfragment in proto- of bijna steengoed en een *humerus* van een vogel. Een staal van 3 liter leverde heel veel metaalbewerkingsafval op, een heel klein stukje grijs aardewerk, een brok natuursteen (mogelijk Doornikse kalksteen), weinig klein (vis)bot, zeven bronsfragmentjes (waarvan een langwerpige en een half ringetje) en vrij veel brokjes verbrande leem.

Een apart klein, ondiep spoortje, dat doorheen de twee loopniveaus in profiel 5 zichtbaar was (laag 7), werd ook omwille van het hoog aantal slakken bemonsterd (0,5 liter). Naast de vele brokken afval bevat het residu ook enkele fragmentjes grijs aardewerk, bot en brons.

Ook hier wijst de aanwezigheid van protosteengoed en de afwezigheid van rood aardewerk op een datering vanaf het tweede kwart van de 13de tot begin 14de eeuw.

6.4.4.3. Metaalrijke kuiltjes in de tuinzone

De oostelijke zone in werkput 2 was niet de enige plaats op het terrein met opvallend veel resten van metaalbewerking. In de 'tuinzone' van werkput 2 werd in vlak 2 op twee plaatsen dergelijk afval aangetroffen. Het gaat om de sporen S329 en S388 (zie plan 2, figuur 77). Ze liggen in het verlengde van elkaar, noordwest-zuidoost georiënteerd, net achter de 'woonzone'. Enkel S329 werd verder nader onderzocht. Deze laag maakte deel uit van een spoor dat zowel in profiel 23 als in profiel 42 werd geregistreerd, waar het werd opgenomen onder de spoornummers S450 en S488 (zie figuur 66, 67, 109). In profiel 23 bleek het spoor waartoe het pakket met afval behoort verder zuidoostwaarts door te lopen. Het had een vlakke bodem en was vrij heterogeen. Ook de lagen S448 en S449 bleken tot hetzelfde spoor te behoren. In profiel 42 bleek S450 zich komvormig af te tekenen in de moederbodem. Onder de afvallaag bevond zich een eerder homogene

groengrijze laag (S488) die qua structuur en uitzicht hetzelfde oogt als de tuinlaag S393 (zie lager).

De doorsnede van het spoor, alsook het mogelijk verder noordelijk verloop ervan, maakt het mogelijk dat het een gracht of greppel betrof waarin een afvallaag met metaalslakken lag. Opvallend genoeg bevond deze gracht zich net op de grens tussen de woonzone en tuinzone. Door de vele verstoringen, onder meer door de aanleggleuven van de kelders, was het niet mogelijk om dit te verifiëren.

Er zijn slechts weinig vondsten uit het spoor verzameld. Het gaat om drie wandscherven in grijs aardewerk en een *phalang* van een rund, afkomstig uit S392. Mogelijk komen een oorfragment van een kruik en een rand van een grote kom in grijs aardewerk, versierd met vingertopindrukken, uit de onderste laag van het spoor (S488).

De afvallaag werd zowel bemonsterd op vlak 2 (8 liter) als bij het zetten van profiel 42 (4 liter) en is uitgezeefd op 1mm. Dit resulteerde in een grote hoeveelheid metaalbewerkingsafval waarin zich ook veel fragmentjes grijs aardewerk bevonden, wat brokjes bouw materiaal, vrij veel klein bot en houtskoolbrokjes.

Figuur 66: Werkput 2, vlak 1, profiel 23: Links een pakket met afval van metaalbewerking. Rechts verstoring door een keldergat.

Figuur 67: Werkput 2, vlak 1, profiel 42: Detail van het profiel. In een kuil-/grachtvormig spoor is een dikke laag afval van metaalbewerking aanwezig.

6.4.4.4. Onderzoek van de bronzen voorwerpen en het metaalbewerkingsafval

De zeefresidu's uit de verschillende afvalrijke lagen en sporen zijn verder onderzocht aan de Katholieke Universiteit Leuven door prof. dr. Patrick Degryse. De in oorsprong als metaalslakken gedetermineerde brokken bleken puur afvalproductie te zijn van metaalbewerking. In deze brokken is geen metaal aanwezig. Het gaat om een warmtereactie van restproducten met de grond. Opmerkelijk zijn wel kleine ijzeren bolletjes (zie figuur 68a) die tussen het restafval aanwezig zijn (grafieken 1 en 2 in bijlage 2). Deze zijn ontstaan tijdens het smeden van ijzer. Ook enkele bronzen voorwerpen werden door middel van XRF-methode onderzocht. De voornaamste elementen waren koper, maar ook elementen als zink, silicium, tin en lood zijn aanwezig (grafieken 3 en 4 in bijlage 2). De in dit hoofdstuk besproken afvallagen en -kuilen moeten dus in relatie worden gebracht met ijzerbewerking, en meer bepaald met het smeden ervan. Er zijn dus geen aanwijzingen voor smeltactiviteiten. De vele restproducten in brons wijzen op het gebruik ervan bij de ijzerbewerking.

Figuur 68a: Druppelvormige resten ontstaan bij het smeden van ijzer.

6.4.5. Brandlagen

Net als in WP1 zijn er op een aantal plaatsen in werkput 2 dunne horizontale houtskoolrijke laagjes aangetroffen die wijzen op een brandlaag. Ze zijn donkerbruin tot zwart, soms flinterdun en sluiten alle oudere pakketten af.

De lagen rijk aan metaalslakken werden, zoals reeds hierboven werd aangehaald, afgesloten door een dergelijk brandlaagje (zie figuur 69 en figuur 108, S336). Het lag op een hoogte van +11,80m TAW. Het laagje wijst op *in situ* verhitting van de onderliggende laag, en maakt er dus in feite deel van uit, waarbij de toplaag zwart is, en naar onder toe gradueel overgaat naar bruin. Op de laag lag een pakket met heel veel verbrande leem.

Ook in profiel 13 werd een gelijkaardige laag vastgesteld (zie figuur 115, S332, laag 1). Het bevond zich op een hoogte van +11,65m TAW. Het is de vraag of zich ook hier *in situ* verbranding/verhitting voordeed, daar het om een homogeen zwart laagje gaat, en het geen sporen van graduele verhitting vertoont. In het grondvlak waren echter wel hier en daar bruine tot donkerbruine vlekken zichtbaar, wat wijst op een minder intensieve verhitting. De brandlaag ligt op een pakket waarin (een) verspit(te) loopniveau(s) zichtbaar is/zijn en wordt afgedekt door een dik pakket met heel veel verbrande leem.

Ook in de tuinzone werd een dergelijke brandlaag aangetroffen (zie figuur 79, profiel 37 laag 5). Ze wordt hier aangehaald daar ze zeer gelijkaardig blijkt te zijn als in de twee vorige profielen. Het laagje ligt op een hoogte van +11,62m TAW. Net zoals in profiel 13 is er niet echt sprake van *in situ* verhitting en gaat het om een houtskoolrijk dun laagje,

gelegen op verspitte laatmiddeleeuwse tuingrond (zie lager). Bovenop het laagje is eveneens een dik pakket met verbrande leem aanwezig.

Algemeen is er dus plaatselijk sprake van een brandlaag, al dan niet met aanwezigheid van *in situ* verhitting, vaak rijk aan houtskool, maar steeds afgedekt door een laag met heel veel verbrande leem. De hoogte van deze brandlagen is over het hele terrein quasi identiek. Omwille van hun stratigrafische ligging (overheen laat-13de-eeuwse en 14de-eeuwse lagen en sporen) kunnen deze lagen wellicht in verband worden gebracht met de stadsbrand van 1360.

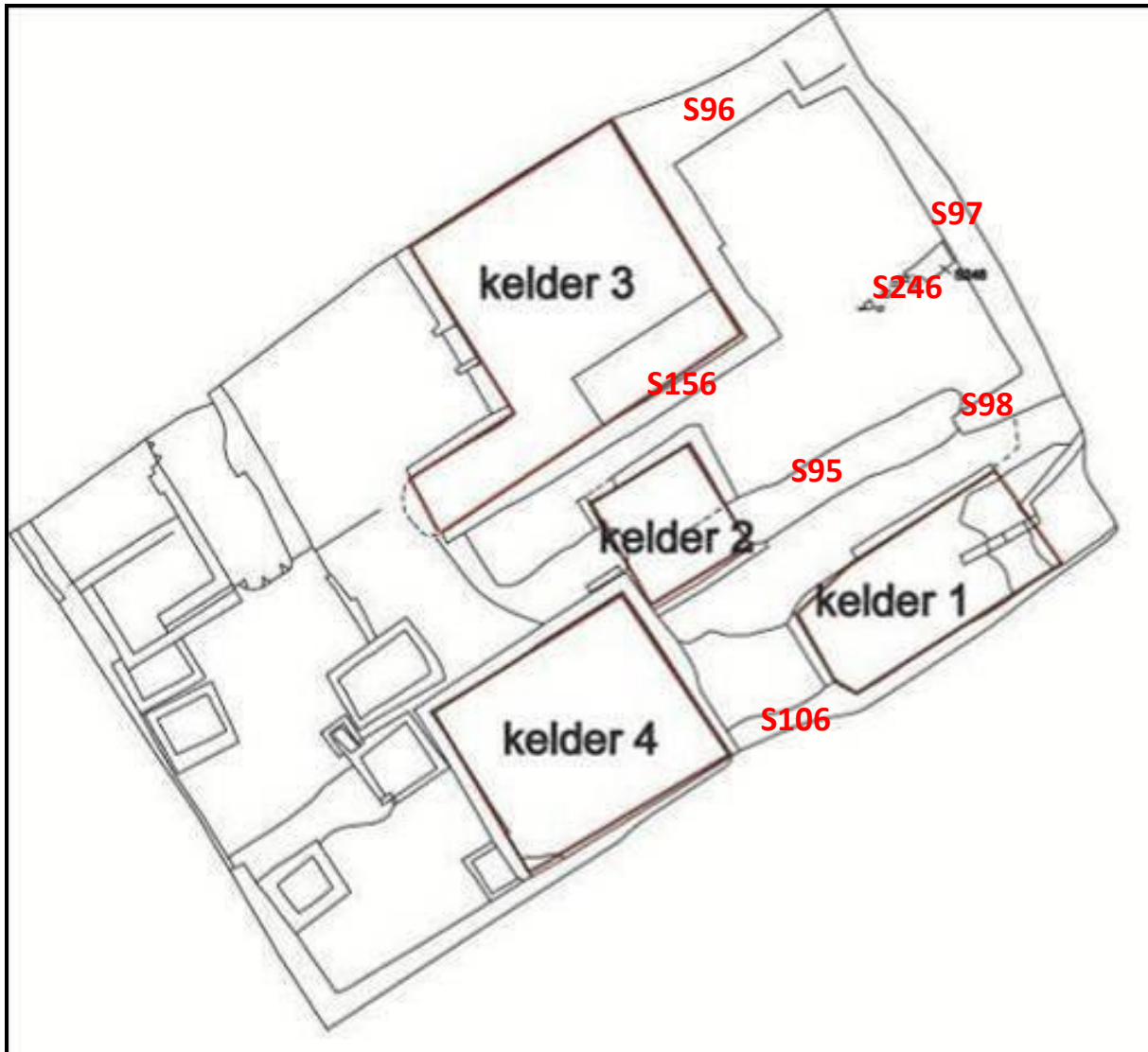
6.4.6. Postmiddeleeuwse percelering binnen de woonzone

Wanneer men precies op deze percelen is beginnen bouwen is moeilijk te bepalen. Met uitzondering van de kuilen met verbrande leem, die wijzen op gebouwen in vakwerk, en de aanwezigheid van lemen loopniveaus, zijn geen andere aanwijzingen aangetroffen. Ook de aanwijzingen voor de eerste bouw in baksteen zijn omwille van vele latere verbouwingen en aanleg van nieuwe kelders eerder schaars te noemen. Hieronder volgen enerzijds de beschrijving van de weinige aanwijzingen van oudere bouwfases en anderzijds de veranderingen van de percelering.

In WP2 waren er drie oude percelen aanwezig (zie figuur 4 en 9). Van de begrenzingen van deze oude percelen waren op het eerste zicht slechts weinig restanten overgebleven. Enkel de omtrek van het bouwblok was duidelijk zichtbaar in grondvlak (vlak 1, zie plan 1(Bijlage 4.1.)). S106 vormde de meest zuidelijke perceelsgrens en S97 de meest oostelijke perceelsgrens en tevens de fundering van de voorgevels van de drie percelen (figuur 68b). De meest noordelijke perceelsgrens viel buiten het opgravingsvlak, maar het is ook mogelijk dat S96 de aanzet vormde van de perceelsgrens.

Van de indeling in percelen was aanvankelijk weinig tot niets meer zichtbaar. In grondvlak was echter heel vaag de aanzet zichtbaar van een perceelsmuur, namelijk S246 (vlak 4; zie plan 4 (Bijlage 4.4)). Als dit stuk muur zou doorgetrokken worden, kon dit verbonden worden met S156, de zuidelijke begrenzing/buitenmuur van kelder 3. S246 en S156 vormden vermoedelijk de perceelsgrens tussen het meest noordelijke perceel en het middelste perceel in werkput 2. Wat de andere grens betreft van het middelste perceel, kon verwezen worden naar S98, de aanzet van de perceelsgrens, en puinlaag S95 (mogelijk uitbraakspoor van een fundering). Bovendien lag achter dit puinpakket kelder 2 (cf. infra) waarvan de buitenste muur in het verlengde van beide

voorgaande sporen lag. Deze sporen vormden hoogstwaarschijnlijk de perceelsgrens tussen het middelste perceel en het meest zuidelijke perceel (zie plan 1, plan 4, figuur 69).

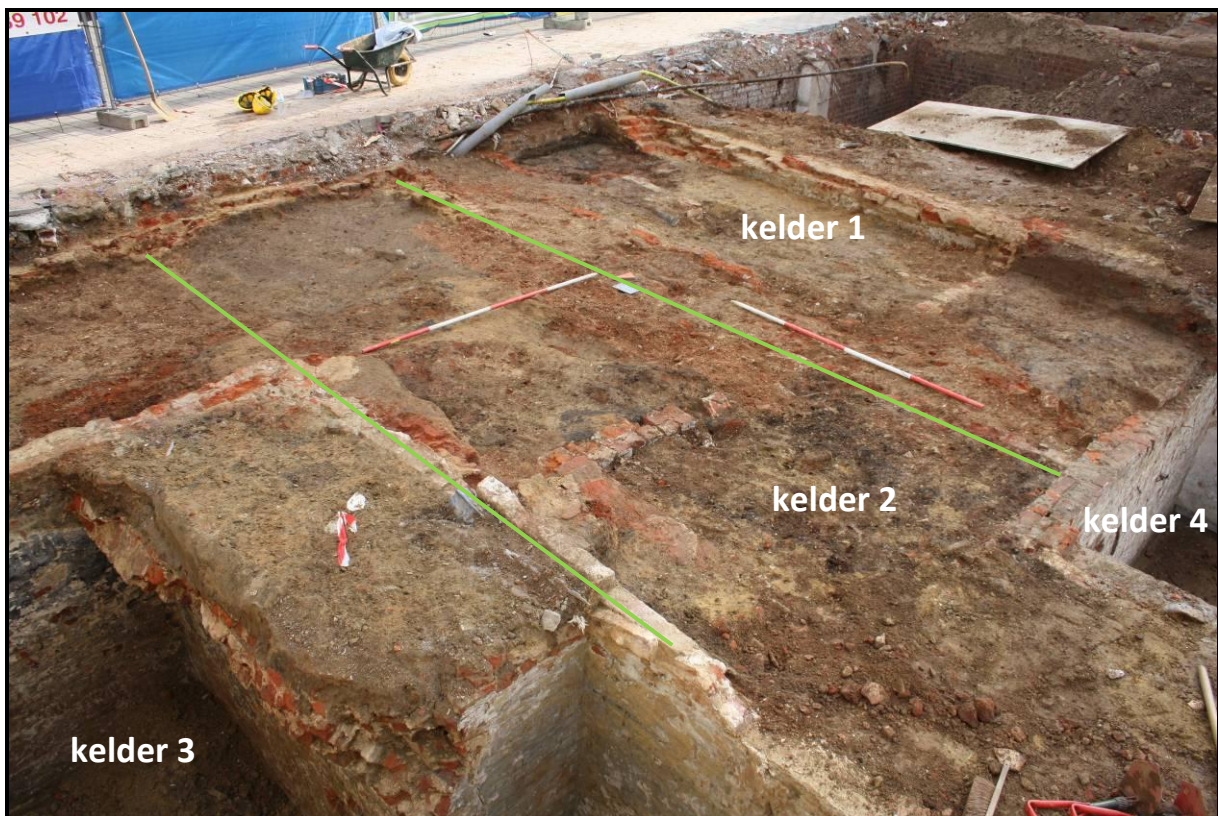

Figuur 68b: Algemeen grondplan van werkput II, vlak 2, met aanduiding van de funderingen die deel uitmaken van de perceelsindeling.

De besproken sporen maakten dus naar alle waarschijnlijkheid deel uit van de perceelsgrenzen van de drie verschillende percelen. Hoe deze percelen intern waren onderverdeeld was echter niet meer zichtbaar op het terrein. Toch werden er enkele oudere kelderstructuren aangetroffen binnen de percelen die wegens tijdgebrek echter niet nader onderzocht konden worden, maar die algemeen besproken worden in het volgende hoofdstuk. Het gaat over de kelders 1 (S105) en 2 (S110) die mogelijk ook aanwijzingen waren voor de percelering die hierboven werd aangehaald.

Waar de achterste begrenzing van de woningen zich bevond in WP2 was niet duidelijk zichtbaar. De recente kelders hebben deze mogelijk (deels) overbouwd. Mogelijk liep de achterste gevel gelijk met deze van de huisjes in werkput 1, waarbij de zuidwestelijke muur van kelder 2 (zie lager) zich situeert op de plaats waar de achtergevel zich bevond. Op het kadasterplan van het midden van de 19de eeuw geldt dit alvast voor twee van de drie huisjes. Het meest zuidelijke gebouwtje zou iets langer zijn geweest. In de 20ste eeuw zijn de huisjes wellicht verbouwd en vond er een uitbreiding plaats. Een bakstenen muurtje, S121, dat bestaat uit één baksteen dik, en S154 en S118 (de zuidwestelijke buitenmuur van een recente kelder) vormden dan mogelijk de achterste begrenzing van de woonzone (zie plan 1 en figuur 70).

Figuur 69: De woonzone binnen WP2 in vlak 1 met aanduiding van de locatie van de verschillende kelders en de oude percelering (in het groen).

Figuur 70: Overzicht van WP2 in vlak 1. De achterste perceelsgrens van de woonzone (groen) verschoof in de late 19de of 20ste eeuw naar het zuidwesten toe. In de tuinzone bevonden zich een reeks afvoer- en beerputten (genummerd).

6.4.7. Kelders binnen de woonzone

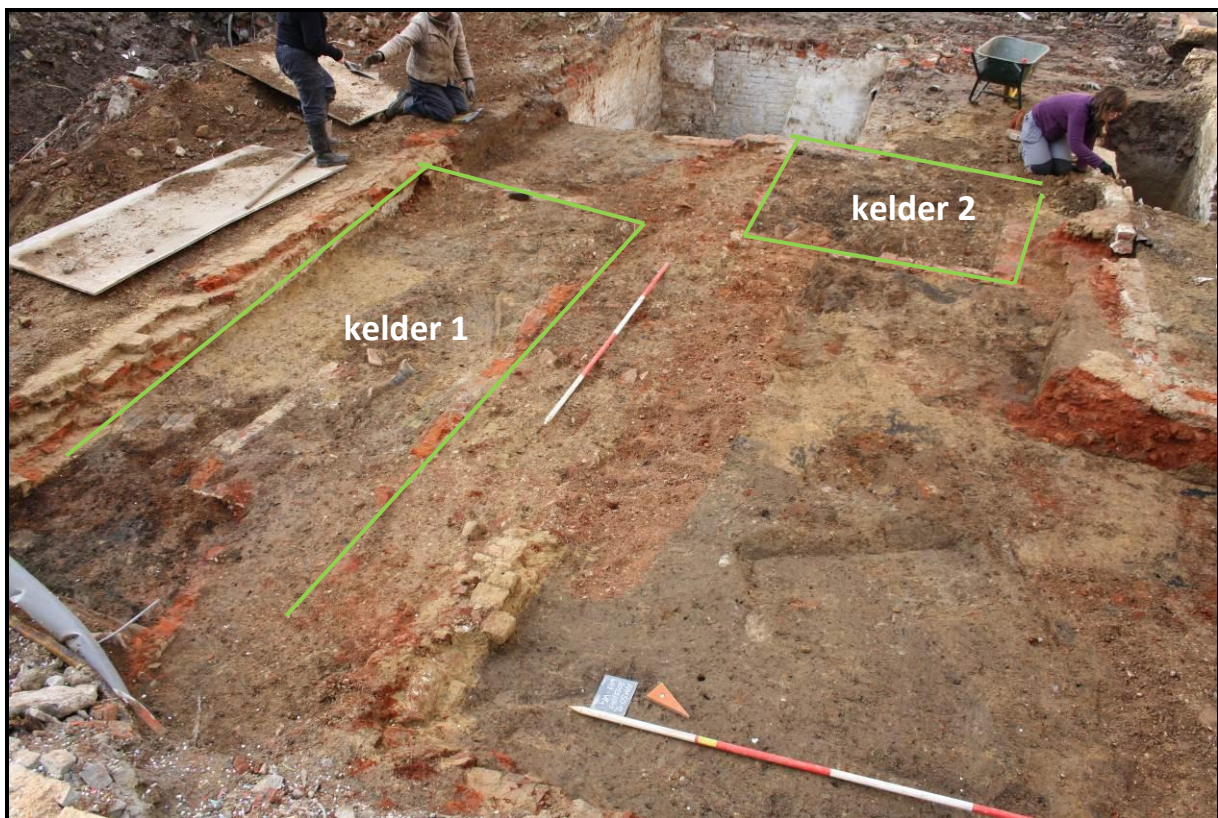
Er werden in totaal vier kelders aangetroffen in werkput 2 (zie plan 1, figuur 13 en 70). De eerste twee die hieronder worden besproken zijn wellicht de oudste, daar ze binnen de oudste perceelsgrenzen liggen.

De **eerste kelder** (ongeveer 1,50 x 3m) die besproken wordt is de kelder die binnen het meest zuidelijke perceel ligt (zie figuur 71). Deze kelder werd in vlak 1 afgegraven op een hoogte van ongeveer +11,75m TAW. De reden waarom hier zeker over een kelder gesproken kon worden, was de aanwezigheid van de aanzet van het tongewelf die vertrok vanuit S106. De opvulling van de kelder, S105, werd begrensd door de zuidelijke perceelsgrens S106 en de muren S107 en S100. Mogelijk maakt S158 ook nog deel uit van de kelder en vormt hij samen met S106 en S103 (of S100 en S101?) het trapgat van de kelder. Er wordt eerder verondersteld dat S103 het trapgat vormde van de kelder aangezien enkele bakstenen, die daar in het grondvlak gevonden werden, mogelijk wezen op de restanten van de trede van het trapgat. Dit kon echter niet nader bepaald worden. Of S104 eveneens deel uitmaakte van de keldermuur was niet duidelijk. Het feit

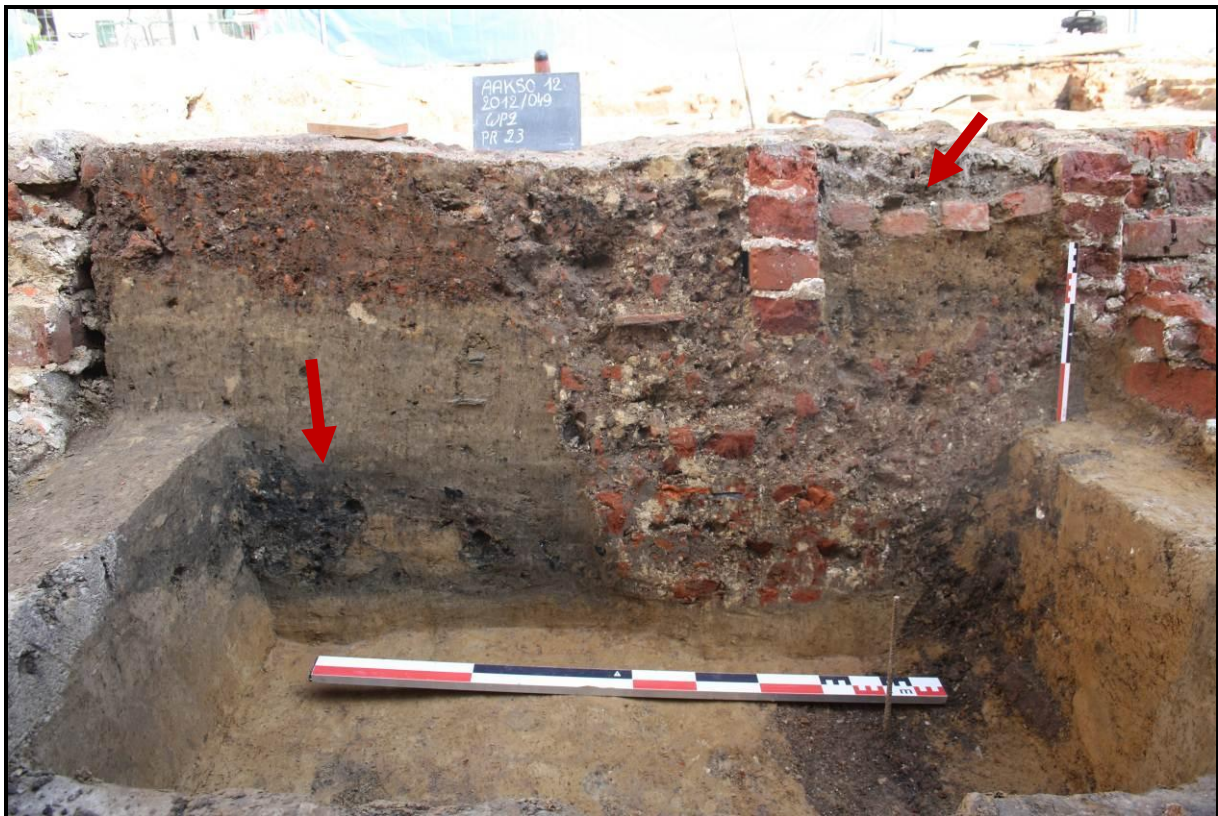

dat beide baksteen muren (S104 en S158) aan de binnenzijde bepleisterd waren en beschilderd waren met kalkverf spreekt alleszins in hun voordeel.

De **tweede kelder** (ongeveer 1,80 x 1,80m) die aangehaald wordt, kon gesitueerd worden binnen het middelste perceel (zie figuur 71). De zuidelijke keldermuur, S114, maakte mogelijk deel uit van de perceelsgrens tussen het middelste en het zuidelijke perceel. Deze kelder werd in vlak 1 afgegraven op een hoogte van +11,80m TAW. Naast S114 maakten ook S109, S115 en S116 deel uit van de keldermuren en vormde S110 het opvulpakket van de kelder. Deze kelder was binnenin bepleisterd en bezat verschillende kalkverflagen aan de binnenkant. De kelder was voorzien van een keldergat S112 om steenkool of andere materiaal in de kelder te storten (zie figuur 72). Dit keldergat werd opgemerkt in profiel 23. Enkele schuingeplaatste kopse bakstenen wijzen op het keldergat.

Figuur 71: Overzicht van de woonzone met de eerste en tweede kelder binnen het meest zuidelijke perceel van WP2.

Figuur 72: S112 in P23 was een keldergat (rechts). Links is het pakket met metaalbewerkingsafval zichtbaar.

Naast deze twee kelders werden nog twee recentere kelders aangetroffen in WP2. Beide kelders werden dieper in het perceel gesitueerd en waren ook omvangrijker.

De **derde kelder**, gelegen tegen de meest noordelijke begrenzing van het opgravingsterrein (S12, S13, S14, S15 en S20), was een kelder van 3,55 x 3m (zie plan 1, figuur 73) en was in het zuidwesten verbonden met een langwerpige (ongeveer 3,50 x 0,90m) trapgat (S16, S17 en S18; zie plan 1 en figuur 74). Dit trapgat is een latere toevoeging, wat kon worden afgeleid van de bouwnaden in de muren. De opstaande keldermuren waren ook hier wit bepleisterd en verschillende keren geschilderd. De keldervloer, op een hoogte van +9,94m TAW, was opgebouwd uit vierkante tegels van 14,0 x 14,0cm en er werd deels ook gebruik gemaakt van herbruikte bakstenen. De vloer, aangelegd in een correct halfsteens patroon, was in relatief slechte staat en werd deels uitgebroken door de kraan tijdens de graafwerken. In de noordwestelijk hoek bevond er zich een veegpot in rood aardewerk (S21) met een diameter van 24cm aan de binnenzijde en 28cm aan de buitenzijde (zie plan 1 en 2, figuur 75). Centraal was een waterput (S19) aanwezig. Door de aanleg ervan waren alle oudere sporen onder de keldervloer weggegraven, de aanlegtrechter kon namelijk bijna over het volledig oppervlak van de kelder worden geregistreerd. De waterput had een vierkante opening,

opgetrokken in vier baksteenlagen. Aan het oppervlak, boven de vier rode baksteenlagen, lag één laag recente reducerend gebakken bakstenen met een kleine formaat (13,0 x 6,0 x 3,0cm) die op hun strek lagen. Deze donkergrijze stenen lagen op een hoogte van +9,96m TAW.

Na het handmatig uithalen van de vloertegels (zie plan 2), tot op een hoogte van ongeveer +9,88m TAW, dook een in baksteen opgetrokken ronde structuur op, die ook als veegpot kan worden geïnterpreteerd (S77; zie figuur 76). Dit structuurtje ging 40cm diep. Er was geen bodem voorzien, waardoor deze uitgaf op de moederbodem. De vondsten die uit het veegputje kwamen, bestonden uit aardewerk waaronder een vijftal kleine fragmenten in rood geglaazuurd aardewerk en één Westerwaldsteengoedfragment, één ijzeren nagel en een tweetal kleine glasfragmentjes mogelijk van een fles. Het vondstmateriaal was met andere woorden te beperkt om er een datering aan te geven. Net als in voorgaande kelder was er een keldergat aanwezig (S15, zie figuur 77). Het bevond zich in de westelijke keldermuur en moet in een latere fase zijn dichtgemetseld.

Figuur 73: Een derde kelder in WP2. De aanzet van het tongewelf is zichtbaar. Centraal binnen de tegelvloer zit een waterput opgetrokken in baksteen.

Figuur 74: Trapgat van kelder 3. Een latere toevoeging aan een in oorsprong vierkante ruimte. Uiterst rechts is een dichtgemetseld keldergat zichtbaar.

Figuur 75 (links): Het veegputje in de NW-hoek van de derde kelder bestaat uit een pot in aardewerk.

Figuur 76 (rechts): De ronde bakstenen, mogelijk een veegput, gaat 40cm diep. Er is geen bodem aanwezig.

Figuur 77: Werkput 2, vlak 2. Het keldergat van de derde kelder is zichtbaar aan de bakstenen die een helling vormen binnen de westelijke keldermuur (aangeduid met rode pijl). In het groen zijn de pakketten met laatmiddeleeuws metaalbewerkingsafval weergegeven.

De **vierde kelder** (S113, S117, S118 en S145) in WP2 was 2,90 x 3,30m groot en was gelegen in het meer zuidwestelijke deel van WP2 (zie plan 1 en figuur 78). Deze kelder werd afgegraven tot op een gemiddelde hoogte van +11,88m TAW. De kelder was bevloerd met grote rechthoekige donkergrijze/zwarte natuurstenen tegels. Deze vloer werd echter uitgebroken door de kraan tijdens de graafwerken. De keldermuren waren wit bepleisterd en plaatselijk waren de bakstenen wit beschilderd. Centraal binnen de kelder lag een ronde waterput gebouwd met rode bakstenen (21,0 x 10,0 x 6,0cm). Rondom deze waterput bevond zich de aanlegtrechter. Mogelijk was deze aanlegtrechter nog groter, maar door de vermenging met de moederbodem was de begrenzing ervan moeilijk waar te nemen. Ook hier waren geen oudere sporen bewaard. De waterput en de aanlegtrechter ervan werden gezien hun tamelijk recente oorsprong niet verder in detail bekeken. In de noordelijke muur (S117) was het negatief nog zichtbaar van de trap die van en naar de kelder leidde. Op alle andere keldermuren waren ook verschillende verstoringen zichtbaar van recente leidingen/buizen.

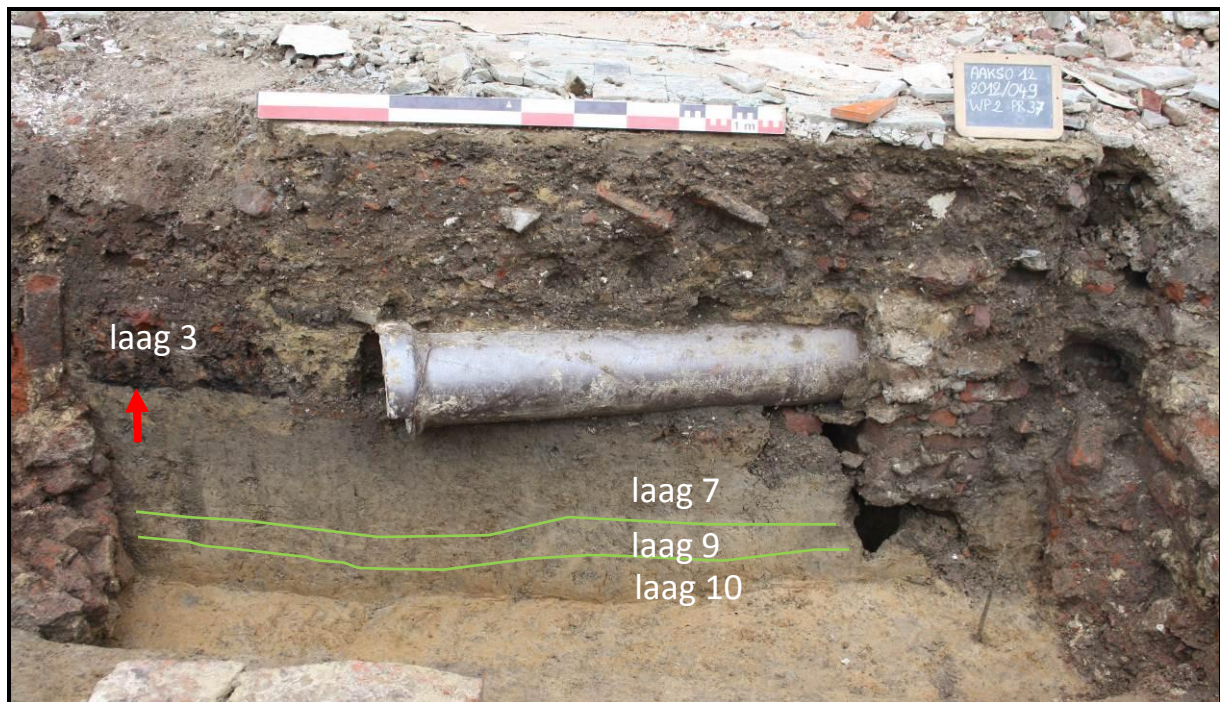

Figuur 78: De vierde kelder in WP2 met centraal een waterput en op de noordelijke muur het negatief van de keldertrap.

6.4.8. Algemene stratigrafische opbouw van de tuinzone

Om een duidelijk beeld te kunnen geven van de evolutie van de tuinzone in WP2 wordt eerst de algemene stratigrafische opbouw besproken van deze zone, waarna een overzicht volgt van de verschillende kuilen en beerputten. Om zicht te krijgen op de stratigrafische opbouw van de tuinzone in WP2 werden twee profielen aangelegd, enerzijds in het zuidoosten (P43) en anderzijds in het noordwesten (P37). Deze profielen gaven de opbouw van de verschillende lagen weer en bovendien konden beide profielen met elkaar vergeleken worden om de gelijkenissen of verschillen na te gaan tussen het noordelijk en zuidelijk deel van de tuinzone (met andere woorden tussen de verschillende percelen).

P37 (zie plan 1, figuur 79) werd in profiel onderverdeeld in verschillende lagen. Toch waren er slechts drie tot vier lagen/pakketten die van groot belang waren bij de evolutie van de tuinzone. Laag 1 en laag 3 vertegenwoordigden het postmiddeleeuws puinpakket dat net onder de recente tegelvloer lag. Laag 3 vertoonde verbrande leem,

Figuur 79: Profiel 37 aangelegd in het meest noordelijke perceel van WP2. Uiterst links is een verbrande laag zichtbaar, aangeduid met rode pijl, gelegen op een laatmiddeleeuwse tuinlaag (laag 7). Daaronder zijn een uitlogingslaag (laag 9) en de moederbodem (laag 10) zichtbaar.

wat in verband kon worden gebracht met de houtskoolrijke laag 5, een brandlaagje, mogelijk te dateren in de 14de eeuw (zie hoger). Het derde pakket werd weergegeven door de lichtgroengrijze leemlagen 7, 9 (=12) en de lichtbruingele leemlaag 10. Deze lagen vormden respectievelijk een cultuur/tuinlaag, een uitlogingshorizont en de natuurlijke bodem. Alle andere lagen binnen het profiel waren te linken aan de recente verstoring van een rioleringsbuis, zijn aanlegsleuf en de massieve bakstenen blok er rond. Opvallend is de afwezigheid van de oude cultuurlaag (zie hoger), die in een aantal onverstoorde zones in de woonzone wel kon worden waargenomen. De aanwezigheid van de licht grijzige tuinlaag doet vermoeden dat de oude cultuurlaag in de tuinzone verder werd bewerkt en bemest of met organisch materiaal werd verrijkt³⁴, waardoor deze zich iets humeuzer voordoet dan de cultuurlaag zelf. Uit dit grijs pakket werd enkel laatmiddeleeuws grijs aardewerk verzameld (zie lager).

Het noordwestelijke profiel geeft met andere woorden een evolutie weer van een oude laatmiddeleeuwse cultuur/tuinlaag, de brandlaag (mogelijk van 1360), met daarop een pakket rijk aan verbrande leem. Daarboven bevond er zich een postmiddeleeuws puinpakket.

---

³⁴ Persoonlijke communicatie dr. Koen De Grootte.

Een blik op het zuidoostelijk profiel, **P43**, geeft een heel ander beeld (zie plan 1 en figuur 110). Naast de aanleg sleuf van de keldermuur is er een puinig pakket zichtbaar met daaronder de tuinlaag die lange tijd intensief bewerkt moet zijn geweest. De donkerbruine, bruingrijze kleur van deze lagen, de aanwezigheid van spikkels kalkmortel en het feit dat er uit laag 3 nog grijs aardewerk, rood aardewerk, bijna steengoed en wit aardewerk kwam doet vermoeden dat deze tuinlagen lange tijd bewerkt en vergraven werden. Onder deze tuinlaag bevond zich de onverstoorde natuurlijke bodem. Binnen de tuinlaag is een duidelijke aflijning zichtbaar van een kuil. Het grote verschil met het noordelijke profiel is dat noch de oude laatmiddeleeuwse tuinlaag, noch de brandlaag hier aanwezig waren.

Er is met andere woorden een duidelijk verschil op te merken in het gebruik van de tuinzone tussen de twee percelen waarin de profielen werden gezet. Een strikte grens kon echter niet in het vlak worden waargenomen.

6.4.9. Sporen in de tuinzone

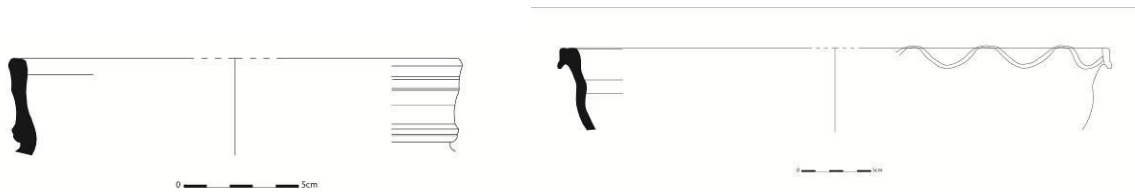
6.4.9.1. Vlak 1

In vlak 1 werd een algemeen beeld verkregen van een typische stadstuin: in de donkere tuinlaag waren tal van (puin)kuilen/lagen zichtbaar die op zich werden doorsneden door laat-19de-eeuwse en 20ste-eeuwse beerputten. Deze sporen werden allen ingetekend en beschreven. Hieronder worden de meest relevante beerputten verder besproken. Omwille van de weinig duidelijke en relevante sporen werd beslist om machinaal vlak 2 aan te leggen.

6.4.9.2. Vlak 2

Vlak 2 van WP2 vertoonde in vergelijking met vlak 1 een meer homogene tuinlaag waar sommige sporen duidelijk af te lijnen waren. De tuinlaag van WP2 in vlak 2 kon daarbij vrij goed gedateerd worden in de late 13de of eerste helft 14de eeuw door de vondst van een voorraadpot met manchetrans (S393; zie figuur 80) en een kom met gelobde rand (S375; zie figuur 81). De beerputten uit vlak 1 waren nog steeds duidelijk zichtbaar in grondvlak, zoals S140, S124, S136 en het vervolg van S148 (zie onder).

Figuur 80 (links): Tekening van de rand van een voorraadpot met manchetrans (14de eeuw) uit de tuinlaag in WP2.

Figuur 81 (rechts): Tekening van de rand van een kom met gelobte rand uit de 14de-eeuwse tuinlaag in WP2 (S375).

Daarnaast werden nog een aantal andere duidelijk af te lijnen sporen opgemerkt, zoals bijvoorbeeld **S378** (zie plan 2 en figuur 82). S378 was een rechthoekige puinkuil, mogelijk een uitbraakspoor van beerkuil. De kuil was machinaal afgegraven op een hoogte van +11,44m TAW. De puinkuil doorsneed de beerton (zie lager). Dit spoor werd niet verder onderzocht wegens tijdsgebrek. Een andere opmerkelijk grote kuil is **S360** (zie plan 2 en figuur 91). Deze kuil met onregelmatige vorm had een zeer heterogeen kleurenpalet en bevatte plaatselijk heel veel houtskool en verbrande leem. Op basis van deze kenmerken kon de functie van een leemwinningskuil toegewezen worden aan dit spoor. Deze leemwinningskuil was opgevuld met verschillende pakketten met daarin dus veel brandresten en verbrande leem. De kuil valt dan ook hoogstwaarschijnlijk te dateren in de 14de eeuw (periode van de grote stadsbrand in 1360).

Figuur 82: S378 is één van de puinkuilen zichtbaar in de tuinzone van WP2.

Enkele andere kleinere ronde kuilen waren **S362** en **S363** (zie plan 2, figuur 83 en 84). S363 was een duidelijk af te lijnen spoor dat zowel in grondvlak als in profiel S362

doorsneed. Beide sporen werden met de kraan afgegraven op een hoogte van ongeveer +11,30m TAW en zaten in profiel vrij ondiep. Zo zat S363 ongeveer een 20cm onder het grondoppervlak en S362 min of meer een 30cm onder vlak 2. Het zijn ondiepe kuiltjes in de oude 14de-eeuwse tuinlaag. Wat de datering betreft kon enkel teruggevallen worden op S363 waarin een tweetal grijze scherfjes en een zestal rood geglazuurde scherven van een grape werden aangetroffen. Het samenkomen van beide technische groepen doet een datering veronderstellen in de 14de/15de eeuw. Op basis van het feit dat S362 doorsneden werd door S363 en dus ouder is dan deze laatste, kan S362 een relatieve datering krijgen in de 14de eeuw, misschien zelfs 13de eeuw. Deze dateringen zijn heel algemeen aangezien er te weinig materiaal gevonden werd dat bovendien niet exact kon gedateerd worden.

S361 (zie plan 2) was eveneens een scherp af te lijnen rechthoekig spoor in vlak 2 met heel wat puin en kon hoogstwaarschijnlijk in verband gebracht worden met de aanleg van beerput S127. Deze beerput was zichtbaar in vlak 1, maar niet meer in het grondvlak 2. **S385** en **S386** tekenden zich in grondvlak af als vage ovale en ronde licht groenig grijze sporen (zie plan 2). In profiel waren deze sporen zeer ondiep en was bij S386 zelfs eerder sprake van een natuurlijk spoor dat mogelijk deel uitmaakte van S384. S385 was mogelijk wel een kuil, maar dan één die slechts tot 10cm diep werd bewaard. Jammer genoeg werden er geen vondsten getraceerd die konden leiden tot een eventuele datering van de sporen. Beide sporen werden door de kraan afgegraven op een hoogte van +11,36m TAW.

Figuur 83: Coupes op de sporen S362 en S363.

Figuur 84: Coupe op S367. Bij het verdiepen van de centrale tuinzone werd duidelijk dat dit spoor toebehoorde tot de uitgraving van een groter spoor (S428).

S367 was in grondvlak een onregelmatig spoor op een hoogte van +11,33m TAW (zie plan 2). Na het couperen tekende dit spoor zich vrij duidelijk af in profiel. In dit spoor werden een zevental grijze scherven aangetroffen, daarnaast nog één rode tegel die secundair verbrand was en één fragment in koperlegering. Door de exclusieve aanwezigheid van grijze scherven en de stratigrafische relatie met de laat- 13de-/14de-eeuwse tuinlaag, kan dit spoor mogelijk gedateerd worden in de 14de eeuw. Wat de functie was van dit spoor was aanvankelijk niet duidelijk. Het was pas bij het verdiepen van de centrale zone dat dit spoor en de relatie ervan met de omliggende sporen duidelijker werd (zie lager, vlak 4).

6.4.9.3. Vlak 3

Vlak 3 binnen de tuinzone werd slechts gedeeltelijk gefotografeerd, maar werd niet opgetekend wegens de afwezigheid van aflijnbare structuren waardoor de sporen onduidelijk bleven.

6.4.9.4. Vlak 4

In bepaalde zones werd verder verdiept tot op vlak 4, zoals bijvoorbeeld de centrale tuinzone van WP2. De sporen die zonet werden toegelicht waren enigszins duidelijk afleesbaar in grondvlak 2. Het centrale gedeelte van de tuinzone in vlak 2 was echter minder overzichtelijk en bevatte heel wat sporen die op het eerste zicht moeilijk interpreteerbaar waren. Om die reden werd beslist om deze centrale zone geleidelijk te verdiepen in de hoop dat de sporen zich duidelijker zouden aftekenen.

Na het verdiepen van de centrale zone kon min of meer met zekerheid worden gezegd dat al deze sporen in het centrale deel te maken hadden met één grote uitgraving, namelijk van **S428** (zie plan 2 en 4, figuur 85 en 86). Deze uitgraving was opgebouwd uit verschillende pakketten waarvan S372 deel uitmaakte. S372 uit vlak 2 was een donkerbruinige grijze laag binnen deze grote kuil (S428) en bevatte veel houtskool en verbrande leem. In profiel was deze laag nog beter zichtbaar en kon worden opgemerkt dat de laag een houtskoolrijk lensje bezat dat geleidelijk aan naar het midden afhelde naar beneden toe (zie figuur 85). Al de omliggende sporen van S372 in vlak 2 hebben mogelijk te maken met deze grote uitgraving, namelijk S373, S374, S375, S371, S369 en ook S367. In vlak 4 kon vastgesteld worden dat S428 oversneden werd door enkele sporen, waaronder S430, S370 en S429 (S430 was een puinkuil die mogelijk overeen kwam met S376 uit vlak 2. Sporen 370 en 429 uit vlak 4, net als S368 uit vlak 2 bevatten heel wat puin en hebben hoogstwaarschijnlijk te maken met de aanleg van de beerputten uit vlak 1 (S136 en S138)).

Rondom deze grote uitgraving bevond zich de tuingrond die lichtgrijs kleurde. Deze tuingrond is mogelijk de cultuurlaag die sinds de verstedelijking van dit stadsgedeelte verder in gebruik is gebleven in de 14de eeuw. Dat is ook de reden waarom de tuinlaag hier een meer grijze kleur heeft in vergelijking met andere plaatsen, meer zuidelijk, waar de tuinlaag een bruinere kleur heeft (zie hoger: het verschil tussen het noordelijk profiel 37 en het zuidelijk profiel 43). De tuinlaag in deze centrale zone moet omwille van die kenmerken lange tijd onbewerkt zijn geweest en niet of weinig vergraven geweest zijn.

Het materiaal dat uit S428 en de bijhorende lagen kwam, bevatte voornamelijk grijs aardewerk, waaronder twee kogelpotten en randen van een teil. Er is eveneens sprake van één fragment rood geglazuurd aardewerk en één fragment steengoed. Op basis van deze weinige vondsten kon de grote uitgraving ruwweg in de 14de, misschien zelfs 13de eeuw worden gedateerd.

Figuur 85: Het profiel van de centrale verdiepte tuinzone vertoont een houtskoolrijk laagje dat naar beneden afhelt. Het behoort tot de kuilvulling S428.

Figuur 86: In vlak 4 van de centrale verdiepte tuinzone is de grote uitgraving (S428) zichtbaar (met donkere lens, aangeduid in het groen) met rechts ervan de lichtgrijze/lichtbeige onderzijde van de tuingrond.

6.4.10. Een beerton

In het noordwestelijk deel van WP2 werd in vlak 2 een ronde kuil aangetroffen (S377) van 95 x 90cm (zie plan 2 en figuur 87). Dit spoor werd afgegraven op een hoogte van +11,35m TAW. De vorm en grootte deed vermoeden dat het een beerton betrof. De beerton werd gecoupeerd en nadien werd de tweede helft uitgehaald om al het materiaal te recupereren. De planken van de ton bleken niet meer aanwezig. Deze werden wellicht gerecupereerd. De vulling zelf ging slechts een ca. 70cm diep.

Er werd 20 liter uitgezeefd op een zeef van 0,5mm. De vondsten die werden getrieerd uit de zeefresidu's waren beperkt. Het ging om een aantal dierlijke botfragmenten en een aantal wit en rood geglazuurde scherfjes. Deze scherfjes uit de zeefstalen waren te klein en te fragmentarisch om een exacte datering toe te kennen aan de beerton.

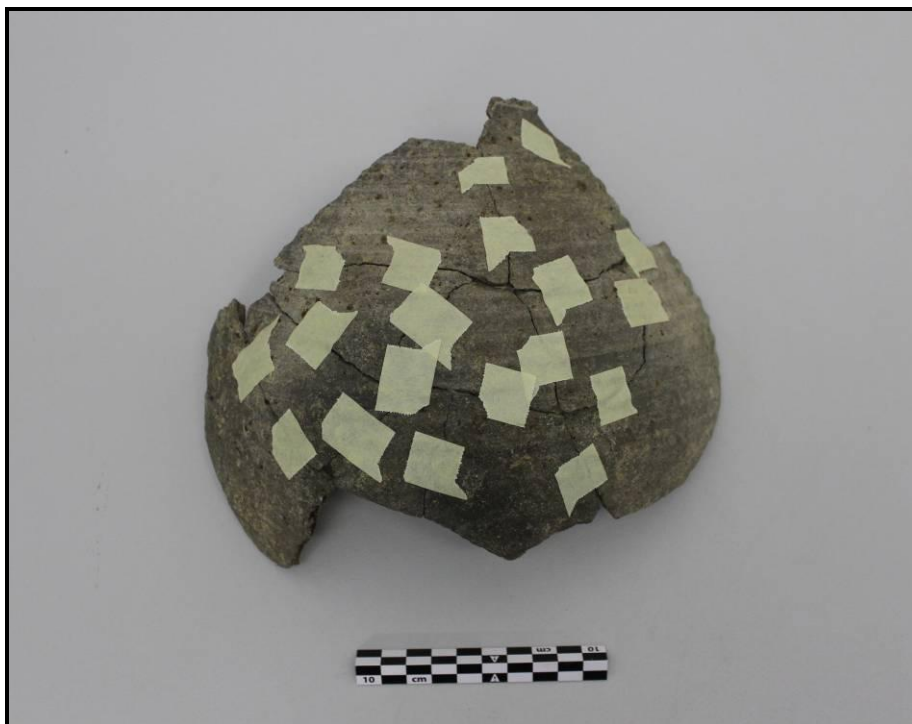
De vondsten die verzameld werden bij het couperen en uithalen van de beerton leverden daarentegen meer materiaal op om een datering toe te kennen aan het spoor. Het grijs aardewerk dat in voorgaande beerputten ondervertegenwoordigd was, is in de beerton al meer aanwezig. Er is sprake van 22 fragmenten die tot één en dezelfde kruik behoren (zie figuur J). Verder werden nog twee schenklipfragmenten van teilen getraceerd. Wat het rood geglazuurd aardewerk betreft konden er vooral fragmenten van kannen, borden en grapes getrieerd worden. In totaal werden van het rood aardewerk 60 fragmenten gevonden (zie figuur K en M). Het steengoed was in mindere mate aanwezig. Slechts vier fragmenten werden verzameld waaronder één Siegburgfragment, meer bepaald een drinkschaaltje, en mogelijk een fragment van een kan of beker (zie figuur N). Het witbakkend aardewerk is hier miniem aanwezig, slechts twee pijpensteeltjes met radstempelversiering, vier scherven faience waarvan drie blauw beschilderd zijn, een fragment met koperglazuur en mogelijk ook een fragment Maaslands. Het dierlijk botmateriaal en het glas zijn hier in de minderheid, er werden 11 botfragmenten van runderen vastgesteld en 19 glasscherven (vooral van flessenglas)(zie figuur N). Als laatste kunnen nog enkele tegelfragmenten worden vermeld.

Het vondstenensemble kan in de 16de-17de eeuw worden geplaatst.

Figuur 87: Werkput 2, vlak 2: In grondplan is een beerton, S377 zichtbaar.

Figuur J: Grijs aardewerk uit S377 afkomstig van een kruik.

Figuur K: Archeologisch volledige pot in rood geglazuurd aardewerk uit S377.

Figuur L: Randfragmenten in rood geglazuurd aardewerk uit S377.

Figuur M: Steengod uit S377. Rechtsboven is een fragment van een drinkschaaltje in Siegburg te zien.

Figuur N: Selectie glas uit S377. Links is een fragment van een flesje met een smalle langwerpige hals te zien, daarnaast bevinden zich enkele fragmenten wit glas van een flesje en rechtsboven bevinden zich enkele fragmenten vensterglas.

6.4.11. Beerputten in de tuinzone

In de tuinzone van WP2 werden heel wat beerputten aangetroffen. In totaal doken er vanaf vlak 1 reeds vijf beerputten (S124, S127, S136, S138 en S140) op (zie plan 1 en figuur 70). Niet alle beerputten in dit vlak werden onderzocht en uitgehaald. Van de vijf in vlak 1 werden de twee oudste, bepaald op basis van de baksteenformaten en de gehanteerde mortel, verder onderzocht en integraal uitgehaald, namelijk S136 en S138.

S136 vertoonde in grondvlak een min of meer rechthoekige beerput (S135 voor de bakstenen omtrek en S136 voor de vulling) waarvan de afmetingen 1,08 x 1,00m aan de buitenzijde en 0,82 x 0,62m aan de binnenzijde bedroegen (zie plan 1, plan 2 en figuur 70). De beerput was uit bakstenen van verschillende formaten opgetrokken en had een onregelmatig metselverband. De bakstenen waren met elkaar verbonden door een zeer zachte beige kalkmortel. Omwille van de aanwezigheid van beer aan de binnenzijde van de beerput was het zeer duidelijk dat een beerput betrof. De beerput was afgegraven op een gemiddelde hoogte van +11,80m TAW.

Onder de vondsten die werden aangetroffen in beerput S136 werd een heel grote hoeveelheid aardewerk aangetroffen. Vooral het industrieel wit aardewerk is opvallend heel sterk vertegenwoordigd. Het gaat om heel wat eetgerei zoals borden en kopjes, waaronder zelfs volledige fragmenten, maar niet intact. Daarnaast komt er eveneens rood geglaazuurd aardewerk uit, maar wat de hoeveelheid betreft heel wat minder dan het industrieel aardewerk. Het meest opmerkelijke stuk aardewerk is een intact kruikje/vaasje in steengoed (zie figuur 89). Verder werden er heel wat pijpfragmenten gevonden, waarvan vooral de steeltjes goed zijn vertegenwoordigd. Knikkers waren ook talrijk aanwezig, deze zijn zowel in aardewerk als in glaspasta vervaardigd (zie figuur 90). Als laatste werden nog kleine fragmenten steengoed, waaronder Westerwald, getraceerd. Wat het dierlijk botmateriaal betreft werden ruwweg een vijftigtal fragmenten aangetroffen. Naast dit, vermoedelijke, consumptiemateriaal werden eveneens een kraaltje in dierlijk botmateriaal gevonden en een kantklosfragment. De glasscherven zijn eveneens talrijk aanwezig, waarbij het drink-, flessen- en vensterglas allen zeer sterk vertegenwoordigd zijn. Verder is er nog sprake van heel wat knikkers en enkele knopen en kralen in glaspasta. Buiten deze vondstcategorieën die het merendeel van de vondsten uitmaken, werden er ook nog fragmenten van één griffel aangetroffen en enkele metaalfragmenten waaronder een ring en een munt. Op basis van de

aangetroffen vondsten kan de beerput gedateerd worden in de tweede helft van de 19de eeuw³⁵.

Naast het integraal opgraven van de beerput werd ongeveer 40 liter uitgezeefd op een zeef van 0,5mm. De zeefresidu's leverden heel wat kleine dierlijke botresten op. De kleine visresten spelen hierin de hoofdrol. Er konden onder meer visresten van een rog worden opgemerkt. Voor meer informatie omtrent de aanwezige vissoorten, consumptiepatronen, invoer zeevissen of meer lokale vissoorten enz. dient is bijkomend natuurwetenschappelijk onderzoek van de zeefresidu's aangewezen.

De tweede beerput (S137 voor de bakstenen omtrek en **S138** voor de vulling) die integraal werd opgegraven lag net naast S136, ten noordwesten ervan (zie plan 1 en figuur 70). Over de afmeting van de beerput is er geen zekerheid aangezien hij oversneden werd door een recentere structuur en mogelijk daaronder nog verder liep. Ook bij deze beerput werd gebruik gemaakt van verschillende baksteenformaten, maar was het metselverband wel regelmatig. Voor de binding tussen de bakstenen werd gebruik gemaakt van een zeer zachte beige kalkmortel. Net als bij de andere beerputten werd de functie van beerkuil gestaafd door de beeraanslag op de wanden van de beerput. Opmerkelijk bij deze beerput is dat hij enerzijds overbouwd/afgebroken werd door/voor recentere muren (S148 en S149) en anderzijds werd de noordwestelijke muur van de beerput geïntegreerd in de recentere muur S147. Bij het machinaal afgraven werd de beerput aangesneden op een hoogte van +11,81m TAW, gelijkaardig aan voorgaande beerput.

Figuur 89 (links): Een intact kruikje/vasje in steengoed afkomstig uit de beerput S136 in WP2.

Figuur 90 (rechts): Uit de beerput S136 kwamen heel wat knikkers zowel uit aardewerk als uit glaspasta.

---

³⁵ Met dank aan Maarten Bracke (Monument Vandekerckhove nv).

Figuur 88: De twee beerputten S136 en S138 werden integraal uitgehaald.

Wat het materiaal aangaat, werd er een grote hoeveelheid industrieel wit (zie figuur O) uit de vulling gehaald. Ook hier veel fragmenten mogelijk te puzzelen tot hele stukken. Daarnaast werd ook heel wat rood geglaazuurd aardewerk aangetroffen (zie figuur P) en faïence. Er was eveneens een grote hoeveelheid aan pijpensteeltjes aanwezig samen met vier pijpenkopjes. Het dierlijk botmateriaal is opnieuw in mindere mate vertegenwoordigd dan het aardewerk. Het totaal aantal botfragmenten bedraagt 42 fragmenten, waaronder twee knopen vervaardigd uit dierlijk bot. Onder de categorie glas zitten er opnieuw heel wat soorten flessen-, venster- en drinkglas en daarenboven ook drie knikkers uit glaspasta. Ook hier wordt op basis van de vondsten een datering vooropgesteld in de tweede helft van de 19de eeuw.

Figuur O: Selectie van het industrieel wit aardewerk en faience uit S138.

Figuur P: Selectie van het rood geglaazuurd aardewerk uit S138, rechtsboven is nog een fragment in industrieel wit te zien.

Er werd in totaal een 3 à 4 liter uitgezeefd op een zeef van 0,5mm. Net als bij voorgaande beerput leverde dit ook heel wat dierlijk botmateriaal op van voornamelijk vissen.

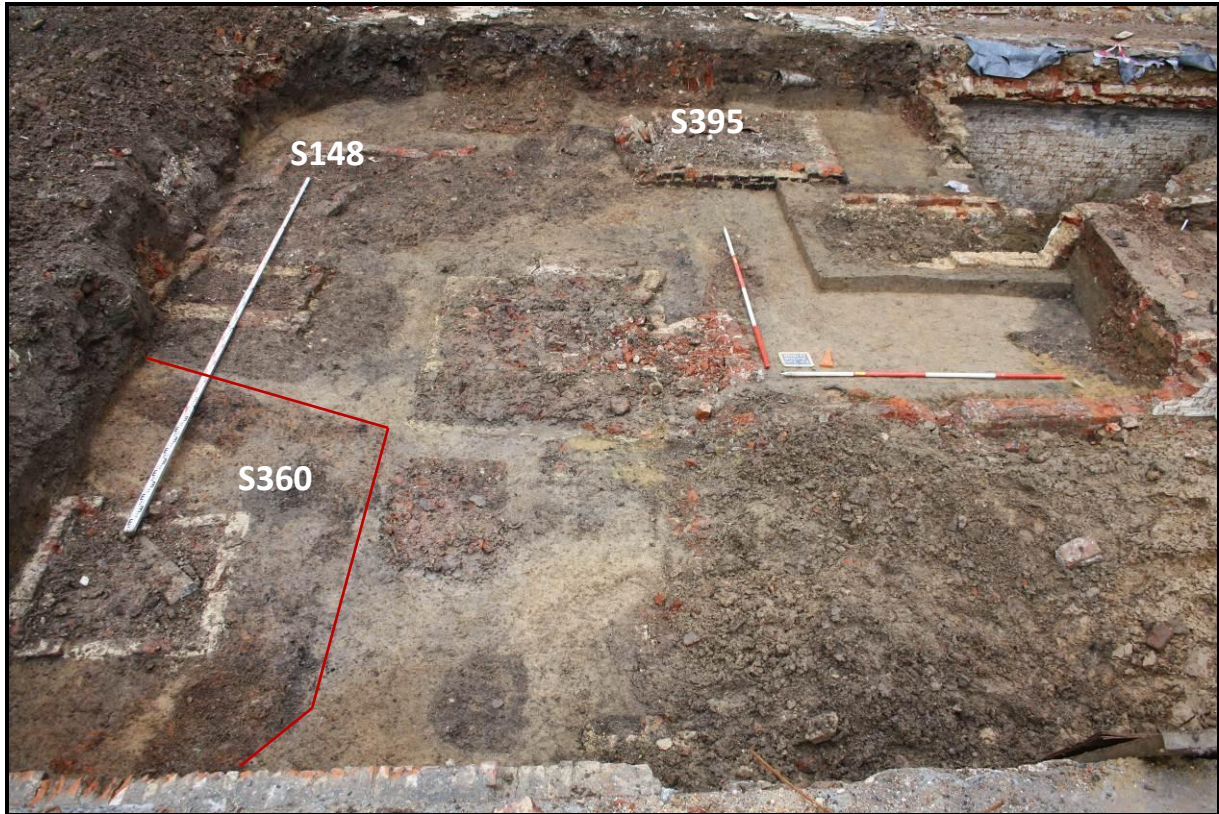
De meest recente beerputten in vlak 1 werden slechts in grote lijnen geregistreerd. Zo had de beerput **S125** een zeer harde lichtgrijze bastaardmortel (een overgangsmortel tussen kalk- en cementmortel) Hierdoor, en omwille van de aanwezigheid van een recente vulling (S124), werd beslist om deze beerput niet integraal uit te halen. De beerput **S127** vormde een structuur met S132 en S133, het afvoergootje van de beerput. Deze laatste waren vervaardigd uit bakstenen en cement en vertoonden beeraanslag. Ook hier werd omwille van het gebruik van cement beslist om deze beerput te laten vallen aangezien deze te recent was. Beerput S139, met opvulling **S140**, vertoonde eveneens heel wat cementbrokken in de vulling en bovendien zat er cement tegen de binnenzijde van de bakstenen beerput

In het tweede vlak dat werd aangelegd werden mogelijk nog twee beerputten aangesneden, S395 en S148 (S148 vormde samen met S149 de omtrek van de structuur en S151 werd toegekend aan de vulling; zie plan 2 en figuur 91). Het werd niet als prioritair beschouwd om deze in detail te onderzoeken en uit te halen, er werd geopteerd voor een algemene registratie.

Wat **S148** betreft kon niet met zekerheid vastgesteld worden of het om een beerput ging of de fundering van een kleine achterbouw. Aanvankelijk werd gedacht dat S148 een recente achterbouw was die beerput S138 oversneed. De structuur was bovendien reeds zichtbaar vanaf vlak 1 maar niet in zijn volledige hoedanigheid. Pas in vlak 2 werd het vervolg van de omtrek van de structuur zichtbaar in grondvlak en leek het om een beerput te gaan. De baksteenformaten die gehanteerd werden, hebben een grootte van ongeveer 17,0 x 8,0 x 5,0cm. De structuur was opgebouwd met een harde grijze cement en behoorde mogelijk tot één van de recentere beerputten. De structuur werd in vlak 1 afgegraven op een hoogte van +12,06m TAW en in vlak 2 op een hoogte van gemiddeld +11,40m TAW.

S395 werd in vlak 2 afgegraven op een hoogte van +11,55m TAW. De beerput had een afmeting van 1,56 x 1,90m aan de buitenzijde. Aan de binnenzijde van S395 werd aangekoekte beer vastgesteld. De structuur werd opgetrokken uit bakstenen van 21,0 x 10,0 x 6,5cm en verbonden met elkaar door middel van een zachte licht beige zandmortel met kalkstippen. De vulling van de beerput was heel puinig en bevatte heel veel brokken baksteen en kalkmortel. Mogelijk valt ook deze beerput min of meer gelijktijdig te dateren met de andere beerputten, hoewel deze zone in vlak 1 niet

verdiept was en deze beerput dus nog niet zichtbaar was in grondvlak. Een exacte datering kon echter niet achterhaald worden.

Figuur 91: De tuinzone van WP2, vlak 2, met daarin de verschillende beerputten, puinkuilen en andere sporen. In het rood is een grote leemwinningskuil (S360) afgeleid.

Zowel de zeefresidu's als het grote aantal vondsten afkomstig uit de beerputten leent zich tot verdergaande studies naar de toekomst toe. Zo kan van het talrijke botmateriaal (vooral de visresten) nagegaan worden wat het consumptiepatroon was van de Aalstenaar in de 19de eeuw en kan er een vergelijking gemaakt worden van de aanwezige vissoorten. Daarnaast kan nagegaan worden of er meer zeevissen werden ingevoerd of er meer gebruik gemaakt werd van lokale vissoorten enz. Verder is er ook de mogelijkheid om een vergelijkende studie uit te voeren tussen verschillende aangetroffen beerputten uit Wereldoorlog I (zowel binnen als buiten Aalst).

7. DATERING EN INTERPRETATIE VAN DE VINDPLAATS

De oudste sporen die zijn aangetroffen tijdens de opgraving in de Kattestraat in 2012 zijn een gracht, te dateren in de vroeg-Romeinse periode, en een mogelijke kuil met fragmenten van Romeinse *tegulae* uit de 2de eeuw. Sporen van Romeinse aanwezigheid zijn in de binnenstad van Aalst eerder schaars, wat mogelijk wijst op de afwezigheid van een grotere nederzetting of landbouwexploitatie in de zone van de laatmiddeleeuwse binnenstad in deze periode. De vruchtbare leemgrond zal echter wel als landbouwgebied in ontginning zijn geweest.³⁶

In de bebouwde zone, de strook langsheen de straatzijde, werd op verschillende plaatsen een middeleeuwse ploeglaag aangetroffen. Deze oude cultuurlaag wijst op het gebruik van het gebied als akkerland tijdens, en mogelijk ook vóór, de vroege en volle middeleeuwen. Het weinige materiaal in deze laag kan gedateerd worden in de late 12de of 13de eeuw, de periode waarin het terrein binnen de tweede stadsomwalling van ca. 1200 komt te liggen.

Op de cultuurlaag konden verschillende opeenvolgende loopniveaus worden waargenomen. De aanwezigheid van leemvloeren met loopvlakken wijzen op de aanwezigheid van gebouwen (huizen of werkplaatsen). Deze blijken niet overal intact bewaard. Ze zijn vaak deels of volledig verspit, waarin plaatselijk resten van de oude loopniveaus zichtbaar zijn. Deze worden vaak aangetroffen in een woning en wijzen op de heraanleg van een leemvloer.³⁷ Het betreft hier het eerste gebruik van het land, nadat het als akkerland was opgegeven.

In de noordelijke zone werd een veldoven aangetroffen. Uit de stratigrafie konden twee gebruiksfases worden herkend. Deze twee fases zijn gelijktijdig met twee opeenvolgende leeflagen die naast de oven werden geregistreerd. In de loopniveaus en bijhorende ingetrapte lagen werd opvallend veel bronzen fragmentjes aangetroffen. Op ca. 3m afstand van deze oven lagen twee vrij dikke lagen met opvallend veel brokken afval die kunnen gerelateerd worden met metaalbewerking, en meer bepaald met het smeden van ijzer. Of hier een link kan worden gelegd tussen de tweefasige oven en de twee lagen met afval kan niet worden bewezen. Ook in twee oudere kuilen onder deze afvalpakketten kwam dit afval voor, samen met een grote hoeveelheid kleine bronzen voorwerpen. Gelijkaardig afval van metaalbewerking werd eveneens ten noordwesten

---

³⁶ De Groote 2000, p. 237; Mondelinge informatie van dr. Koen De Groote.

³⁷ Mondelinge informatie van dr. Koen De Groote.

van de oven, in een langwerpig spoor (mogelijk een gracht) gevonden. Deze grachtvormige structuur was noordwest-zuidoost georiënteerd en liep, mogelijk niet toevallig, min of meer op de postmiddeleeuwse grens tussen de tuin- en woonzone. De relatie tussen de gracht en de cultuurlaag was niet waarneembaar. Naast het afval wijst ook de grootte en de structuur van de veldoven dat het hier eerder een smederij dan een gieterij betreft. Voor het smelten en gieten van metaal is immers een hoge temperatuur vereist, wat met deze oven niet kan worden verkregen. Smeden van dit metaal kan daarentegen reeds bij lagere temperatuur. Daarnaast is er ook een duidelijke afwezigheid van metaalslakken, die enkel bij het smelten en gieten worden verkregen. De ovenstructuur uit de opgraving van 1995 in de Kattestraat was totaal verschillend van aard ³⁸ en diende mogelijk wél voor het smelten van metaal of ertsen.

De quasi volledige woonzone van werkput 2 kan dus worden beschouwd als een ambachtelijke zone voor metaalbewerking, en meer bepaald het smeden ervan, waarbij men ook gebruik maakte van brons als bijproduct. Een andere mogelijkheid is dat het brons apart werd bewerkt in een afzonderlijke zone. De oven vormde mogelijk een centraal punt, het afval werd op enige afstand in kuilen en mogelijk een gracht gestort. Deze ambachtelijke activiteiten vonden plaats in de late middeleeuwen, meer bepaald in de late 13de /begin 14de eeuw, op het moment dat het oude agrarisch gebied binnen de tweede stadsomwalling ligt. Hierbij is het opmerkelijk dat in de Heilige Geest kapel, geen 100 meter daarvandaan, eveneens sporen van vuurgerelateerde ambachten uit deze periode zijn aangetroffen. Dergelijke vuurgebonden en dus brandgevoelige activiteiten vonden bewust plaats in open ruimtes, voordat deze werd ingepalmd door bewoning³⁹.

De ambachtelijk fase wordt gevolgd door een bewoningsfase. Van de eerste huizen, wellicht in vakwerk, zijn enkel de lemen vloeren (al dan niet verspit) aangetroffen. Andere aanwijzingen voor de bouw van huizen in vakwerk zijn enkele grote kuilen doorheen de oude ploeglaag, afgedekt door of doorheen de eerste loopniveaus. Ze kunnen worden beschouwd als leemwinningskuilen, waarbij de leem voor de wandbekleding en vloerniveaus werd gebruikt. Uit de kuilen werd uitsluitend materiaal gerecupereerd dat in de 13de en begin van de 14de eeuw kan worden gedateerd. Een tweede aanwijzing voor bewoning zijn enkele kleinere (afval)kuilen in de tuinzone, waarin hoogversierd aardewerk werd gevonden en het verder gebruik van de ploeglaag in deze periode. Als derde aanwijzing voor de aanwezigheid van woningen in vakwerk is de aanwezigheid van verbrande leem in kuilen en lagen. In de leem zijn namelijk afdrukken van organisch materiaal aanwezig (voornamelijk stro), wat wijst op het

---

³⁸ De Groote 2000; De Groote en Moens 1997; mondelinge informatie van dr. K. De Groote en J. Moens.

³⁹ De Groote 2000, p. 249.

gebruik ervan als bezetting van wanden bij vakwerkbouw. Deze verbrande leem kan in de meeste gevallen in relatie worden gebracht met een verbrand (leef)laagje. Wellicht heeft dit te maken met een brand, waarbij de huizen in as kwamen te liggen. De grote hoeveelheden verbrande leem gaan immers steeds samen met grote hoeveelheden houtskool, afkomstig van verbrande balken, en sporadisch secundair verbrand aardewerk. Het is niet zeker of hier de sporen zijn aangetroffen van de grote stadsbrand van 1360, maar zowel de stratigrafie van de kuilen met verbrande leem, alsook het aardewerk wijzen op een datering in de 14de eeuw.

De lagen die te relateren zijn met de aanwezigheid van vakwerkbouw lopen niet door over de volledige woonzone. In de meest zuidwestelijke profielen is de stratigrafie enigszins verschillend. De afwezigheid van een afdekking van de cultuurlaag door een verspit pakket en van het verbrand loopniveau maakt dat er mogelijk sprake is van een oude perceelsgrens. Deze bevond zich min of meer op dezelfde plaats als de huidige perceelsgrens.

Ook de opdeling van een woongedeelte aan de straatzijde en een achtererf was reeds in de eerste bouwfase een feit. In de tuinzone bleek de stratigrafische opbouw van de bodem totaal te verschillen met deze van de woonzone. De cultuurlaag bleef er verder in gebruik. Plaatselijk is de 14de-eeuwse tuinlaag nog bewaard, daar deze in jongere periodes niet verder is verspit. Op de meeste plaatsen is men de tuinlaag blijven bewerken, en werd deze soms opgehoogd, waardoor verschillende tuinpakketten te onderscheiden zijn.

De bewoning zet zich verder door in de postmiddeleeuwen. De oudste getuigenis op deze site zijn resten van een oude kelder, waarbij de muren in baksteen zijn opgetrokken. Een van de muren werd enorm zwaar uitgewerkt, en had een tot nu toe ongekende functie. Bij een herverkaveling in de 15de of mogelijk ook 16de eeuw werd de kelder dichtgeworpen. De nieuwe perceelsgrenzen volgden de oudere niet. Het geheel onderging een lichte oriëntatiewijziging. Twee kleine rijhuisjes werden overheen de oude keldermuren gebouwd. Op de noordelijke percelen waren oudere sporen van deze huisjes nauwelijks te traceren. Aan de hand van enkele muurresten en kelders kon echter alsnog de oude perceelsgrenzen worden bepaald.

In de zuidelijke zone kwamen de beerputten vlak achter de huizen te liggen. Oudere voorlopers (beerkuilen, beertonnen) werden niet aangetroffen. Mogelijk werden ze door de recentere exemplaren vergraven. Een van de beerputten bevatte nog een

archeologisch zeer rijke vulling. Enkele hulzen uit Wereldoorlog I alsook het vondstenensemble stellen dat de vulling in deze periode kan worden gedateerd.

In de noordelijke zone bleek de opbouw van de drie rijhuisjes minder symmetrisch. Verspreid in de tuinzone zijn beerputten aangetroffen waarin materiele resten zijn aangetroffen uit de latere bewoningsfases. Daarnaast zijn er een reeks puinkuilen en achterbouwen aanwezig die wijzen op bewoningsactiviteiten vanaf de postmiddeleeuwen tot het heden. Van de vele verschillende kuilen kon, wegens de afwezigheid van genoeg dateerbaar materiaal, vaak slechts een relatieve datering worden bepaald.

8. AANBEVELINGEN VOOR VERDER ONDERZOEK

De studie van de vondsten bleef in de meeste gevallen beperkt tot een screening. Enkele ensembles vormen echter een mogelijk object voor verder onderzoek.

Zo is er in de eerste plaats een beperkt onderzoek gebeurd van het metaal en het metaalbewerkingsafval, maar een meer grondige studie van de vele bronzen voorwerpen bleef uit. De studie van het afval zou meer informatie kunnen bieden over bijvoorbeeld welke voorwerpen er werden geproduceerd.

De studie van bemonsterde loopniveaus, de ovenplaten en de verbrande leem kunnen nuttig zijn om onder andere zicht te krijgen op de vegetatie in de late middeleeuwen. Het is namelijk mogelijk dat verkoolde plantenresten hierin zijn bewaard gebleven. Daarnaast kan onderzoek op de aanwezige houtskool informatie opleveren over de gebruikte houtsoorten.

Een hele reeks zeefresidu's en vondsten zijn afkomstig van beerputten. Zowel het aardewerk, de vele kleine vondsten en het bot kunnen een kijk geven op de levensstandaard van de bewoners in de tweede helft van de 19de eeuw en tijdens Wereldoorlog I.

Als laatste zou het bundelen van alle archeologische gegevens uit de Kattestraat, afkomstig van verschillende recente opgravingen, een kijk geven over de evolutie van deze wijk, en meer bepaald in de late middeleeuwen, tijdens de ambachtelijke fase.

9. SYNTHESE

In het kader van de geplande afbraak van een aantal panden en aansluitend de realisatie van een gedeeltelijk onderkelderde nieuwbouw met winkel- en woonfunctie ter hoogte van de Kattestraat 40-52 te Aalst (prov. Oost-Vlaanderen), voerde een team van Monument Vandekerckhove nv van 13 februari tot en met 14 maart 2012 een archeologisch onderzoek uit op een deel van het terrein. Opdrachtgever voor het onderzoek en tevens bouwheer voor de nieuwbouw was nv Penne. Het onderzoek werd uitgevoerd volgens de bijzondere voorschriften opgesteld door Onroerend Erfgoed, dat op basis van een positieve prospectie in januari 2012, uitgevoerd door Monument Vandekerckhove nv, een verdere opgraving oplegde. Koen De Groote, erfgoedonderzoeker bij Onroerend Erfgoed, stond in voor de wetenschappelijke begeleiding van het onderzoek. De straatzijde van de percelen werd weerhouden voor de opgraving en werd onderzocht in twee werkputten, van elkaar gescheiden door een centraal gelegen recente kelder. Bij aanvang van het onderzoek was reeds geweten dat een deel van het bodemarchief door meer recentere kelders was vernield. Ondanks deze verstoringen werd een vrij goed beeld verkregen van de gebruiksevolutie van het terrein, met een duidelijke opdeling in een woonzone aan de straatzijde en een tuinzone meer achteraan het onderzoeksgebied.

De wetenschappelijke vraagstelling concentreerde zich vooral op de gebruiksevolutie het terrein, zowel vóór als ná zijn integratie binnen de tweede stadsomwalling, en meer specifiek van de bewoningsgeschiedenis op de verschillende percelen. Daarbij zou het verhaal ingepast worden op de reeds gekende informatie over de ontwikkeling van de stad. Omwille van het feit dat de opbouw van het terrein plaatselijk complexer was dan uit het vooronderzoek kon verondersteld worden, werden er tijdens het terreinonderzoek, in overleg met Onroerend Erfgoed en de wetenschappelijke begeleiding, weloverwogen keuzes gemaakt betreffende welke sporen prioritair dienden te worden onderzocht. De keuze ging uit naar een gedetailleerde registratie van de oudste sporen. Ze zouden nieuwe of bijkomende informatie geven omtrent de ontwikkeling van Aalst. De jongere en minder relevante sporen werden mee opgenomen binnen de registratie van de andere sporen.

Tot de oudste sporen behoren een niet nader te bepalen gracht en een kuil met *tegulae*-fragmenten. De gracht gaat wellicht terug tot de vroeg-Romeinse periode, terwijl de kuil in de midden-Romeinse periode kan worden gedateerd (wellicht 2de eeuw n. Chr.). Deze sporen wijzen op het gebruik van het terrein in deze periodes.

Deze oudste sporen bevinden zich onder de zogenaamde 'cultuurlaag', een oude ploeglaag die kan worden gelinkt met het gebruik van het terrein als akkerland. Het jongste materiaal in deze laag dateert uit de 13de eeuw, dit is de periode waarbij het terrein binnen tweede stadsomwalling kwam te liggen. Deze cultuurlaag werd enkel in de woonzones aangetroffen. In de tuinzones is de laag verder bewerkt waardoor ze niet meer kon worden waargenomen.

Op de cultuurlaag lag een verzet pakket, waarin al dan niet verspitte leeflagen zichtbaar waren. Op één plaats waren nog duidelijk twee opeenvolgende, niet of weinig verspitte loopniveaus te herkennen, alsook een tweefasige veldoven, contemporain aan de loopniveaus. Pakketten met afval van metaalbewerking, resten van smeedactiviteiten en vele kleine bronzen voorwerpen in de onmiddellijke omgeving van de oven laten toe om deze zone een ambachtelijke functie toe te schrijven, en meer bepaald die van een smederij. Zowel de leeflaagjes, de bijhorende veldoven alsook de afvalpakketten kunnen in de 13de eeuw worden gedateerd.

De aanwezigheid van houtbouw in de late middeleeuwen kan onrechtstreeks worden afgeleid van leemwinningskuilen, noodzakelijk voor vakwerkbouw, een begrensd vloerniveau, verbrande leem met afdrukken van organisch materiaal, gebruikt voor het bezetten van de wanden, en houtskool, afkomstig van de houten gebinten. De verbrande leem en houtskool werden talrijk aangetroffen in lagen en pakketten in kuilen, gelegen op of in relatie met een *in situ* verbrand loopniveau. Deze sporen kunnen hoogstwaarschijnlijk worden gerelateerd met de grote stadsbrand van 1360.

In de periode erna wordt op het zuidelijke gedeelte een gebouw opgetrokken met een kelder in baksteen. In de 15de of 16de eeuw zal dit gebouw worden vervangen door minstens twee kleinere woonsten waarbij de oriëntatie van de percelen enigszins licht wijzigt. In het noordelijke gedeelte is de evolutie van de steenbouw veel minder duidelijk te volgen. De aanwezigheid van twee kleine keldertjes en twee vrij grote kelders met waterput laat duidelijk blijken dat ook hier verbouwingen plaatsvonden. De vele pakketten, kuilen en beerputten in de twee tuinzones kunnen in relatie worden gebracht met de woonfase van de percelen. Ze dateren van de 14de tot het begin van de 20ste eeuw.

Algemeen kan een gebruiksevolutie worden vastgesteld van een agrarisch gebied in de volle middeleeuwen, een ambachtelijke zone in de 13de eeuw en mogelijk parallel hiermee het begin van bewoning in houtbouw in de 13de, maar zeker in de 14de eeuw, met een verder evolutie naar steenbouw vanaf de 15de of 16de eeuw.

10. LITERATUUR

- **Uitgegeven bronnen**

- DE GROOTE K., 2000: Van prestedelijke nederzetting tot omwalde stad. Archeologie van de Aalsterse stadsontwikkeling, *Het Land van Aalst* LII-2, 234-252.
- DE GROOTE K., 2008: Middeleeuws aardewerk in Vlaanderen, Techniek typologie chronologie en evolutie van het gebruiksgoed in de regio Oudenaarde in de volle en late Middeleeuwen 10de-16de eeuw, Deel 1. *Relicta Monografieën* 1.
- DE GROOTE K. 2010: The contribution of archaeological sources to the research of the formation of town. The example of Aalst, a border town in the county of Flanders in DE GROOTE K., TYS D., Pieters M. (Eds.) *Exchanging Medieval Material Culture. Studies on archaeology and history presented to F. Verhaeghe*, *Relicta Monografieën*, 249-266.
- DE GROOTE K., DE MAEYER W., MOENS J. & DE BLOCK A. 2006: Het archeologisch onderzoek op de Hopmarkt te Aalst (O.-Vl.), *Archaeologia Mediaevalis* 29, 47-51.
- DE GROOTE K. & MOENS J. 1997: Laat- en post-middeleeuwse bewoningssporen aan de Kattestraat te Aalst (O.-Vl.), *Archaeologia Mediaevalis* 20, 64-65.
- DE GROOTE K., MOENS, J. & ERVYNCK A., 2004: *Vlekken en kruimels, een archeologisch en culinaire verkenning van een Vlaamse stad*, Brussel.
- DE GROOTE K., MOENS J., CALUWE D., COOREMANS B., DEFORCE K., ERVYNCK A., LENTACKER A. & VAN NEER W., 2009: Op zoek naar de oudste middeleeuwse bewoning aan de Grote Markt te Aalst (prov. Oost-Vlaanderen). Het onderzoek van afval- en beerkuilen uit de twaalfde tot de veertiende eeuw, *Relicta* 4, 135-204.
- DE GROOTE, K., 2013: De stadswording van Aalst. Of hoe een Merovingische nederzetting uitgroeide tot een laatmiddeleeuwse stad. *Monumenten, Landschappen en Archeologie* 32(1), 4-32.

- HEYVAERT B. & VAN HOVE S., 2013: Archeologische prospectie Aalst Kattestraat (prov. Oost-Vlaanderen). Basisrapport conceptversie, Monument Vandekerckhove nv, Afdeling Archeologie.
- PIETERS M., COOREMANS B., ERVYNCK A. & VAN NEER W., 1994: Van akkerland tot Heilige Geestkapel. Een kijk op de evolutie van de bewoningsgeschiedenis in de Kattestraat te Aalst (prov. Oost-Vlaanderen), *Archeologie in Vlaanderen* 3-1993, 299-329.
- **Onuitgegeven bronnen**
  - Bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische opgraving: Aalst, Kattestraat 40-52.
- **Internetbronnen**
  - <http://geo-vlaanderen.agiv.be/>
  - <http://madeinaalst.be/>
  - <http://ngi.be/>

11. BIJLAGEN

1. ¹⁴C-dateringen (door M. Van Strydonck)
2. Metaalonderzoek (door prof. dr. P. Degryse)
3. Coupes en profielen⁴⁰
  - 3.1. Figuur 94: WP2 - S172 - coupe 1+4
  - 3.2. Figuur 95 en 96: WP1 - profielen 25 en 29
  - 3.3. Figuur 97 en 98: WP1 - profielen 20 en 24
  - 3.4. Figuur 99 en 100: WP1 - profielen 31 en 39
  - 3.5. Figuur 101: WP1 - coupe op S164
  - 3.6. Figuur 102 en 103: WP1 - profielen 40 en 36
  - 3.7. Figuur 104: WP1 profiel 19
  - 3.8. Figuur 105 en 106: WP1 - profielen 17 en 18
  - 3.9. Figuur 107 en 108: WP2 - profielen 5 en 12
  - 3.10. Figuur 109 en 110: WP2 - profielen 42 en 43
  - 3.11. Figuur 111, 112 en 113: WP1 - coupe 1 op S404 en S432, coupe 1 op S294, S433 en S397, coupe 2 op S431, S432 en S397
  - 3.12. Figuur 114 en 115: WP2 - coupe op S377 en profiel 13
4. Allesporenplannen
  - 4.1. Plan 1: WP1 & WP2 - vlak 1
  - 4.2. Plan 2: WP1 & WP2 - vlak 2
  - 4.3. Plan 3: WP1 & WP2 - vlak 3
  - 4.4. Plan 4: WP1 & WP2 - vlak 4
  - 4.5. Plan 5: WP1 & WP2 - vlak 5
  - 4.6. Plan 6 en 7: WP1 - vlakken 6 en 7
  - 4.7. Plan 8 en 9: WP1 - vlakken 8 en 9
  - 4.8. Plan 10 en 11: WP2 - S172 - vlakken 6 en 7
  - 4.9. Plan 12: WP2 - S172 - vlak 8
5. Faseringsplannen
  - 5.1. Plan 13: oudste sporen
  - 5.2. Plan 14: 13de-eeuwse sporen doorheen de cultuurlaag
  - 5.3. Plan 15: laat 13de-eeuwse - begin 14de-eeuwse ambachtelijke zone
  - 5.4. Plan 16: laat 13de-14de-eeuwse kuilen
  - 5.5. Plan 17: 15de-eeuwse kelder
  - 5.6. Plan 18: postmiddeleeuwse fase
6. Digitale drager met daarop alle foto's, plannen, inventarissen, dit rapport en bijlagen

---

⁴⁰ De coupeplannen en profielen opgenomen in het rapport kregen een figuurnummer, dat echter niet volledig aansluit bij de figuren uit de tekst: figuren 92 en 93 ontbreken.

Archeologische opgraving AALST KATTESTRAAT (prov. Oost-Vlaanderen)

In het kader van de geplande afbraak van een aantal panden en aansluitend de realisatie van een gedeeltelijk onderkelderde nieuwbouw met winkel- en woonfunctie ter hoogte van de Kattestraat 40-52 te Aalst (prov. Oost-Vlaanderen), voerde een team van Monument Vandekerckhove nv van 13 februari tot en met 14 maart 2012 een archeologisch onderzoek uit op een deel van het terrein. Opdrachtgever voor het onderzoek en tevens bouwheer voor de nieuwbouw was nv Penne. Het onderzoek werd uitgevoerd volgens de bijzondere voorschriften opgesteld door Onroerend Erfgoed, dat op basis van een positieve prospectie in januari 2012, uitgevoerd door Monument Vandekerckhove nv, een verdere opgraving oplegde.

Ondanks verstoringen door recente kelders werd een vrij goed beeld verkregen van de gebruiksevolutie van het terrein, met een duidelijke opdeling in een woonzone aan de straatzijde en een tuinzone meer achteraan het onderzoeksgebied. Algemeen kon een gebruiksevolutie worden vastgesteld van een agrarisch gebied in de volle middeleeuwen, een ambachtelijke zone in de 13de eeuw en mogelijk parallel hiermee het begin van bewoning in houtbouw in de 13de, maar zeker in de 14de eeuw, met een verder evolutie naar steenbouw vanaf de 15de of 16de eeuw.

